

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Excursus ad Annales

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

IVSTI LIPSI

A D

C. CORNELII TACITI

ANNALIVM LIBRVM I.

EXCVRSVS.

B

A.

PAG. 7.

IGNIS originem nescio: nisi quòd antiquum video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus sanè in Commodo statim meminit, ut rei vulgata, ubi de Lucillâ sorore eius: Οὐδὲν ἦτον ἰδρυταὶ καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε πρῶτος τῆ ἀδελφῆ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ θρόνον καθῆσο ἐν τοῖς διατέροις, καὶ τὸ πῦρ ποσειπύουπεν αὐτῆς: Nihilò feciùs Commodus honores sorori suæ seruauit. nam & in theatris sellâ imperatoriâ sedebat, & ignis eam præcedebat. Item de Marcia Commodi concubinâ: Ἡ ἑδὲν, inquit, ἀπέχετο γαμετῆς γυμνασίου, ἀλλὰ πάντα ὑπέρχεν, ὅσα σεβασῆ, πάλω δὲ πρὸς: quæ nihilò differebat à legitimâ vxore, sed omnia vt Augustæ

Prælatio
ignis. Prin-
cipatus in-
signe.

aderant, præter ignem. Et de Pertinace: Κατῆλθεν ἐπὶ τὸ σωέδειον τὸ βελῆς, ἕτα τὸ πῦρ ἐλάσας ἐαυτὸ ποσειπύουπεν, ἕτε πᾶν ἄλλο τῆ βασιλικῆν συμβόλων εἰς ὑψὸς ἀρθῆται: Venit in Senatū, neque ignem sibi passus præferri, neque aliud vllum principatus insigne attolli. Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirum, non alium è Græcis Latinisque exprimere tam insignitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium, qui eadem scripserunt illi. Nec enim, quod sciam, meminerunt verbo. Quis tamen iste ignis? non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium pruna batillus: lampas tantum fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris suæ vitæ: Ὁ π δωματὸν ἔσθι, inquit, ἐν αὐτῆ βιομῶντι μήτε δορυφορήσεως χεῖρ, μήτε ἐσθῆτων σημειωτῆς, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιοῦτῶν πρῶτος, καὶ τῆ ὁμοίᾳ κόμπε. Describit recensetque insignia omnia principatus, & posse, ait, eum qui in aulâ viuat, carere stipatoribus, carere veste insigni purpuraque, item lampadibus, & certis statuis, simili que luxu. Vt ergo in deorum cultu adhibita lucernæ facesque, ut docui in * Electis; sic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem è Persis. Illorum

Silentium
de eo more
apud pri-
scos.

Qualis ille
ignis.

* Cap. III,
lib. I.

Denim Regi prælatus ignis. Xenophon lib. VIII. Παιδείας. Καὶ πῦρ ὁπῶθεν τὸ ἀρματὸς ἐπ' ἐχάρας μεγάλης ἀνδρες εἰπόντες: Ἐπὶ post ignem illum secutus Cyrus. Imò & Asiaticis, si rectè capio Ammianum lib. XXIII. Feruntque etiam (si iustum est credi) ignem cælitus lapsum apud se sempiternis focolis custodiri. cuius portionem exiguam faustam præisse quondam Asiaticis regibus dicunt. Diadema autem primus Romanorum Principum usurpauit Aurelianus: uti in vitâ eius Victor. Et si alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus sumpserit, adhuc quero.

Diademæ
quis primus
vltus.

B.

PAG. 10.

CUM Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi: Occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus ac liberis, & Dionysium salu-

salutauerunt. Benè illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset. dixerunt despondere ip- A
 fos (*malim, ipsi*) in matrimonium Mineruam Musam suam, & rogauerunt vt duceret.
 & Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex
 Græculis quidam ait Huic quidem impune fuit, sed Atheniensium sponsa-
 lia mille talentis æstimata sunt. quæ cum exigerentur, multi contumeliosi libelli pro-
 positi sunt, sicut ille qui subscriptus est statuae eius, cum eodem tempore Octauiam
 vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu euita restituas, tibi habe. *Primum offendimus in
 Mineruâ Musâ, quoniam neque Dio nominat in hac historiâ, Αθλων dixisse contentus: nec cognomen
 nostrarum dearum scio aliàs adhæsisse Mineruæ. Itaque inducâ eâ voce scribo, Mineruam
 suam, nata fuit ex confusâ repetitione litteræ vocisque sequentis. In summâ discrepat idem Dio,
 qui ἐξατόν μιν ἔδωκε imperatas pro dote ait, id est Romano ritu H-S. quadragies. Mille autem ta-
 lenta Senecæ, paullo minus faciunt ducenties quadragies: sexto tanto immaniore summâ. Tamen
 non muto. Græculi iocum, cui spatium vacuum, doleo abesse: at Latinum commodè restituo,
 Octauia res tuas tibi habe. Quicumque ille, comiter iocatus est ex deuortij Romani formâ. B
 Cùm enim Cleopatram amaret haberetque Antonius: ecce subscripsit iste quasi nomine Antonij
 Octauiam repudiantis, Octauia res tuas tibi habe. Quæ sollennia in libello repudij verba fuisse,
 iam notum. Appuleius: Tu quidem ob istud (ita emendo) tam dirum facinus confestim
 thoro meo diuorte, tibi que res tuas habeto.*

IN Senecæ loco de Mineruâ Musâ, mente nunc & manu amplector sententiam Iani mei Gro-
 tij, amœnissimi & acutissimi viri, reponentis, Mineruam Musicam. Inter nobiles Athenis sta-
 tuas fuit Minerua hoc cognomento; sic dicta, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus
 citharæ tinnitu resonant. Plinius lib. XXXIV. cap. VIII.

PAG. II.

C.

NEC viri solùm ad sacerdotium adscripti magni huius diui, sed, quod rideamus, femina. C
 Adeò proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

P. POSTVMIAE. P. F. PAVLLAE.
 SACERD. D. IVLII. AVGVST.

Liua, prima
 Aug. sacer-
 dos.
 * Adde Vel-
 leij locum
 huic rei que
 correxi An-
 nalium
 lib. XIII.
 sub initium.
 Ouidio no-
 ua lux.

Item in Hispaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG.
 id est, Lucretia L. filia, Flaminica perpetua. Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro exemplo,
 * sacerdos sui viri: & quidem ex decreto Senatus. Dio LVI. extremo: Τότε δὲ ἀδυνατίσαντες
 αὐτὸν, καὶ διασώτας οἱ ἐῖργον, καὶ ἱερείαν τῷ Διὶ ἔδωκαν ἀπὸ πέδου αὐτοῦ: Tunc verò consecrantes Augustum,
 sodales ei & sacra instituerunt, & sacerdotem Liuiam. Quod noto eò libentiùs, vt lux
 inde adfulgeat tenebricoso Ouidij loco, IV. De Ponto:

Nec pietas ignota mea est, videt hospita tellus
 In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.
 Stant pariter natusque pius, coniuxque sacerdos,
 Numina iam facto non leuiora deo.

Arriani
 egregia irri-
 tio harum
 ineptiarum.

Natus pius, Tiberius est: coniux sacerdos, Liua. Puto ad hac sacerdotia, quæ cum am- D
 bitu & sumptu adfectabant in provinciis passim, pertinere Arriani locum elegantem, De ser-
 monibus Epicteti, lib. I. cap. XIX. Σήμερον τις ἑστὶν ἱεροσύνης ἐλάλει μοι τῶ Αὐγούστου. λέγω αὐτῷ, ἀν-
 θεοπεῖ ἀφες τὸ πρῶτον. διαπανθίσεις πολλά εἰς ἐδὲν. Ἀλλ' οἱ τὰς φωνάς, φησι, γράφοντες, γράψαι τὸ ἐμὸν ὄνο-
 μα. Μήτι ἐν σὺ τοῖς ἀναγκάσκει λέγεις παρὸν, Ἐμὲ γράψασιν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρῆναι πᾶσι, ἐὰν
 δοθῆναι, τί ποιήσεις; Μενείμω τὸ ὄνομα. γράψω αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μὲν. Ἀγέ, ἔγω δὲ Νικοπόλεως τίς σε μεῖα;
 ἀλλὰ χρυσίου σέφαρον φορήσω. εἰ ἀπαξ ἔπιθυμῆς σεφάνη, ῥόδιον λαβὼν παρῆναι, ὅψαι γὰρ κομψότερον. Le-
 pidus & ad Philosophum dialogismus: Hodie, inquit, locutus mecum quidam super sa-
 cerdotio Augusti. Dico ei, Mi homo mitte rem, sumptum multum facies frustra. At
 scribæ publici, inquit, (corrupta hac parte Græca) nomen meum adnotabunt. Num tu
 igitur legentibus omnibus coram dices, Me inscripserunt? & vt nunc possis adesse om-
 nibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inscribe ipsum lapidi,
 & ma-

A & manebit. Age, extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream gestabo. (quæ scilicet ornati sacerdotes, dum faciunt, ex Livio, Plutarcho, aliis.) Si prorsum appetis coronam, roseam indutus circumi; aspectu enim id iucundius.

Coronati sacerdotes in factis.

D.

PAG. 14.

PRIMVS Prætor Romæ institutus, anno Urbis CCCXXCVIII Furius Camillus. Livius lib. VII. & Suidas in voce πραιτωρ. Additus alter anno DX. cui cognomen datum Pergrini, quod plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitoma Livij XIX. Additi duo alij, anno Urbis DXX. Sicilia & Sardinia in provinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma XX. Iterum duo, victis Hispaniis, anno DLVII. Ita in uniuersum ad id tempus Prætores sex: è quibus duo iuri dicundo præerant, reliqui in provincias mittebantur exper-tes iudiciorum. Id mansit, donec Quæstiones perpetuæ constitutæ, anno DCV. L. Censorino, M. Manilio Coss. Patribusque tunc visum, ut in totum magistratus sui annum Prætores in urbe manerent. è quibus duo, more prisco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis præessent. iidem omnes exacto anno, sorte in provincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæstionum publicarum numerum: pariterque Prætorum non tamen eatenus, ut quot Quæstiones essent, totidem Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id sensit; quia plures sæpè Quæstiones apud eundem Prætozem exercitas constat:) sed in uniuersum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis æuam: idque ex Variis eius scriptis clarum: non decem, ut voluit Iurisconsultus. Oppressa mox rep. C. Cæsar dictator primus instituit decem, quo pluribus bellorum sociis honorem eum gratificaretur. Dio lib. XLII. Ἐνα πλείους αὐτῶν (σω. α. γ. ω. ν. ι. σ. ω. ν. intellego) ἀμείψθη, σεαυτῶν τε δέξα ἐς τὸ ἐπιόντες & ἀποδείξαι, καὶ ἑτέρας ἰσὺς τὸ νενομισμένον. qui Pomponium refellit disertim. Sed nec in eo numero stetit Cæsar, creauitque biennio post, XIV. iterumque anno post XVI. idque, ut Dio idem ait, in multos annos. At Augustus rep. & imperio potitus, pariter varium se in hac creatione gessit. Anno Urbis DCCXXXI. minuit Cæsarianum numerum, retraxitque ad decem. Dio LIII. Ταῦτά τε ἔταξ ὁ Αὐγύστος ἐπιόντες, καὶ σεαυτῶν δέξα, ὡς εἶδεν ἐπὶ πλείονων δεινῶν ἀπέδειξε. Velleius: Imperium magistratuum ad pristinum redactum modum. tantummodò octo Prætoribus allecti duo. Anno DCCLXIV. creauit XVI. propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib. LVI.) ut posterioribus deinceps multis annis XII. dumtaxat crearet. Atque hoc est quod hîc Tacitus de duodenario numero tradito ab Augusto adseuerat: Verè & rectè, si respicias instituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui XVI. Prætores constituit sub Augusto. & in tempore saltem errat. At quòd Tiberium iurasse Tacitus ait se numerum XII. non excessurum: quis Pontifex periurio eum soluet? Nam ego manifestò hominem teneo, ex Dionis testimonio lib. LVIII. qui adfirmat Tiberium, anno Urbis DCCLXXXVI. quindecim Prætores creasse, additque: Καὶ τὰ ἐπιπλέοντα ἐπὶ σὺνέβη, ὡς ἐστὶ μὲν ὅτι ἐκκαίδεκα, ἐστὶ δ' ὅτι καὶ πᾶρ ἑνα, ἢ καὶ δύο χεῖρες ἐνεείδης: Et hoc in plures annos factum, ita ut interdum sedecim, aliàs vno duobusque plus aut minus, crearentur. Imò Claudius Imp. aliàs XIV. aliàs XVIII. creauit; interdum medio inter hos numero. Vide eumdem Græcum, lib. LX.

Prætorum origo Progreffus.

Quæstiones perpetuæ, quando.

Sulla auget Prætorum numerum. Pomponius errat in Prætt.

Sub Cæsare quot Prætt. Anno Urbis DCCXXII.

Hæc ex Dionis lib. XLIII. Sub Augusto quot. Varietas magna in numero.

Tiberius falsò adseuerat, se non excessurum.

Sub Claudio quot.

E.

PAG. 14.

IULIVS Cæsar ius creandi magistratus non totum à populo tulit, crudà adhuc seruitute: sed cum eo diuisit. Suetonius satis clarè, cap. XLI. * Comitiam cum populo partitus est, ut ex-ceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidià, quos populus vellet, pronuntiarentur: (iustum comitiorum verbum esset, renuntiarentur:) pro parte alterâ, quos ipse dedisset. (scribe, edidisset.) Et edebat per libellos circum tribus missos scripturâ breui, Cæsar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant. Vbi vides, Consulibus exceptis, in ceterorum suffragia æquale ius principi fuisse cum plebe. Nam Consules quidem, summi imperij olim nomen, & ipse

Comitia qualia sub Cæsare.

* Vide Dionem lib. XLIII. actis anni DCCLX.

Suetonij le-uitulæ correctio-nes.

Comitia sub Aug. Suetonius explicatus, prater mentem vulgi.

Et ipse et secuti principes seposuerunt Senatui sibi que. Augustus deinde Comitiorum pristini- A numius (verba Suetonii sunt, cap. XL.) reduxit: ac multiplici pena coercito ambitu, die comitorum tribulibus suis, &c. Quo loco pristinum ius, non vetus illud accipio quod integra libertate: sed hoc idem, quod a patre eius Iulio institutum. Pristinum tamen idem, quia per bella ciuilia et impotentem Triumviratum, abolutus Casarianus mos. quem reduxit longo intervallo nunc Augustus. Eum Suetonii sensum (nam interpretes silent aut vacillant) adstruo ex Dione, lib. LIII. Οἱ τε δήμοι ἐς τὰς ἀρχαῖαι καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν συνελέγετο, καὶ μὲν οἱ ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἦσαν. Τὸ δ' ἐν ἀρχαῖαι, τὰς μὲν αὐτῶν ἐπιλεγομένων δεσβαλλεῖο, τὰς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τὰς τε ὁμίλια καὶ τὸ ἀρχαῖον ποιεῖν, ὅπως μὴ ἀνεπιτήδειοι, μὴ ἐν ἀδελφείῳ, ἢ καὶ δεκάσμις ἄποδ ἐκινῶνται: Populus autem ad comitia iterum conueniebat: etsi nihil tamen fiebat, quod Augusto displiceret. Nam & ipse quosdam futuros magistratus designabat; alios populo & conuentui, ex more prisco, eligendos permittens, id modum curabat nequi indigni, neve per coitiones aut ambitum designarentur. Aliquid tamen plebi etiam cum consulum comitiis fuisse, videtur colligi ex Dione LIV. in actis anni DCCXXXIV. Tiberius primus, animis Quiritium fractis iam et ad seruitium factis, ius omne sibi et senatui sumpsit, B populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit, comitia e campo ad patres tralata. Sed in Consulibus quid eius aeo fuerit, Tacitus ipse effari non potest sine huius libri: De comitiis consularibus, quae tum primum illo principe ac deinceps tuere, vix quidquam firmare a- sum. adeo diuersa non modum apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur. Potest Dio: qui videtur omnem consulum renuntiationem ad Tiberium referre: aliorum magistratum ad Senatum, commendatione principis interposita. quem lib. LVIII. vide. Ex eo tempore expers suffragiorum populus, donec Caius Tentauit comitorum more reuocato, suffragia populo reddere, ait Sueton. cap. XVI. scilicet Tiberij instituto omisso, Augusti reuocato: sed idem ille omisit. Tiberianumque morem, apud secutos principes valuisse deinceps, clarum ex memoriis rerum.

Comitia Tiberiana, cuiusmodi.

In consuli- bus obscura.

Caius inno- uat, & omit- tit.

F.

PAG. 16.

* Cap. 11. Deni asses, diurnum militis.

Errat Ferretus; refellit- turque.

* Turpi no- tione conciliatur vox.

Discrimen inter Denarium & Denos asses.

* Vide Ele- sta. Fruta De- gii esti- matio ex Aureo men- struo.

* LXXXIII. cap. 111.

ORIGINEM et progressum stipendij Romani docui nuper in * Electis, et verè. Au- reus in mensem fuit, id est, deni in diem asses, ut hic milites fatentur. Quomodo ergo iidem milites, statim denarium petunt, quasi ad stipendium augendum? Ut singulos denarios mere- rent. et, Ut denarius diurnum stipendium foret. Nonne enim, inquit, denarius idem quod deni asses? Et Æmilius Ferretus quidem post multum astum hesit in hoc vado. Locos eos pugnantes sic conciliat, quasi milites petant, inquit, duplicari stipendium: id est alios denos asses, prater illos datos. Vir optimus non didicit conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluisse eos equari stipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, ut censet ipse, et post eum vir doctus. Dio de hac seditione nimis clarè, τὸ τε σύμπαν, εἴθ' ἴσως ἐπιλαίδηα ἐπὶ σεπτόμεθ' ἠδελον, καὶ δεχόμεν' ἡμερησίαν φέρον, τὰ τε ἄλλα δὲ δὲ αὐτῶν ἐν τῷ σεπτόπέδῳ λαμβάνειν ἠξίου. En, petebant, ait, δεχόμεν' ἡμερησίαν: Et vniuersè, neque supra deci- D mum sextum annum militare volebant; & Drachmam diurnum stipendium habere; & præmia statim in ipsis castris accipere. Non ergo duas, ut volunt illi. Sed quid alludo? res sic se habet. Aliud illo aeo Denarius, aliud deni asses. Per bella videlicet ciuilia (et senti- mus etiam nunc) creuerat auri pretium et argenti. Itaque Denarius XVI. primò assibus, (et pro ratione, sestertius item assibus quattuor, quod ex Mæciano et Vitruuio disco) tandem esti- mari XII. cepit, in eoque stetit, Augusti et sequentium aliquot Principum aeo. Quo argumen- to? Claro quidem, è loco Suetonii, ut * nos eum emendauimus orchestra non dubio consensu, in Domit. cap. VII. Ex quo clarum, aureum Romani militis stipendium fuisse in menses. At si au- reus: ergo non plus XXV. denariis. Abi nunc ad mensularios, et reduc denos in diem asses (ita ut mensis dies habeat triginta) ad denarios XXV. reperies Denarium ipsum planissimè valuisse duodecim asses. Quid ergo miraris, si milites pro denis assibus denarium petant: ut quinque sci- licet denarios in mensem faciant lucri? At acriter in hanc sententiam pugnat * Plinius. qui ait in militari

... stipendi...
... quam a...
... militaria...
... sed prou...
... Plinius: au...
... Plinius i...
... non fuit, ut...
... prout fecit...
... modum hunc...
... Plinius acci...
... rationem per...
... Plinius...
... stipend...
... accipere...
... Romani.

... VETONIVS...
... que militu...
... mitis, pro g...
... tate aut inc...
... hanc pecun...
... di d' t' se...
... m' d' t'...
... t' d' t'...
... dido...
... facile quiq...
... Prætorianis...
... darentur, po...
... maculam, C...
... ad sexcento...
... quando constat...
... tantum...
... de ipsa summa...
... Caligula dim...
... ter se conferr...
... nomine, Emerit...
... in desertione im...
... piet. Menander...
... legiones immo...
... cauctorauit...
... dixit Vitellij cap...
... missionem post...
... tectur. Dio ali...
... Plinius scilicet...
... Plinius, in d...
... & pecunias, qu...
... ad aduentu...

A militari stipendio semper denarium pro decem assibus datum Pugno, ego eum tam tranquillum reddam, quam alcedo olim mare. Nam Plinius quidem planè à me est. Ea inquit, severitas disciplina militaris fuit, ut quamquam denarij pretio sepius aucto, miles tamen nihil inde commodi senserit; sed proinde illi in stipendium denarius processerit, quasi si esset tantum assium denum. Ea Plinij mens: aut si alia, de prisca rep. sensit, non de hac Augustea. Simile prorsus ante annos paucos vidimus in urbe, urbium oculo Hispani militis in petulanti illa seditione precipuum postulatum fuit, ut Aureos in solutum acciperet prisca aestimatione, non hac grandi quae obtinebat. Nec impetrauit fecitque lucri in auri pretio fiscus: quod olim in argenti res Romana. Porro quod ad modum hunc stipendij attinet: scire licet eundem propemodum fuisse Graecis. Daricum enim in menses accipiebant, id est xx. drachmas: in expeditione Cyri, sesquidaricum extorserunt, tantum non per seditionem. Xenophon, lib. I. Περὶ ἀναβάσεως Κύρου. Ὁ Κύρος ὑπαρχεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δῶσεν ἔσθ' ἑστέρων ἑστέρων, ἀντὶ δαρενῆς, ἕνα ἡμιδάρειον τὴν μίωδον τῆς σεσπώτης: Cyrus promittit sesquialterum stipendij prioris & recepti se daturum: ita ut pro Darico in mensem, sesqui-Daricum acciperent singuli. Et similis de Darico menstruo locus, VII. libro. Melior ergo conditio militis Romani.

E Plinio obiectum, solutum.

Graecanicū stipendij idem modus ferè.

G.

PAG. 16.

SVETONIUS id quoque ab Augusto esse ostendit, sed obscurius, cap. XLIX. Quidquid ubique militum esset, ad certam stipendiorum praemiorumque formulam astrinxit: definitis, pro gradu cuiusque, & temporibus militiae, & commodis missionum: ne aut aetate aut inopia post missionem sollicitari ad res novas possent. Nam commoda missionum, hanc pecuniam accepit. Sed clarissime Dio, lib. LV. summa etiam praemij expressa: Χαλεπῶς δὲ δὴ τ' ἑσπώτων πρὸς τ' ἀθλῶν συμμερότητα δὲ τὰς πολέμους τὰς τότε ἐπισηκότητας ἐχ' ἡμισυ ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τῆς τετραχίλιας τ' ἑσπείας σφίσι χροὺς ὄπλα λαβεῖν ἐθέλοντος, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τῆς δορυφορικῆς πενταχίλιας δραχμαῖς ἐπειδὴν ἐκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἐτέροις τριχίλιας ἐπειδὴν εἴκοσι ἑσπώσονται, δίδοσθαι: Cum milites praemiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, aegre ferrent, nec facile quisquam extra definitum militiae tempus arma sumere vellet: decretum est, ut Praetorianis quinque millia drachmarum postquam sedecim annos, reliquis tria millia darentur, postquam viginti militassent. Ex quo loco pronum mihi eluere vetustam Suetonij maculam, Cal. cap. XLIV. Ceterorum increpita cupiditate, commoda emeritae militiae ad sexcentorum millium summam recidit. Haec praemia enim haud dubie intellegit. At quomodo constat immanis illa sexcentorum millium summa: si ex Dione verissimum est τριχίλιας δραχμαῖς tantum, id est, Romano more, duodena millia nummum destinata iis fuisse? Caligula autem de ea ipsa summa aliquid recidit. Scribe igitur, ad sex millium summam. Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuisse putandus est praemij militaris. Pretium operae est sane haec loca inter se conferris, & non per caliginem ultra sciri rationem militiae sub Augusto. Haec pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia scilicet emeritis debebatur. Modestinus: Qui militiae tempus in desertione implevit, emerito priuatur. Et, Ut veteranus restituatur, & emerita accipiet. Menander Arrius, Et praemia & emeritum capiet. Sueton. in Aug. cap. XXIV. Alias legiones immodeste missionem postulantibus citra commoda emeritorum praemiorum exauctoravit. ubi malo, emeritorum & praemiorum. Commoda iustae militiae idem scriptor dixit Vitellij cap. xv. Dilectum eam conditione in urbe egit, ut voluntariis non modo missionem post victoriam, sed etiam veteranorum iustaeque militiae commoda polliceretur. Dio alibi adferere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis: Καὶ δέταξεν (Augustus scilicet) τὰ τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται ἑσπώσονται, καὶ τὰ χροῖατα, ὅσα πανσάμφοροι τ' ἑσπείας, ἀντὶ τ' χαίρας, ἢν αἰεὶ ποτε ἦτοιμα, λήψονται: Annos, quot ciues in legionibus militarent, definiuit; & pecunias, quas soluti militiae, pro agris (quos semper petebant) acciperent. Cui ambigo an adsentiar, quia non semel hic in Tacito & pecuniae mentio & agrorum.

Praemij eius definita ab Aug. summa.

Suetonius emaculatus.

Emeritum ea ipsa pecunia.

* Lib. LIV. Ea pecunia, an agrorum vice data.

PAG. 17.

H.

Præfectus
castrorum
quando.
Vegetius
emendatus
obiter.

Quæque le-
gio suum
Præf. ha-
buit.

Lapsus viii
docti, qui
hunc con-
fundit cum
Præf. Præf.

D E S C R I B I T *Vegetius lib. II. cap. X.* Erat etiam castrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus causis. Ad quem castrorum positio, valli & fossæ destinatio (*nescio an designatio*) pertinebat. Tabernacula vel casæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipsius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, sagmarij, nec non ferramenta quibus materia fecatur vel cæditur: item ligna vel stramina, arietes, onagri, ballistæ, ceteraque genera tormentorum procurabat aliquando ne deessent. Is post longam probatamque militiam legebatur, ut certè (*potius, rectè*) doceret alios, quod ipse cum laude fecisset. *Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurimum infra, in quibus de castrorum Præfecto. Cuique autem legioni suus castrorum Præfectus fuit, si tamen tenderet seorsum. Colligo ex Tacito, lib. XIV. Pænius Posthumus, Præfectus castrorum secundæ legionis. & Velleio lib. II. At è Præ-* B
fectis castrorum duobus, quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit. *Supra Tribunos militum collocare eos visus noster Histor. secundo in pompâ Vitellianâ. Ante aquilam Præfecti castrorum, Tribuniq; & primi Centurionum candidâ veste. Vir egregius, cuius memoriam amo, colo, in Semestribus suis censuit hunc eundem esse cum Præ-* C
torij Præfecto. *& Vespasiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius scripserit: Polla patrem habuit Vespasium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectumque castrorum. Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ causâ, censoriam hanc notam.*

PAG. 18.

I.

Ornari infi-
gnia, quid
fuerit.

Floribus co-
ronata.

* Malè in
Suet. aquila.
plures enim
legiones.

Vnguentis
perfusa.

Fulgor infi-
gnium.

Signa in-
compta,
quid, &
quando.

R E B V S *letis & militiâ prosperâ, ornari signa mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Clau-* C
dianus: *Lætaturque tamen: Mauortia signa rubescunt*
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.
Suetonius Claudij cap. XIII. Verùm intra quintum diem oppressus est, legionibus in
pœnitentiam religione conuersis: postquàm denuntiato ad nouum Imperatorem iti-
nere, casu quodam an diuinitus, neque * aquilæ ornari, neque signa conuelli potue-
runt. *Et Orosius eadem de re: Die dicto ut in vnum vndique ad nouum Imperatorem*
conuenirent, neque aquilæ ornari, neque conuelli quoquo modo signa mouerive po-
tuerunt. *Signa ergo in eiusmodi letitiis obuiamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam*
vnguenta. Plinius lib. XIII. cap. IV. Aquilæ certè ac signa puluerulenta illa ac custodiis
horrida inunguntur etiam festis diebus. vtinamque dicere possemus, quis primus in-
stituisset. Ita est: hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. *Nec aliud est,*
quod noster hic appellat insignium fulgorem. Ita lib. XV. Hinc agmina legionum steterè ful-
gentibus aquilis signisque, & simulacris in modum templi. *Et Liuius etiam lib. XXVIII.*
Asdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo profiluit, tumultumque ante
vallum & trepidationem suorum, & procul signa legionum fulgentia plenosque ho- D
stium campos vidit. *et si paullo aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterfo: quia nondum*
illo æuo notus luxuria mos. Contrâ in tristitiâ & rebus artis, signa horrida & incompta. Tac-
tus in funere Germanici: Præcedebant incompta signa, versi fasces. Libro IV. Histor. Re-
uulsæ imperatorum imagines, innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis:
Libro XV. de fugâ Pæti: Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non
eam speciem insignium & armorum prætulit vt diuersitatem exprobraret. Nec plura
mibi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu. Illud addo, manasse videri à statuis deorum:
quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quasi in cultum & honorem. Aquila autem
nónne dij militares? Cicero IV. in Verrem: Omnes matronas & virgines conuenisse, cum
Diana exportaretur: vixisse vnguentis, compleste & coronis & floribus. Arnobius libro I.
Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum. vbi ma-
lim

Alim, odoratum. Apuleius i. Florid. Lapis vnguine delibutus. Seneca Fragmento de Superstitione: Alius fictor est, alius vnctor. Lapis vetus Romae: DEINDE. CORONIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. Vide quae notavi lib. II. Elect, cap. XVIII.

K.

PAG. 20.

RES initium habuit non à Iulio Cesare, ut famam esse video, sed ab Augusto. Nam Caesar quidem tributum nomine H. S. quadringentis imposuit Galliae victae, uti apud Suetonium & Eutropium in melioribus libris legi: censendi provinciam rationem non ipse, non priores instituerunt ante Augustum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Censor. Sed districtè iam Comatae Galliae causa agenda est, in qua si quis hoc intueretur, quod bello per decem annos exercuerunt Diom Iulium: idem opponat centum annorum immobilem fidem obsequiumque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi patri meo Druso Germaniam subigenti, tutam quiete sua securamque à tergo pacem praestiterunt. & quidem cum ad census (nescio an, à censu) nouo tum opere & in adueto Gallis ad bellum auocatus esset. Quod opus quam arduum sit, nobis nunc cum maximè, quamuis nihil ultra quam ut publicè notae sint facultates nostrae exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus. *Ait clarè, Nouo tum opere & Gallis in adueto. Rem insignem epitoma Livi non tacuit, libro CXXXIV. Cum Augustus conuentum Narbone ageret, census à tribus Gallis, quas Caesar pater vicerat, actus. Idque accidisse ex Dione disco, septimo Augusti consulatu.* *Εἰ δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐπαύθῃ διέτελεν. Ἐκεῖ οἱ τε τὸ ἐπισημοῦσθαι οἱ ἐδίδου, καὶ τὰ τέτων ἀνετίσταντο ἔτι, ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐκδύς ἐπὶ τῇ ἀλώσει σφοδρῶν ἐπισημοῦσθαι, ἦν, καὶ αὐτῶν, καὶ διαπραγμάτευσε, ἐπὶ τὸν βίον τὴν τε πολιτείαν διεκόμισσε.* Verùm, cum in Gallias venisset, illuc substitit. Nam & Britanni missuri iam legatos videbantur. & res Gallorum inquietae etiam, quia subactis illis statim bella ciuilia erant confecta. Itaque & censum illorum egit, & vitam remque publicam composuit. *Huius autem census duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contulisse: & in agros, lacus, pecudes, aliasque facultates. Prius illud eleganter ab Ammiano suggestum, lib. XVI. ubi de Iuliano Cesare verba: Quam profuerit anhelantibus extrema penuria Gallis, hinc maximè claret, quod primitus partes eas ingressus pro * capitibus singulis tributum nomine vicenos aureos repperit flagitari, discedens verò septenos tantum munera vniuersa complentes. Tertullianus Apologetico: Sed enim agri tributo onusti, viliores; hominum capita stipendio censa, ignobiliora: nam haec sunt notae captiuitatis. Panegyricus scriptor in laudibus Constantini: Septem millia capitum remisisti quartam amplius partem nostrorum censuum. & statim: Remissione ista septem millium capitum, viginti quinque millibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem. iterumque: Certè & tum liberi parentes suos cariores habent, & mariti coniuges non grauati tuentur, & parentes adulatorum non poenitet filiorum, quorum onera sibi remissa latentur. quae postrema non est ut villo modo transferas ad capita, quae vocabantur agrorum. Alias non sum ignarus illud ipsum tributum, quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iurisconsultis, & Saluiano Massiliensi, libro V. Plerique pauperum atque miserorum spoliati resculis suis, & exterminati agellis suis, cum rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa patiuntur: cum possessio ab his recesserit, capitatio non recedit, scilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perseuero, ut Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliisque, quae obnoxia tributo: habes apud Iurisconsultos De censibus, & Panegyristem illum ipsum: Iacebat illa ciuitas non tam * innixa Romanis, quam virium defectione prostrata: ex quo eam noui census exanimauerat acerbitas. Nec tamen iuste queri poterat, cum & agros qui descripti fuerant haberemus, & Gallicani census communi formulâ teneremur, qui fortunis nemini possumus aequari. Vtrique censui olim praepositi ex primâ nobilitate viri, ut Drusus ab Augusto, Germanicus hic à Tiberio. Videturque ea non exigua dignitas fuisse, ex Tacito, libro XIV. Censui per Gallias à Q. Volu-*

Quando census coepit. Non à Iulio, ut putant, sed ab Augusto.

In septimo eius Constantii.

Modus eius census.

* Capita etiam pro pabulis iumentorum, Ammianus lib. XXI.

Capita agrorum.

* Puto leg. iniusta.

Exactores & praepositi census.

fio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatein A Volufio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, supra tulere. In lapide,

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Tabulæ
census.
De anno &
trib.
Quando ex-
acti ij cen-
sus.

Id est, Exactori tributorum ciuitatum Gallia. Hi census in tabulis perscripti. Dio in vita Caligula: Κυβόλων δέποτε, & μεθών οτι εν ειν οι αρυερον, ηπισε το τας ηψ Γαλοηψ δουροφας, και εε αυηψ τις πλοισιατες δαναποδιναι κελουσαι, &c. Vnde Tabulæ censuales in codice Theodosiano, & Iustiniani l. IV. De Agric. & censit. & alibi, Pagina censuales. Actique videntur singulis lustris. Panegyricus: Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lucrum omnibus B lustris felicius! aut etiam singulis annis. Nam ecce in Tacito anno post, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad census Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipsum, videtur olim descriptum fuisse in singulos menses. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, ut ait, eò malitia peruenerat, ut quoniam singulis mensibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim de- finiret anni menses. Vide rem non iniucundam, apud optimum scriptorem, quod quidem ad ritus priscos adinet, libro LIV.

PAG 24.

L.

Contra Sue-
tonium dis-
putatio, de
Caligulae
natali solo.

Ad primum
Suetonij ar-
gumentum.

Ad II. argu-
mentum.

* 2 tabulis
Iouis.
Ad tertium.

Ad quartum.

S VETONIVS non spernit solum sententiam hanc, sed longâ & acri disputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius aui (nam versiculi illi, Caligulâ principe, statim diuulgati sunt) nesciit Imperatoris sui solum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius, peruiderunt? Scilicet iis cura non C fuit inspiciendi Acta? logi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus est Caius patre suo & C. Fonteio Coss. pater autem Consulatum eum anno toto gessit, & quidem in vrbe. Non igitur nasci potuit in castris: quoniam pater demum exacto Consulatu in Germaniam est missus. Primum, Suetoni, quod tu sumis ut datum, fieri potest ut quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, utrum illæ meæ partes consentiant consciscantque natum eo anno Caium esse. Video enim dissen- tire alios in numero annorum quos dicitur vixisse. Et quid si paullo antè natus sit, cum pater in Germaniâ esset? quid si paullo post? Deinde, mi homo, queritur quando natus Caligula sit, non quando satus. Nonne ipso patre Consule ut tu vis, nasci potuit in castris? Nec enim opus credo eam ad rem presentia patris. Nam Germanicum constat ex Dione statim à clade Variana continenter in Germaniâ mansisse, ad hunc usque Consulatum. Susplicari autem probabiliter possum, uxorem, quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germaniâ donec vterum posuisset. Nam circumduci in longo itinere feminas, ut prisca dicebant, incientes, non ex more, non ex vsu. Potuit ergo nasci in castris, & tamen in Consulatu patris. Sed in Actis reperio, ais, natum eum Antij. Quid si nomen tibi imponit, & Acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici, senserunt? Non D enim Caligula cognomen discriminis causâ, opinor, apponi potuit Actis. quoniam professio apud Acta, nato statim puero fieri solita: cognomen autem illud postea in castris illi datum, à veste. Denique contra tabulas Actorum, Plinij pagina est, & hic noster fidelissimus senex: mihi quidem testis * εν ηψ Διδε δελτων. Addis amplius, ex Augusti epistolis liquere bimulum demum perductum in castra: non ergo ibi natum. Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obstat Agrippinam peperisse in Germaniâ, redisse in urbem mariti sui Consulatu: deinde ipsam & in- fantem in Germaniam reuertisse? Quod Antium prætulit omnibus secessibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Augustum? Itaque quidquid Suetonius conetur; me quidem iudice, hæc pars adhuc, ut in formulâ Senatoriâ est, maior esse videtur. Cui, præter consulares illos, subscribunt pedanij Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro IV. cap. VII.

M. PRO-

M.

PROVINCIA RV M diuisio à Cesare Augusto in sexto Consulatu facta duplex. Alia populo data, alia Cesari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconsules mittebantur: in Cesaris, Legati aut Propratores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, ut in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præsidium nomen generale est: etsi Præses, Præsidiæque prouincias, de Cesarianis reperies etiam, significatione artâ. Discrimen inter Proconsules Legatosque multum. Primò, quòd ij in populi prouincias missi, quæ ferè inermes: hi in Cesaris, quæ copiis instructæ. II. quòd illorum annua tantùm administratio: (unde in Taciti lib. III. Flamen ait, quanto facilius se abfuturum ad vnus anni proconsulare imperium? Et Apuleij Florid. II. Quid nobis cum istis proconsulum vicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus?) horum longior contractiorve, ut Cesari visum. III. Proconsules sorte missi. eoque Suetonius Aug. c. XLVII. ceteras prouincias Proconsulibus sortitò permittit: & Tacitus, lib. III. eoque etiam Asiæ sorte depellendum incusauit: at Legati, Cesaris dilecti, ἀδελφοὶ, ut ait Dio. Statius lib. I. Silu.

Qui propriè proconsules & legati.

Discriminâ inter utroque.

Coniungit utroque Tacitus lib. II. Qui sorte, aut in suis prouinciis teneant.

— cum tanti lectu rectoris habenas Gallice fortunâ non admirante subisti.

IV. Proconsules statim egressi urbe insignia imperij sumunt (τὰ δ' ἀρχαῖα ἐπισημα, ait Dio) putâ lictores, fasces; nec deponunt, nisi ingressi iterum urbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipsâ prouinciâ deponunt. V. Proconsules * pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex instituto quidem Augusti, quod tamen postea mutauit:) Legati, ἱερατικῶν σολῶν, id est paludamentum, gestarunt, & gladium, ut quibus ius esset militis animaduertendi. VI. Proconsules sex lictoribus fascibusque usi: quinque dumtaxat Legati qui Consulatum nondum gessissent. Dio auctor, LIII. Septimò, Proconsuli tres Legati fuere: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc discrimina. sed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cesaris conditio (quod tamen hinc ex Tacito clarum) melior pensiorque. Nisi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod utraque prouincia vni credita Legato. ideoque minus onerum in alendo ipso & cambus illis qui tribunal lambunt. Clarè Tacitus lib. V. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.

* Statium hinc intellege, lib. V. Silu. ad Critonum: Mille vrbes Asia sortitò rexerit annò Imperium mulcente togâ.

N.

SED quis olim, quæso, modus lucaris? omnia enim aut peruatit aut tentat nostra curiositas. **V**ulgaris actoris videntur fuisse denarij quinque. Seneca epist. LXXXI. Ille qui in scenâ elatus incedit, & hæc resupinus dicit, Imperito Argis, seruus est, quinque modios accipit & quinque denarios. Aut certè septem, ut apud * Lucianum in loco qui re & verbis Seneca illi par: Εὐκότως μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐπέμοις ὑποκριταῖς, ὧν ἦν ἀφελῆς τὰ θεωρηπέια, καὶ ἡ χροσόπανον ἐκείνων σολῶ, τὸ καταλειπόμενον ἐστὶ γαλοῖον ἀνθερόπιον, ἐπὶ δὲ δεαχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα μειωόμενον: Similes maximè tragicis illis histrionibus, quibus si personas auferas, & auratam illam vestem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, septem drachmis ad certandum dagendumque conductus. Mutata tamen sepius res, cum vulgus editoresque multa adderent histrionibus famosis, præter morem. Ideò Tiberius, Ludorum ac munerum impensas corripuit, mercedibus scenicorum recisis. & M. Antoninus Imp. Temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur. magno tamen corruptis moribus incremento, si pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortasse & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de menstruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes scenæ pertinet, non ad pueros histrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, ut nemo editor, id est Prætor aut magistratus qui ludos præbet, suggerat ius supra decem. estque quasi correctio in capite eiusce legis. Sed unde hæc pecunia? sæpè ab editoribus, sæpè à fisco. Ideò Glossæ. Lucar, μισθὸς ἀπὸ φύσκου. Alias, Lucar, τὸ διαζήμιον. Plutarchus, τὸ τελέμενον εἰς τὰς θιάσας.

Quis modus lucaris.

* In Icaromenippo.

Lucar sæpè mutatum.

Capitolinus explicatus.

ADD. NOTAVI è Capitolino quinque aureos statim mercedem fuisse scenicorum. Adde A Scholiastem Iuuenalis in illud,

Premium
histrionum.

— victori populus quod postulat aurum.
Vt in theatro, inquit, solent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.

IUSTI LIPSI

A D

C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM II. B
EXCURSUS.

PAG. 42.

A.

Reges Par-
thorum
quatenus ad
Romanos
pertinent.

ARTHORVM reges, qui innexi rebus Romanis: *ulteriora mihi non sunt cura.*

I. ORODES. *Iustino, Herodes: Plutarcho,*
Ἰπώδης. qui vicit Crasum.

{ PACORVS, à P. Ventidio victus ce-
susque. Dio, & alij.

{ PHRAATES; Plutarcho, Phra-
ortes. C

II. PHRAATES. *cum quo M. Antoninus bellum gessit.*
Teridates eum regno pepulit: sed ipse breui pulsus,
Phraate restituto. cui legitimi filij quattuor.

{ SARASPADES.

{ CEROSPADES.

{ PHRAATES.

{ VONO-

{ NES. eius F. }

{ MEHERDATES.

Vnus ex concubina Romanâ muliere, Thermusa,
genitus. qui astu matris in Parthis remansit.
de quo Ioseph. lib. XVIII. cap. III.

{ PHRAATACES, nothus.

III. PHRAATACES, *patris interfector, maritus matris. breui pulsus, facinorum odio, moritur.*
Idem Iosephus.

IV. ORODES, *Iosepho, Herodes, nescio cuius proles. cœtu popularium factò casus in sacrificio*
vel venatu, ob crudelitatem. Ioseph.

V. VONONES. *de quo hic Tacitus, & loco dicto Iosephus.*

VI. ARTABANVS. *non ex rectâ priorum regum stirpe, tamen Arsacides & Medorum antea D*
rex, ait Iosephus. Contra eum rex missus à Tiberio Phraates, de quo supra, Vononis frater. sed
in viâ perit. postea Teridates (nescio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artab-
banum, iterumque ab eo pulsus. Regnum
tenuit ad Claudij principatum.

{ ORODES. qui Armenia rex. Tacit. lib. VI.

{ DARIVS. qui Vitelliano fœdere cum Artabano,
obses missus Romam. Iosephus. Is est quem no-
minat Suet. Calig. cap. XIX.

VII. GOTARZES. *Artabani frater, qui necem ipsi filiisque maturavit. Tacit. lib. XI.*

VIII. * VARDANES, *item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib. XII.*

IX. GOTARZES, *iterum, mortuo fratre. Contra eum submissus MEHERDATES, filius Vono-*
nis, imperante Claudio. Frustra. victor pœlio Gotarzes.

* Imperita-
uit Apollo-
nij tempore.
Vide Philo-
stratum l. I.

X. VONO-

EXEMP
Xenoph

A X. VONONES (ignoro stirpem) antea Media rex, (VOLOGESES. lectus accitusque à Parthis, sed brevi & inglorio) TIRIDATES, sub Nerone Armenia regno. Tacit. XII. rex.

XI. VOLOGESES, vel ut Græci, VOLOGÆSVS; Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Vespasiani imperium, ut liquet ex Taciti Histor. lib. IV.

B.

A P V D Plautum mater familias,
 Obfignate cellas, referte anulum ad me,
 Ego huc transeo in proximum ad meam vicinam. *Et alibi seruus:*
 Isti parcipromi qui salinum seruis obfignant cum sale.

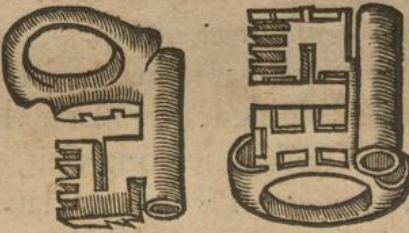
B Plinius XXXIII. At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ. Ab hoc more Martialis libro IX.

Septem post calices Opimiani
 Denso cum iaceam triente læsus,
 Adfers nescio quas mihi tabellas,
 Et dicis, Modò liberum esse iussi
 Zenam, seruulus est mihi paternus.
 Signa. cras melius, Luperce, fiet:
 Nunc signat meus anulus lagenam.

Et simile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias signare solita etiam inanes. Clemens lib. III.

Pædag. feminis Christianis talem anulum dat: Δίδωσιν ἔν (ὁ παιδαγωγός) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσοῦ, ἐδὲ τῶν εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποσημαίνειν τὰ ὅμοιοι φυλακῆς ἀξία, ὅτι τὸ ἐπιμέλειαν τῆς οἰκίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγέμενοι, ἐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει, ὅπως ὄντων δικαίων καὶ δικαίων καὶ δεσποτῶν.

C nis anulum aureum, non herclè ad ornatum, sed ad signandum ea quæ domi custodienda sunt, propter curam domesticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædago-go rectè instituti essemus, superuacua essent signacula, omnibus ex æquo bonis, seruis dominisque. Sed quoniam aut nulla aut mala institutio causam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus figillis. Vbi vides etiam illo ævo morem priscum. Anulos eiusmodi signatorios (ferreos tamen, ut appareat seruatorum fuisse, aut vulgarium militum) complures erutos ipsi vidimus in Batauis, cum adiunctâ clavi. ad duplicem scilicet usum, signandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimissimi digiti. Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum usum fuisse docet, quoniam conditas arcis vestes vasaque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli notâ Ho-

Claves anulata.

D merus indicat. Versus Homeri, quos respexit, sunt, Odyss. 9.

Αὐτὸς γὰρ ἴδε πῶμα, ποῶς δ' ἔπι δεσμὸν ἦλλον,
 μή τις ποὶ κατ' ὄδου διλήσει).

Ad hos anulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. cap. ult. Insuperque anulos suos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocys vir diligens, sed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repositos & à præsentibus obfignatos diligentissimè, heredibus illius exheres ipse reddidit.

C.

E X E M P L V M credo esse à Persis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale signum. Xenophon de Expeditione Cyri lib. I. Καὶ τὸ Βασίλειον σημεῖον ὄραν ἔφασαν, αἰετὸν πνα χρυσοῦν, ἐπὶ πέλιτις,

Aquila Romana exemplum à Persis.

πέλιτις, ἐπὶ ξύλον ἀνατεταμένον. Et *Pedia Cyri*, libro VII. Ἡ δὲ αὐτῆς τὸ σημεῖον αἰετὸς χρυσεὶς ἐπὶ δό-
 ρατῶν μακρῶν ἀνατεταμένον. Καὶ νῦν δὲ ἐπὶ τῷ τῷ σημεῖον τῆς Περσῶν βασιλεῖς διακρίνεται: Erat autem
 ei signum, aurea aquila in longâ hastâ suspensa. & nunc etiam id insigne Perfarum re-
 gibus manet. Sed diuersa tamen ea paullum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quàm
 modica ex argento aquila, quæ summæ hastæ insisteret, alis expansis, pede fulmen aureum te-
 nens. Ita, præter M. Antonij nummos, etiam Dio describit libro XLIII. de prodigiis ante
 pugnam Mundensem: Οἱ δὲ δὴ αὐτοὶ τῆς στρατιῆς αὐτῆς, τὰς τε πτέρυγας σείσωτες, καὶ τὰς κεφαλὰς,
 εἰς ἐν τοῖς ποτῶν ἀντὶ τῶν πτερυγῶν ἐρεπον, ἐκβαλόντες, ἐκείνω τε τὸ κακὸν ἀντικρὺς ἐπέσηκτον, καὶ αὐτοὶ πρὸς
 τὸν Καίσαρα ἀπεπέπνυτο: Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ non-
 nullæ earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palàm denuncia-
 bant, ipsæque ad Cæsarem quasi auolabant. Dixi modicam fuisse. collige ex his Flori *ver-*
bis lib. IV. Tertiam aquilam signifer, priusquam in manus hostium veniret, euulsi-
 merfamque intra baltei sui latebras gerens incruentâ palude delituit. Neque enim baltei
 latebris tegi potuisset aquila admodum magna. Vide *Militiam nostram.*

Romana
aquila qua-
lis.

Non ma-
gnum id a-
quilæ cor-
pus.

PAG. 51.

D.

STATIVS: — Laurumque superbam
 In gremio Iouis excisis deponere Pœnis.

Idem:

— Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Laurus in
fascibus.

Dixi in fascibus licitorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIV. de Augusto: Καὶ ἐς τὸ Καπιτώ-
 λιον ἀνελάθων, τὴν τε δάφνην ὑπὸ τῆς βίβδων ἀειεῖλε, καὶ ἐς τὰ τῆς Διὸς γόνατα κατέθετο: Et in Capito-
 lium conscendens, laurum à fascibus abstulit, & in Iouis genibus deposuit. Sicut & *Iu-*
lius Obsequens: C. Antonius cùm in agro Pistoriensi Catilinam vicisset, laureatos fasces
 in prouinciam tulit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum
 victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. *Rebè ergo in Plinio scriptum:* C
 Fasces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur,
 quotiens lætitiâ noua victoria adtulit. nec rebè mutauit è libro *vetere*, ut ait, *uir*
doctus, ex hinc in gremio. *Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulo ignarus huius*
ritus. *Consolatione ad Elbiam, cap. x.* Scilicet minùs beatè viuebat Dictator nolter, qui
 Samnitum legatos audiit cùm vilissimum cibum in foco manu suâ versaret, illâ, quâ
 tam sæpè hostem percusserat, lancemque in Capitolini Iouis gremio reposuerat: quam
 Apicius nostrâ memoriâ vicit, qui, &c. & *molestiam obiecit querenda lancis, quam num-*
quam inuenies. *Libri aliquot, lanceamque. Emendo, laureamque. verissimè ad hunc triumph*
morem. sequentia etiam scribe, quàm Apicius nostrâ memoriâ vixit. non, Vicit: & senten-
tia omnis clara. Ne hæreas, simillimus de hisdem Fabriciis Panegyrista locus Laudatione Theo-
dosi: Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella suspenderant, inter aratra viue-
 bant: & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis,
 triumphales viri rusticabantur. *Sed & laurea etiam deposita sine iusto triumpho. ut in Sue-*
ton. Domitian. cap. VI. De Sarmatis lauream modò Ioui Capitolino rettulit. *Itemque Nero*
ob Teridatis in urbem aduentum, Imperator consalutatus, laureâ in Capitolium latâ,
in eodem Suetonio cap. XIII.

Defensa
Plinij rece-
pta lectio.

Seneca ad
eum morem
correctus.

E. L. SCRIBONIVS

E.

PAG. 51.

L. SCRIBONIUS SCRIBONIA, POMPEIA, qua desponsa L. SCRIBONIUS LIBO.
 LIBO, qui Consul que nupsit M. MARCELLO, pignus qui consul initio libri huius.
 cum Antonio, anno SEX. POM- pacis cum Triumviris inita.
 DCCXIX. Uxor PEIO, filio Ma- sed non deducta. Nupsit,
 incerta. gni, per bellum ut conicio, post
 Ex his Siculum. Dio. SCRIBONIO LIBONI. Prator.
 Appian. Ex his ex quis

SCRIBONIA, IULIA. cui maritus CAIUS }
 eius soror, uxor VIPSANIUS A- } LVCIVS } Caesares.
 OCT. AVGVSTI. GRIPPA. Ex his IULIA, nupta L. Paulo.
 Ex his AGRIPPINA, nupta Germanico.

SCRIBONIUS LIBO, SCRIBONIUS, de SCRIBONIUS LIBO, quem volo maritum Pom-
 de quo nihil legi. quo nihil. peia fuisse.

Priores duae lineae huius generis verae, & ex historia Dionis, Appiani, collectae. Tertia a sola coniectura est, sed aliter de amita Scribonia explicari a me non potest. L. Scribonium Libonem, qui consul fuit hoc ipso anno quo damnatus adolescens, non patrem eius fuisse sed fratrem, ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nusquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuisse arbitror a quo Scribonia lex denominata: quem vir * magnus in libello singulari ad eam legem impetite confudit cum isto qui nunc reus.

* Tac. Re- uardus ad leg. Scrib.

F.

PAG. 52.

GRÆCI dicuntur, & egyptiæ uertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus equiparantur: Actor publicus, similis procuratori.
 sic tamen ut minus late uagetur eorum potestas. Plinius in laudatione Traiani: Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius ueni, sequere ad tribunal. Idem lib. III. epist. ad Caluissium: Deinde quod non minus utile quam voluptuosum, posse utramque eadem operâ, eodem viatico inuisere, sub eodem procuratore ac pænè iisdem actoribus habere. Saluianus Massiliensis: Pauent quippe actores, pauent silentarios, pauent procuratores: prope ut inter istos omnes nullorum minus serui sint, quam dominorum suorum. In parmone prisco:

HERCVLI. DEFENSORI
 PRO. ITV. ET. REDITV
 D. CLODI. SEPTIMI
 ALBINI. CÆSARIS
 D. CLODIVS. D. L.
 FELIX
 ACTOR. CÆS. N. D. D.

id est, Actor Cæsaris nostri dedicauit. Sic Actores prædiorum, l. XVI. C. De procuratoribus. Actores rerum, l. ult. De offic. præsid. & in Suetonij Domitiano cap. XI. Actorem summarum ritè fortasse reposuit Torrentius. Certè enim pecunia recipienda & expendenda præerant. Apuleius lib. II. Philodespotum requirit actorem (ita è codice scripto Giselini nostri legimus, cum malè adhuc auctorem.) ei que præcipit, bono custodi redderet sine morâ præmium. Ut ergo isti in priuatâ familiâ; sic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo Correctus Plinius.
 iuuentuti, lib. VII. Epistolâ ad Caninium: Equidem nihil commodius inuenio, quam quod ipse feci. Nam pro quingentis millibus nummum, quæ in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis longè pluris exactori (corrigo inquam, actori) publico mancipauit, cumdem vectigali imposito recepi, tricena millia annua daturus. quibus uerbis nihil

Serui publici
agnominati
à magistratibus.

Varro explicatus
præter mentem
viri docti.

PAG. 53.

Mathematici
quando
& quotiens
pulsati.

Verba pro-
pemodum
eruta huius
Senatuscon-
sulti.

* Libro cui
titulus: Mo-
sacarum, le-
gum & Ro-
manar col-
latio tit. xv.
Correctus
Vlpianus.

De tempore
Senatuscon-
sulti dissen-
sio.

Vlpianus
iterum e-
mendatus.

PAG. 53.

Animaduer-
siones extra
urbem.

Carnificis
domus extra
urbem.

nihil clarius potest ad Taciti mentem. Ut enim ibi ager Aetori publico mancipatur: sic hæc serui. A
Vide quæ de reip. seruis scripsi libro Electorum, cap. XXII & adde (quod tunc me fugit) de ap-
pellatione eorum à magistratibus, Varronis insignem locum, quem seciùs accepit vir doctus:
Lib. VII. De lingua Latinâ: Nomina habent plerique liberti à municipio manumissi: in
quo, ut societatum & sanonum serui non seruarunt proportionem & rationem. Et Ro-
manorum liberti debuerunt dici, ut à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, sic à Ro-
mâ Romanus; ut nominantur libertini à libertis orti, & è publicis seruis populi Roma-
ni, qui manumissi antequam sub magistratum nomina, qui eos liberarunt, succede-
re cœperunt. Dicit Varro. Serui publici manumissi, dicti sunt liberti populi Romani, uti reap-
erant: manumissi quidem, priusquam ambitiosa hæc consuetudo inualesceret nominandi à ma-
gistratibus. Nam ecce cœperunt à Consule quopiam aut Pratore, Corneliani dici, Gelliani, Clo-
diani. Et adde istis, quæ notavi ibi. Ille amicus noster ad successiones refert & testamenti factio-
nem. Acute. sed quò tam acute?

PAG. 53. G.

ANNO urbis DCXIV. M. Popillio Lænate, Cn. Calpurnio Coss. C. Cornelius Hi-
spallus Prætor edicto Chaldaeos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ
iussit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quætuosam men-
daciis suis caliginem iniicientes. ait Valerius libro primo. Anno DCCXXI. M. Agrippa
Ædilis τὰς ἀσεβήτους καὶ τὰς γόπτας ἐκ τῆ πόλεως ἐξήλασεν: astrologos & vates vrbe eiecit; auctor
Dio XLIX. in extremo. Iterum anno DCCLXI. ab Augusto interdictum seuerè omni vaticinio
ac prædictione. notat idem Græcus lib. LVI. Sed serio in primis & cum curâ ea res habita, hoc an-
no. Senatusconsulti, quod factum, formam & verba certò repperi in * Fragmentis Iurisconsul-
torum, quæ dedit nuper doctissimus P. Pythæus. Ait ibi Vlpianus, lib. VII. de offic. Procons.
Præterea interdicta est (ita legit Pythæus) Mathematicorum callida impostura & ob-
stinacitate persuasio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, sed vetus hæc prohibitio
est. Denique exstat S. C. Pomponio & Rufo Coss. factum, quo cauetur, ut Mathema-
ticipis, Chaldaeis, ariolis, & ceteris qui similem in certum fecerunt (Pythæus, similem
artem: ego legerim, similem cestum, siue, quæstum) aquâ & igni interdicator, omniaque
bona eorum publicentur: & sic * eternus gentium qui si id fecerit, in eum animaduertat-
tur. Dico Domitium intellegere Sc. hoc ipsum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum
Coss. hoc autem anno Taurus & Libo Coss. fuerunt. Non hoc nouum, ut inter scriptores anni
vnius discrimen sit. Cælius enim Rufus, & L. Pomponius, Consules fuerunt sequenti hunc an-
no. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem istam: Sæpissimè denique interdictum est ferè
ab omnibus principibus, nequis omnino huiusmodi ineptiis se immisceret: & variè
puniti sunt hi qui id exercuerunt, pro mensurâ scilicet & consultationis (legerim, scele-
ris & consultationis, vel inducâ copulâ, scilicet consultationis.) Nam qui de Principis
salute, capite puniti sunt, vel quâ aliâ grauiore penâ adfecti. Non omitam oraculum nostri
vatis, de his vanis vaticibus: Mathematici genus hominum potentibus infidum, speranti-
bus fallax: quod in ciuitate nostrâ & vetabitur semper, & retinebitur.

PAG. 53.

Animaduer-
siones extra
urbem.

Carnificis
domus extra
urbem.

H.
PLAVTVS, — credo ego istoc exemplo tibi
Esse eundem actutum extra portam, dispeffis manibus
Patibulum quom habebis.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra urbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: Sed
moreretur prius acerbissimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex
consisteret. quem non modò foro, sed etiam cælo hoc ac spiritu Censoriarum leges, atque
urbis domicilio carere voluerunt.

Ideò

A Ideò Plautus, — extra portam Metiam currendum est prius,
Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis.

Plautus ex-
plicatus.

intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad solennem supplicii locum. Imò & Coriarij ac Vispelliones urbe submoti, à pari causâ. Morticina enim tractant. Artemidorus li-
bro 1. cap. LIII. Το δὲ θυροδελείν, πᾶσι πονηρῶν. νεκρῶν γὰρ ἀπὸ τῆς σωματικῆς οὐ θυροδελείν, καὶ τὴν πόλεως ἀπόρριψαι: Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua atrectat cerdo, ideoque ab vrbe secluditur. Sed quid est quod Tacitus hic disertè nominat Esquilinam? non temerarium est. nec facillè reperiēs, ut ego censeo, ubi supplicij res, nominari portam aliam: nisi tamen Metiam, ut iterum apud Plautum:

Coriarij ex-
tra urbem.

Porta Esquilina sup-
pliciorum fuit.

Illum ædepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo ecastor velle.

Sed profectò quæ Metia Plauto, eadem est cum Esquilinâ. argumento loci de suppliciis, tum nu-
meri situsque portarum urbis. Idque ante me censuisse audio Octavianum Pantagathum, virum
magnum, altum, & qui esse doctus eligeret quàm videri. Non, inquam, reperiēs aliam nomina-
tam ab istis, nisi fortè Collinam in Vestalium morte. quod aliud à supplicio vulgato. Facit ad
portam Esquilinam, quod Suetonius in Claudio scripsit: Ciuitatem Romanam vsurpantes in
campo Esquilino securi percussit. quod Horatius, anus illas lapidatas in Esquilis abiecit:

Metia, ea-
dem cum
illa.

Vos turba vicatim hinc & hinc faxis petens

Contundet obscenas anus.

Post insepulta membra different læpi,

Et Esquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorumque hominum cadauera proiiciebantur. Varro,
Festus, aliique. Ibidem locum fuisse, qui Sestertius diceretur, infra docebo.

Puticuli.

I.

PAG. 53.

BYSSINA, è lino; Bombycina, è verme; Serica, ex arborum lanâ, confecta. Bombycina ea-
dem est cum Cea siue Coa (nihil enim interest) manetque hodie: reliquarum nihil superest
præter nomen. Byssum cum Serico, imperitè confundit Philostratus libro II. & vult ex arbore
Indicâ nasci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis salici non absimilis. Sericum debuisset
dicere. Nam Byssus è terrâ gignitur ut linum, circa Elidem præcipuè, Achaia urbem. Eadem
imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib. XIX. Si tamen imperitia est, & non recepta
opimo inferioris æui. Nam & Zonaras in Iustiniani vitâ scribit eius temporibus telam sericam à Romanis (id est Græcis Byzantinis) texti cœptam, cum antea à Persicis mercatori-
bus tantum importaretur, nec Romani scirent fila illa esse vermium. Et addit duos mo-
nachos oua illa vermium ex Indiâ attulisse, & mori foliis aluisse, & inde sericum confecisse. Otho
item Frisingensis in historiâ Friderici lib. I. ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athe-
nis, Corintho, Thebis, opifices qui sericos pannos texebant deduxisse captiuos, & in Sicilia urbe
Palermo collocasse. Inde factum ut quam textrinam prius soli Græci inter Christianos habuerint,
cum Romanis communicata sit ingenis. Nec abhorrent ab hac sententiâ Pausanias, Pollux, Ser-
uius. At magis veteres discriminant clarè: & lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres
Indos. Virgil.

Pollux,
lib. VII.
c. XVII.
De bysso &
serico.
Byssinas ve-
stes in Æ-
gypto reper-
tas tempore
Semiramidis
vult Clemes
Strom. 1.
Isidori &
Othonis
error.
Bombyx
quomodo
ad Italos
peruenerit.
Serica vestis
parum prop-
riè nomi-
nata inferio-
re æuo.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Plinius: Seres lanicio siluarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium cani-
tiem. Seneca poëta:

Vestes è se-
rico pelluci-
dæ.

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Marcellinus lib. XXIII. Apud Seras sublucidæ filuæ, in quibus arborum fœtus aquarum
asperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam
subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtemine conficiunt sericum. De his Seneca,
libro VIII. De beneficiis: Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo
defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis, mulier parum liquidò nudam
se non esse iurabit. Hæc ingenti summâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus ac-
cessunt, ut matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico
osten-

ostendant. *Pellucebant enim tenerrimâ, ut Ammianus loquitur, subtilitate. ideoque quotiens A pellucidam vestem, pellicentem togam, taliaque legis: capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis:*

*Acer & indomitus libertatiq̄ue magister
Cretice pelluces.*

Item e bombyce.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de Bombycinâ:

*Illa gerat tenues veltes, quas femina Cea
Texuit, auratas disposuitque vias.*

Quando Serica Romæ.

Horatius: altera nil obstat Cois tibi. Serica quando venerint in usum, planissime non scio. suspicor Iulij Cesaris auro, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contextit sericis. ut ex quorundam fide Dio refert lib. XLIII. Eam vestem etiam Medicam dictam, scriptum reliquit Procopius. Genera eius facta postea Holoferica, Subserica. ususque primus Holofericâ, Eligabalus. de quo ad scriptores historie Augustæ.

Medica vestis, de qua vide Procop. lib. II. de bello Vandalico.

K.

B

Pedibus intectis quid. Romani calcei quales.

QUOD ait. *pedibus intectis: non planè verum est, sed in comparatione cum calceis Romanis. qui altiusculi, non solum imos pedes, sed tibias velabant crure tenuis. Horatius: — nigris medium impedit crus Pellibus.*

Crepidæ soleæque, quid.

Titinius in Setina: iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiati calceas. Tertullianus de Pallio: Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum. Et exstat exemplum hodie in calceis Turcarum Pannoniorumque. At crepidæ, soleæ, plantarum calces tantum imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò benè noster, pedibus intectis. Hunc sensum firmat ipse, dum subdit: P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauisse apud Siciliam accepimus. Scipio autem ibi crepidatus. Liuius: Ipsius etiam Imperatoris non Romanus modò, sed ne militaris quidem cultus iactabatur; cum pallio crepidisque inambulare in gymnasio. Quod tamen molle & effeminatum censebatur: & Manilius delicatos insignit hac notâ.

Crepidæ uti, molle erat.

Manilius tentatus.

*Femineæ vestes, nexæ sine tegmine plantæ. ut Scaliger emendauit. et si vetus lectio, nec insunt tegmina: ex quâ tentabam, nec in usum tegmina. Dionem etiam non aliter ex audio, de Caligulæ ludis: Καὶ ἔλεω καὶ ἀνυποδήτοις βελοναῖσι δαδασαῖσι, νομιζόμενον μὲν πρὸ τῆς πάνου ἀρχαίης, καὶ ἀναλίσσει πινὰς ἐν τῷ θέρει ἔπος, καὶ πολλὰ καὶ ἐκ τῶν τῆς Αὐγύστου ἐν τῷ θέρει παρηγύρεσι χρυσοῖσιν, ἐκλεῖψεν δὲ ἐκ τῆς Τιβερίας. id est: Volentibus etiam discalceatis spectare permissum. quod vsitatum olim; vt etiam * quidam iudicia hoc habitu ætatis tempore exercuerint, & ipse Augustus ita sæpè spectarit æstiuos ludos. omissum tamen à Tiberio. Vbi ἀνυποδήτοις verè verteris, soleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forensia censebantur) omissis. In omni ergo remissione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani soleati. Nota etiam Ciceronis increpatione in Verrem, qui in littore soleatus: & in Antonium, qui Gallicis indutus.*

* Intellegit Catonem, de quo Plut. Ἀνυποδήτος ἐξ ἀρχαίων ποικίλης ἐστὶ τὸ βῆμα ἀσπασίμου, καὶ θανάτου δίκης ἐστὶ βροχίου, &c.

L.

D

Mos renuntiandæ amicitie.

MOS qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, *Liuius lib. XXXVI. Consulti feciales M^o. Acilio Consule, num prius Actolis renuntianda amicitia esset, quàm bellum inferendum. Lib. XLIII. Missi legati Perseo amicitiam renuntiarunt. Priuatim, infra lib. VI. Morem fuisse maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicerè domo, cumque finem gratiæ ponere. Lib. III. Quamquam non vltra foret sæuitum, quàm vt amicitia Cæsaris prohiberetur. Suetonius Aug. cap. LXVI. Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis suis interdixit. Idem in Claris Grammat. de Curtio Niciâ: Pompeium offendit, domoque ei interdictum est. Sic Badius Campanus apud Liuium XXV. palàm omnibus renuntiat hospitium Crispino. Atque hoc est, quod Cicero ini-*

Inter priuatos idem mos.

A inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco: Etenim cum à clarissimis viris iustissimas inimi-
 citias sæpè cum benè meritis ciuibus depositas esse vidissem: non sum arbitratus quem-
 quam amicam patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum. *Se-
 neca epist. LXXVII.* Inimicitias mihi denuntias, si quidquam ex iis quæ cottidie facio,
 ignoraueris. *Idem, quod indicere inimicitias Seneca lib. III. De irâ:* Quid iuuat tamquam in
 æternum genitos iras indicere & breuissimam ætatem dissipare? *Vnde inimicitia indicta,*
ut indictum bellum. Sidonius lib. VII. Inimicitias indictas honestè exerceat, tardè credit,
 celeriter deponit. *Item Inimicitia testata, quasi quæ litterarum testimonio signata: Valerius*
lib. IV. Acerrimè cum Scipione Africano Macedonius dissenserat, eorumque ab æmu-
 latione virtutis profecta contentio ad graues testatâsq; inimicitias progressa fuerat.
Nec aliud censeo, cum legimus inimicitias ex professo. Huic aperto mori utinam his moribus locus!
Sed ut omnia vitia nostro æuo; sic fraus, simulatio, dolus succreuit, & pessimum amicitia vene-
num blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiusmodi stelliones, qui amicos quibus arrident mox arro-
dunt: & quibus nulla spes famæ est, nisi in labe famæ alienæ. Datum est nobis grande exemplum
B præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: sic specie bo-
 narum artium falsos, & amicitia fallaces, *ut verè dixit noster vates.*

Denuntiare
inimicitias.

Indicere ini-
micitias.

Testata ini-
micitias.

M.

PAG. 70.

QUID vocat letum cultum? Vestemne albam, positâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ
 in luctu ponebant feminae, eoque finito recipiebant? Non tam proclive id statuere, propter
 veteres scriptores, qui hac in re sententiis diuersi. *Dionysius lib. VIII. nigram vestem femi-*
nis attribuit. Γυναικες Ρωμαίων, εὐ νόμος ἔστιν αὐταῖς ἐπι τοῖς ἰδίαις καὶ ἀναγκασίαις ποιεῖν κήδεσιν, ἀποδέ-
ιδναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν ἔ τὸν ἄλλον κόσμον, μάλασιν ἀμφιασμοῖς χρῶμα καὶ ἐσιαύσιον ἐπέθουσαν χρο-
ίου. Apud Suidam incertus scriptor, de Marcij funere: Καὶ αἱ γυναῖκες ἀποδέιδναι χρυσόν καὶ τὸ ἄλλον
κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρῶμα καὶ πενήσασιν ἐσιαύσιον χροῖον. Et Varro clarè lib. III. De vi-
C *tâ populi Romani, ut dum supra terram esset, ricinis lugerent: funere ipso, ut pullis pallis*
amictæ. Ibidem. Propositæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demisso fe-
querentur lectum. Valerius lib. I. cap. I. De Cannensi clade. Itaque matres ac filia coniu-
gesque nuper interfectorum, absterfis lacrimis, depositisque doloris insignibus, candi-
dâ induere vestem & aris dare thura coactæ sunt. At alij ecce consensu, albam. Herodia-
nus in funere Seueri: Αἱ γυναῖκες λιταῖς ἐσθίταις λευκαῖς ἀμφιασμοῖς χρῶμα παρέχασιν λευκῶν. Sta-
tius in Lacrimis Etrusci:

Quæ vestis
feminarum
in luctu.
Nigra, vt
multi adse-
runt.

Albâ, vt alij.

Huc vittata comam, niueoq; insignis amictu
 Mitibus exsequiis ades.

adsignat, ut vides, niueam vestem, quia mulier. Sed clarissimè Plutarchus: *Δὶδ ἢ λευκὰ φορεῖ-*
σιν ἐν τοῖς πένθεισιν αἱ γυναῖκες ἰματία, καὶ λευκὰς κεκρυφάλους; & vide apud eum causas. Quid statuè-
mus in dissensu tam aperto? pacem. quam facile conficio ex temporum ratione. Variatam scilicet
hac in re apud Romanos fuit. Priscis temporibus dum res. vixit & libertas, nigra vestes et-
D *iam feminis in luctu. id docent ij scriptores, qui omnes consentiunt in narratione moris qui illo*
æuo. At sub Imp. rep. extinctâ, in usum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius clâssis te-
stes, qui non id referunt nisi de temporibus secutis. Hoc nisi tenes, numquam erit ut soluas eum
nodum. Sed quæ causa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color al-
bus & niger cogniti: iisque solis, vel præcipuis vsæ. At post sericam traductam vestem, & vul-
gatam Coam; post galbanam, ceruleam, amethystinam, & tot genera reperta colorum, rarus di-
gnioribus feminis albi vsus. Spretus inquam, (quod ex poetis facile disces) contemptusque color
albus, aded ut nota luctus fuerit superbo sexui, eum induisse. Hoc constanter censeo. mouet me le-
uiter Appuleij locus lib. II. qui inferiori illo æuo, matronam flebilem fuscâ veste contactam
describit, non ut debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priscum ritum in animo habuit, ut so-
let, Appuleius; aut aliud in provinciis fuit, ubi id gestum. more Græciæ videlicet retento, apud
quos feminae in luctu nigra.

In concot-
diam scri-
ptores ij re-
ducti.

Causa co'o-
ris mutarij,
parum cc. ta.

Remota ex
Appuleio
obiectio.

ADD. Pro veste nigra Tibullus clarè est, libro III.

Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incinctæ nigra candida veste legant.

At Livius suspicionem facit, nihil in veste mutatum: sed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij
certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum sunt, l. XXXIV. Mulieres quid aliud in luctu,
quàm purpuram atque aurum deponunt? quid cum eluxerunt, sumunt? Nam quod Festus
tradidit lugentes in pellibus fuisse, à Virgilio dicitur. Pelle, inquit, habere Hercules fingitur,
vt homines cultus antiqui admonéantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus
sunt. Nihil tale reperio, nisi consentis mihi magne Festi interpret, (te, Scaliger, appello) vt accipiam
de laneis vittis: quas mulieres in luctu sumpsisse è variis scriptorum locis certum. An hoc maus
insititium, istud emblema à Paulo esse? qui respexerit scilicet ad Barbaricum morem sui ævi. quo
etiam nunc apud nos receptum, pelles extremis oris vestium assui in luctu. Tu nos doce.

Festi obscu-
rus mihi
locus.

Scaliger al-
quis illu-
strato.

PAG. 73.

N.

PLINIVS, Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines.
vnde & * nomen habuere clypeorum, non vt peruerfa Grammaticorum subtilitas
voluit à Cluendo. Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Livius lib. XXV. in ceterâ prædâ
Hasdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipsius. Suetonius Domitiano: Sena-
tus adeo lætatus est, vt replerâ certatim curiâ, scalas etiam inferri, clupeosque & imagi-
nes eius coram detrahi, & ibidem solo affigi iuberet. Capitolinus in Antonino: Ceteris
honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, sacerdotes insti-
tuit. Trebellius in Claudio: Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum
aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum est, vt etiam nunc videtur. Quod ait
Grammaticos malle, clupeum: verum est. & puto in Capro legisse, Clupeum, imago: Clipeus,
ἀσπίς. Sed & Livius Grammaticis paruit, l. LX. Ab his columnis, quæ incommodè posi-
ta videbantur signa amouit: Clypeaque de columnis & signa militaria affixa dempsit.

* ἀσπίς ἢ γλύφειν,
quia sculpta.

Grammati-
corum acu-
men, à Livio
non spre-
tum.

Clypei pri-
uatim dicati.

In monumento prisco. HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVE-
STREM. CLYPEVM. ARGENTEVN. LOCVM. SEPVLTVRAE. DECREVERVNT. Nec
tamen semper hi clypei cum effigie: sæpè sine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur:
sive etiam cum ponendi causâ. Philo Iudæus egregie, De legat. ad Caium: Πιλάτος ἠὲ τῶν ὑπάρ-
χων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. Οὗτος ἐκ τῆς Τιβερίας μάλιστα, ἢ ἐνεκα τῆς λυπῆσαι τὸ πλῆθος,
ἀνατίθησκον ἐν τοῖς καὶ πάλαι ἱερῶν ἡρώδου βασιλείοις ἐπιγραφῶν ἀσπίδας, μήτε μορφῶν ἐχέουσας μήτε ἀλλό τι τῆ
ἀπαγορευομένων, ἔξω πρὸς ἐπιγραφῆς ἀναγραφῆς, ἢ δύο αὐτὰ ἐπιγράψαι, τὸ δὲ ἀνατίθειν, καὶ αὐτὸς ἢ ἀνάθεσις.
Nec verò publice solùm hos clypeos, sed & priuatim sibi quisque ponebat. Plinius, Suorum ve-
rò Clypeos in sacro vel publico priuatim dicare primus instituit Ap. Claudius, qui
Consul cum Seruilio fuit, anno vrbis CCLIX. & quæ sequuntur, reperioque exemplum
clypei priuati in lapide veteri:

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

O. QVAE

O.

PAG. 73.

QUÆ tamen professio irrita facta postea ex noua lege: eleganterque ad hanc rem Papinianus l. x. De adul. Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas suas scenæ locauit, adulterij accusari damnarique Senatusconsulto potest. Sed apud Ædiles cur ea professio? non apud Censores, aliòsve? quia comperior ab antiquo Ædilibus curam fuisse fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itemque personarum, quæ sapius in iis locis, quàm in templo Mariano. Idè Seneca, ut solet, eleganter: Inuenies voluptatem circa balnea & sudatoria, ac loca Ædilem metuentia. id est, fornices & popinas. Et illuc alludens Justinus scribit, Dionysium apud Ædiles aduersus lenones iurgari solitum, lib. XXI. Itaque Ædilibus curæ nosse publica scorta, habere ea in tabulis, ut sic dicam, & albo: & si quam vulgantem se, extra eum numerum nacti, multabant. Lilius lib. x. Eo anno Q. Fabius Gurges Consulis filius (is autem tunc Ædilis) aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecuniâ multauit. Nec pecuniâ solùm, sed & exsilio. Idem lib. xxv. Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas apud populum probri accusarunt: quasdam ex eis damnatas in exsiliu egerunt. Deducebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, ut in Lilio libro VIII. Data à M. Flauio visceratio. erant qui per speciem honorandæ parentis meritam mercedem populo solutam interpretarentur, quod eum die dictâ ab Ædilibus crimine stupratæ matrisfamilias absoluisset. Pertinere ad hanc rem Laberij versum puto, ut ego eum restituo apud Agellium lib. xvi. Cacionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatore dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio, sex Ædiles viderat. Scribo. Duas vxores? hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio: sed Ædiles viderint. Non alia Laberij scriptio aut mens. Duasne vxores ille habet? inquit. herclè satis negotiosum negotium homini ut ait Cocio. Verùm id Ædiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiusmodi infames feminas cessisse dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de ornamentis, ex Tertulliano, De cultu: Quid minus habent infelicissimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas si quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coercerent, iam certè sæculi improbitas honestissimis quibusque feminis vsque ad errorem dinoscendi coæquauit. Censeo autem posuisse eas institam, stolam, vittas; imò sumpsisse meretriciam togam. Inducor à Iuuenali,

— Carfinia talem
Non sumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ stupri damnatâ sentire videtur, cui ex more sumenda toga. De eâ satis dictum alius, & præsertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, semper mihi magna. Vnum addo, manasse videri morem eum ab Atheniensibus: apud quos scorta pariter veste à matronâ discreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθηνῶν, τὰς στραίεας ἀνδρῶν φορεῖν.

Prof. slio
stupri apud
Ædiles.Ædiles ac-
cusabant ad
populum.Laberij re-
stitutio.Prouerbiall
forma est,Hoc plus
negotij est,inquit Co-
cio. Et Co-ciones sæpè
in vulgi di-
cto venie-bant: ut
Plauti illud,

Vetus est,

Nihili Co-
cio.

Vide eundem

Tertull. A-

pol. cap. vi.

Lecticas et-
iam posue-runt, utique
post Domi-

tiani edi-

ctum, de quo
alibi.

Atheniensēs

meretrices

quo habitu.

Item Arto-

midorus no-

bat lib. ii.

cap. llii.

PAG. 74.

Domini vox
variè vsur-

pata.

Aduersum
patres.

* Lampri-

dius in eius
vita.Aduersum
fratres.

P.

TAMEN reperio Augusti æuo & infra, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Augustus in suâ domo vetuit. Suetonius: Dominum appellari se nec à liberis quidem aut nepotibus suis vel seriò vel ioco passus est: atque huiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Tangit ecce utrumque morem, & vellem id interpretes monuissent. Quod patres, domini: etiam* ex Diadumeni Cesaris epistolâ cognosco, ad matrem: Dominus nolter & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos seruat. Et clarè ex illo Martialis:

E seruo scis te genitum, blandeque fateris,
Cum dominum appellas Sosibiane patrem.

Quod fratres sic dicti: locus elegans Senecæ, epist. cv. Illud mihi in ore erat domini mei Gallio-

Gallionis, qui cum in Achaiâ febrim habere cœpisset, confestim nauim conscendit: A clamitans non corporis esse, sed loci morbum. nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Item- que coniuges inter se eo nomine vsi. Virgil.

Aduersus coniuges.

dominum Aenean in regna recepi.

Sueton. Claudio: Occisâ Messallinâ, paullo postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requisivit. Virgil.

dominam Ditis thalamo deducere adorti.

ubi Seruius: De Græco tractum est, qui vxorem διασωμα dicunt: Apud Iurisconsultos De Legat. Peto abs te domina vxor. Epictetus: Αι γυναῖκες ὁμοῦς ἄπο τῶν ἀρσενικῶν ἐστὶν ἡ ἀνδρῶν κελὶ καλουῦται. Vti et aduersum amicas, passim in poetis. Sed et obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca: Quomodo obuios, si nomen non succurrit, dominos salutamus. Lusit eleganter in eo more poeta Græcus in Anthologia:

Aduersum obuios.

Ἦν ὁ φίλος τί λάβῃ, Δόμινε φράτερ, ὁμοῦς ἔχραψεν.

Ἦν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.

Ὡς γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. Αὐτὰρ ἔγωγε

ὄν ἐθέλω Δόμινε, εἰ γὰρ ἔχω δόμναι.

B

I V S T I L I P S I

A D

C. CORNELII TACITI

ANNALIVM LIBRVM III.

E X C V R S V S.

A.

PAG. 77.

Funeris etymon.

OS adeò tritus, ut Isidorus Funus dictum à funibus accensis, velit, quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant. Ambrosius De viduitate: Vel cum accensis funalibus mox ducitur, nonne pompæ funebris exsequias magis putat, quàm thalamum præparari? Alludit Ambrosius illuc, quò sæpè poeta: ut, Viximus insignes inter vtramque facem.

Isidorus Pliniusque explicati.

Discrimen inter adulta immaturaque funera. Pueri ad cereos elati.

Apuleius II. Florid. Comœdiam eius prius ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse. Calpurnius Flaccus Declamatione XXVIII. Facem nubenti filix præferam, an ro- gum iacentis accendam? Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non à se habet, sed à prisco scriptore. nec errat. Plinium ita capio lib. XVI. cap. XXVIII. Nec in fruticum nec in veprium genere scirpi fragiles palustresque. è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus feruiunt. Cortex ille, non aliud quàm similitudo Egyptiæ papyri: quem utebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelasque in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id est acerbis immaturisque, cereos ferè. Ut appareat, quod Interpres vetus Persij monuit, pueros ad cereos solitos efferrî, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id peruincunt. ut epist. CXXIII. Isti mihi verò defunctorum loco sunt. quantum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? De tranquillitate vitæ cap. XI. Totiens in viciniâ meâ conclamatum est, totiens præter limen immaturas exsequias fax cereusque præcessit. De breuitate vitæ, cap. vlt. Quidam verò disponunt

C

D

Aponunt etiam illa quæ ultra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogam munera, & ambitiosas exsequias. At me herculè istorum funera, tanquam nimium vixerint, ad faces & cereos deducenda sunt. *ubi scribi sententia vult*, tanquam minimum. *Pertinet ad funebres faces etiam Suetonii locus, Aug. capite XXIII.* Masgabæ tumulum cum ex triclinio animaduertisset magnâ turbâ multique luminibus celebrari, &c. *qui tamen ad parentationem annuam spectat, non ad funeris deductionem.*

Correatus Seneca.

B.

PAG. 83.

CARCER triplex est, (ait *vetus interpret Iuuenalis*) *Urbanus, Rusticus, Castrensis.* *Urbanus, ut sunt turre: Rusticus, ut ergastula: Castrensis, quando captivi trahuntur catenati.* *Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:*

Triplex carcer. Urbanus. Rusticus. Castrensis.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuaque, si longo castrorum in carcere mansit.

Sed potuit, imò debuit, paullo distinctius. Nam in urbe ipsa triplex ratio adseruandi captiuos. Aut enim in carcere habebantur locoque concluso, sine ullo milite: ut ferè seruitia, & capita viliora. Aut in custodia militari: aut in adibus magistratuum. Custodia militaris frequentissima, Roma & in provinciis. eiusque modus, ut is qui in noxâ esset catenam manu dextra alligatam haberet, quæ eadem militis sinistram vinciret custodia eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. cap. X. Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatiq; sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistra catenam putas. Idem epist. V. Quemadmodum eadem catena & custodem (emendo, custodiam, ita enim ipse captiuus dicebatur, ut mox docebo) & militem copulat: sic ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. Et optimè Athenæus libro V. cap. XI. ubi Athenion

Urbanus ipse triplex.

Custodia militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextra. In militis sinistra. Seneca emendatus.

res Mithradatis extollit: Ρωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Πامφυλίας Κοίντος ὁ Ἰππιος ἠδὲ δοθεὶς ἀκούσθαι δεσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκίλλιος ὁ ὑπατεύων, ὁ τὸν δὸτὸν Σικελίας κατὰ γὰρ δὲ λαύβου, συνδέειν ἔχων ἀλυστὴ μακρὰ βασιλέως πεντάπηχου, πρὸς ὑπὸ ἰππῶος ἔλκεται. Id est, E Romanis verò, Prætor Pamphiliæ Q. Oppius (malè enim in Græco, Ἰππιος) deditioe acceptus, sequitur in vinculis. Manius autem (ita corrige, non Μάνλιος) Aquilius consularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum secum habens longâ catenâ Bastarnam quemdam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur. Nam ita ego verè interpretor: Natalis insulsa, fatua, aliena. quem, si libido ridendi est, vide. Simile est quod Iosephus narrat libro XVIII. capite XIII. de captiuo Agrippâ rege: Centurionem illi satis benignum appositum, & militem cum quo vinciretur humanum. Augustinus in Psalm. CXXVIII. Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus; ille sceleratus, iste innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè sunt à sese. Adde, duos sepè milites vni reo datos, maiori custodia. In Apostolorum Actis, cap. XII. de D. Petro: Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis. Catena autem eiusmodi, uti ex Athenæo clarum, longiuscula erant; ut ambulare, incedere pariter non incommodè possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap. XIV. Nec nisi secretò atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. Vbi iterùm Custodia pro iis qui custodiuntur: ut Plinio libro XXI. capite III. Inde eductam custodiam bibere iussit. ita veteres. malè vulgò, eductum è custodia. emendandusque ita Suetonius Nerone, cap. XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique essent custodiæ, in Italiam deportari iussit. vulgata lectio, & interpretes turbant. Paullus in Sentent. Si pecuniâ acceptâ miles custodiam dimiserit, capite puniendus est. Hæc de custodia militari: de eâ quæ apud magistratus, opportuniùs dicam libro VI.

Athenæus explicatus, & contra interpretem versus.

Catena ista quales.

Custodiæ, pro noxiis: sicut operæ pro operariis. Plinij constituta lectio. Suetonius emendatus.

PAG. 84.

C.

De Lege Papiâ liber ex-
cursus.
Coniugia
curæ Ro-
manis.
Censorum
ea inquisitio.
Cælibes
multati.
Lib. XI.
cap. IX.
Vxorium æs.

Cæsar πολυ-
παυδίας præ-
mia ponit.

Augustus
Iuliam le-
gem fert.
Suet. Aug.
cap. XXXIV.
Propertio
lux data ;

FAS mihi ut cum Tacito hic leuiter exorbitem : & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digesta proponam. Non subtiliter omnia; (cui enim bono?) sed ea saltim capita quæ ad vsum historiae prisca. Romanis semper coniugiorum subolisque magna cura. Ideo Censoria illa solennis quaestio : Ex animi tui sententiâ. Tu vxorem habes? Ideo Ciceroni ficta lex : Cælibes esse prohibento. Nec ignominia solum calibatus, sed pœnae erat. Ita apud Valerium, Camillus & Postumius Censores, æra pœnae nomine, eos qui ad senectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iusserunt. Et Festus auctor, Vxorium pependisse dici, qui quod vxorem non habuerit, æs populo dedit. Exemplum videtur ab Spartanis petatum, apud quos ἄγαμια ζυγία, imò ὄφθαλμοὶ καὶ κακογαμία, ut notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: nisi quod C. Cæsar post bellum Africanum, vehementer exhaustâ vrbe, præmia proposuit multitudi- B
dini liberorum. idque Praefectus morum, & quasi Censor. Dio XLIII. Ἐπειδὴ τὴν δεινὴν ὀλιγα-
θροπία, διὰ τὸ τῆς ἀπολωλότων παλίδος, ὡς ἐκ τῆς ἀπογεφάν (καὶ ἄνευ, τὰ τε ἄλλα ὡς περ τις τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὀφθαλμοῦ ἀντὶς ἠλέγχθη, ὡς πολυπαυδίας ἀδρα ἐπέθηκεν. id est, Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cætorum multitudinem: quod ex recensu (cum autem & reliqua velut Censor faciebat) & ex ipso aspectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia proposuit. Primus Augustus anno vrbs DCCXXXVI. certam legem posuit, & præmia pœnasque distinxit. Ea dicta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recusantium perferre non potuit, nisi ademptâ leuitate parte pœnarum. Hanc Propertius intellexit lib. III.

Gauisa est certè sublatam Cynthia legem,
Quâ quondam edictâ flemus vterque diu :
Ne nos diuideret, —

Et Horatio. elegiâ illâ totâ. Et Horatius in cantu seculari :

— patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prolisque nouæ feraci
Lege maritâ.

Lex marita. Vbi Scholiastes vetus : Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta est. Cæsar enim post bellum legem tulit, nequis aut cælebs esset, aut vidua nubilis, quo posset iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat. Nam propè octoginta millia armatorum interierant. Et de eadem in actis eiusce anni Dio, lib. LIV. Οἱ δ' Αὐγύστος τὰ τε ἄλλα ἐνομοθέτησε, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ἀνάδροις βαρύτερα τὰ ἔπιτιμια ἐπέταξε, καὶ εὐπαλίῳ τὴν τε γάμω καὶ τῆς παιδοποιίας ἀδρα ἐθέκεν. Ex Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuisse Augusto. ait enim βαρύτερα τὰ ἔπιτιμια : & addit, εὐπαλίῳ ἐθέκεν. Et non dubiè aliquid super eâ re latum in eius sexto consulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hic : Sexto demum consulatu Cæsar Augustus potentia securus, quæ Triumviratu iusserat, aboleuit : deditque iura, quæ pace & principe vteremur. aciora ex eo vincla, inditi custodes; & lege Papiâ præ- D
miis inducti, &c. Sed latum imperfectè. Capita legis Iulie fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti sponsiones pactionesque nuptiales non ultra biennium differri ius esset. Vti diuortiorum certus esset modus. aliaque quæ postea in legem Papiam mixta & inserta. Iulia ergo, tempore à Papiâ distincta. præcessit enim XXV. solidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. Verius fortasse, Iulias : quia non semel tot annorum interuallo eadem de re latum ac relatum. ideoque propriè locutum Tacitum censeo, cum hic πᾶνθωπῶδες scripsit, Papiam latam post Iulias rogationes.

Etiâ ante dictum annum mota ea lex.

Ex Dionis eopse loco.
Ex Sueton. cap. XXXIV.
Iulia diuersa à Papiâ.
Tempore & re.
Iulie leges.

Papia quando cepit.

Causa nominis.

Lata autem Papia anno vrbs DCCCLXII. sene iam Augusto : & lata per Senatum. Itaque & nomen à consulibus illi, Papiro Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Isidorus lib. v. Sub Octauiano Cæsare suffecti Consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primum (censeo

A (censeo emendandum, patrum, cum scriptum concisè fuerit, primum) præmia pro suscipiendis liberis. Causa iterum ferenda, è Tacito duplex: incitandis cælibum pœnis, & æratio au-gendo. Incitandis pœnis, id est augendis: sincera modò lectio sit. Ambigo enim, & possit rescribi, incitandi cælibes pœnis, siue, intendendis cælibum pœnisc sensu clariore. Capita legis Iu-lia confusa cum istius: ideoque passim scripta Iurisconsultorum laudata, Ad legem Iuliam & Papiam. ita inquam, ut Papia quæ plenior acerbiorque, aboleuerit & velut absorbuerit Iu-lia leges. Latam dixi per Senatum: & verum est. eoque Paullus libro v. ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat: Sed illud quæri potest, inquit, an idem seruandum sit quod Senatus censuit, etiamsi in aliam personam captionem direxerit. Capita eius legis plura fuerunt: ad eò ut xxxv. laudet alibi Marcianus. Ea ut distinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo: confusè quædam recensebo, & uti dabunt se sub manum.

Causa fe-
rendi.

Legem Iu-
liam Papiam
obscuravit.

Papia Sena-
toria lex.
l. lxxi De
Hæred inst.
& l. xlvij.
De ritu
nupt. l. Ca-
pit. De ritu
nupt.

Ea lege per-
missa enu-
ptio.
Ut liberti-
nas ducere
liceat.

CAPVT De enuptione extra gentem ordinemque. Vti omnibus ingenuis libertinas uxores ducere ius esset, Senatoriis exceptis. Concepta Capitæ eius verba, apud Paullum lib. I. ad hanc legem. Lege Iuliâ ita cauetur, QVI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOS-
B VE EX FILIO NATO CUIVS EORVM EST, ERIT: NEQVIS EORVM SPONSAM
VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM; AVT EAM
QVAE IPSA, CUIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FE-
CERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX
NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CUIVSVE PA-
TER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE
SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS
SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. Et è lege quidem Iuliâ recenset Paullus: sed in-
situm in Papiam fuisse clarè docet Celsus: Lege Papiâ, inquit, cauetur omnibus ingenuis,
præter Senatores eorumque liberos, libertinam uxorem habere licere. Meminit &
Dio eiusce capitæ lib. LIV. Επειδὴ δὲ πολὺ πλείον τὸ ἀρρεν τῶν θήλειος τῶν δουρῶν ἢ τῶν ἐπέτρει τε καὶ ἑξελθ-
δέας τοῖς ἐθέλοις, πλὴν τῶν βαλόντων, ἀγαθῶν, ἐπιμοῦν τῶν τεκνοποιῶν αὐτῶν ἢ καλῶστας. Vbi tamen
interpretis supina μεταωλετ vertentis. Ac quoniam * masculi patricij generis numerum

Confundit-
tur clarè Iu-
lia & Papiam
vii vides.

* Mirum &
præter id
quod philo-
sophis visum
visuque do-
ctum. Nam
præpoller
ferè sexus
sequior.

* Tamen ex
ritu eius aui,
Libertini
iidem cum
libertis, vti
notum.

Causa huic
capiti.
Decemviri
vetuerunt
connubia
cum plebe.
Lex ea abo-
lita:

Patronus
cum libertâ.

C patriciarum feminarum multò anteibant, liberum fecit vt qui vellent (modò Senatores ne essent) libertas etiam (cautius & verius, * libertinas: ἑξελθδέας enim Dio dixit non ἀπα-
λάσθεις. Εξελθδέας autem οἱ τῶν ἐλθόντων ὄροι, ait Hesychius) ducere possent, eorumque liberos legitimos esse iussit. En, τὸ δουρῶν, Patricium ubique vertit. at ingenuum debue-
rat, ex vi verbi, legisque. Meminit iterum Dio lib. LV. in personâ Augusti: Καὶ ἑξελθδέας τοῖς γὰρ ἑξω τῶν βαλόντων ἔσιν ἀγαθὰ συνεχώρησα. Et eodem errore ibi interpretes, τὸ βαλόντων, Patricios vertit: cum Senatorios, verè posset. Latum hoc caput matrimonii frequentandis: ut siquem digniorem amor aut voluntas traxisset ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam antea vetitum. Neque Decemviri lege, patricio cum plebeia, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitque Livijs l. IV. in oratione Canuleij Tribuni: & l. X. ubi matrone Patricie Virginiam, quod è patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Mansit posterius, ad hanc legem. Vide qua Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil. II.

CAPVT subnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus Verborum par-
D tem Ulpianus appendit libro III. ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quod dicit, INVITO
PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE,
PATRONVM ACCIPIMVS, &c. Et idem iterum l. XL. De diuortii: Quod ait lex, DIVOR-
TII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO,
QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. Vide interpretem eumpse Ulpia-
num: & adde l. I. De concub.

Sponsalibus
data lex.

Suetonius
explic.

CAPVT De sponsalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap. XXXIV. Cumque, inquit, immaturitate sponfarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponfas habendi coartavit. Sponsalium enim olim licentia, ad spectu nullo ætatis. At Augustus, cum quidam immaturas planè virgines desponderent, & mariti essent non mariti: arcendi huic fraudi tem-
pus definiit ætatemque sponsonum: ita ut non ante decimum annum sponsa quaquam esset.
Cl-

Quando sponsalibus locus.

Clarè Dio lib. LIV. Ως δὲ ἐν βρέφῃ πρὸς ἐγλυώδῃσι, τὰς ἰδίαις πρὸς ἡγαμητότων ἐκάρπεντο, τὸ δὲ ἄλλο ἐργὸν αὐτῶν ἐπαρτήσαντο, προσέτιξεν μὲν ἐμὴν ἐγλυώδῃσι, μὴ δὲ ἐν δούλῳ ἐπιὸν διαλθόντων γαμήσει πρὸς τὰς δὲ ἐκείνῃ πάντας ἐγλυώδῃσι γὰρ πᾶσι αὐτῶν ἀπολαύσαντο. δάδεναι γὰρ τοῖς κόραις ἐς τὴν τὴν γάμῳ ὄσον ἐπιπλήρη νομίζεσθαι. Idest: At cum quidam pueras desponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opusque mariti non præstarent: statuit nullam sponsionem firmam esse, postquam, biennio exacto, nuptiæ non sequerentur. hoc est, ut omnino decennem despondere opus esset, si quis sponsionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur. Xylander Dionis mentem planè hic non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib. I. Ad Iuliam & Papiam scripsit: Sæpè iustæ ac necessariæ causæ non solum annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium & ulterius trahunt sponsalia: veluti valetudo sponsi sponsæve, vel mortes parentium, &c.

Decennis tantum despondenda.

Caius explicatus. L. XVII. De sponsalibus.

Ne sexagenarii ducant. Ne quinquagenariæ nubant.

CAPVT de ætate eorum qui ducerent, quæve nubent. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Laetantius lib. I. Seneca verbis: Quid ergo est quare apud poetas salacissimus Iupiter defecit liberos tollere? vtrum sexagenarius factus est, & illi lex Papiæ fibulam imposuit? an impetrauit ius trium liberorum? Et Appuleio in iudicio obiectum, quod Pudentilla ei anno ætatis sexagesimo ad libidinem nupsisset: videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogavit, ut Suetonius notat cap. XXIII. Capiti, inquit, Papiæ-Poppææ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, edicto abrogavit. Legem, addito, vel, edito. Edictum certè Claudij non fuit, sed Senatusconsultum. Ulpianus in Fragm. tit. XVI. Sed Sc. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenariam duxisset, perinde habebatur ac si minor sexaginta annorum duxisset uxorem. Causa quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille, quod plurimum fieri solet, spectauit: hic, quod per naturam potest. Aded autem amare & virum exercere sexagenarius potest, ut sint octogenarii senes iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenariam maior, vix est ut impleatur.

Claudius fibulam laxauit sexagenariis. Suetonij vera lectio & mens.

Causa variantis constitutionis inter Tib. & Claud.

Ne arceantur à matrimonio liberi.

CAPVT de libertate coniungendi; quod tamen XXXV. in ordine fuit. Martianus: Capite C trigesimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in potestate iniuriam prohibuerint ducere uxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, &c. Simile in libertis, etiamsi iurauerint, l. VII. De operis libert.

L. XVIII. De ritu nupt. Tempus legitimum inter nuptias vet. nouæque. Remota in Suetonij verbis hæsitatio.

CAPVT de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iulii legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsi iterum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia & Papiæ. Nam ut Ulpianus notat tit. XIV. Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, mensium sex. At Papiæ clementior, à morte biennium indulgit; à repudio, annum & menses sex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exsoluit eum nodum Dio in oratione Augusti ad calibes lib. LVI. Καὶ εἰδὲ ἐς τὰ τὰ μὲν κατῆπεξα ὑμῶν, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τελεῖται ἐν ὄντι πρὸς ὄψιν ὄψιν ἰδὼν, τὸ δὲ δούτερον, δύο. Idest: Nec ad ista festinanter impulsi vos, sed primùm tres integros annos ad apparatus rei concessi, deinde binos.

Præmia maritis patribusque. Maritorum priuilegia.

CAPVT de præmiis maritorum, patrumque: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellij lib. II. cap. XV. Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud patres: quedam tamen seorsim data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius August. cap. XLIV. Militem secreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adsignauit. Et ad eam sententiam accipio, quod poeta Hispanus facetè scribit:

Martialis illustratus.

Spadone cum sis euirator fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeasque & Idus, fibulasque censusque.
Sedere in equitum liceat an tibi scammis
Videbo Didyme; non licet maritorum.

Mariti antelati in magistratu.

Præcesserunt item mariti in magistratu, & in fascibus. Agellius: Capite septimo legis Iuliæ

Aliæ priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui plureis antios natus est, sed qui plures liberos quàm collega aut in suâ potestate habet aut bello amisit. Sed si par utriusque numerus liberorum est, maritus aut qui in numero maritorum est præfertur. In numero maritorum, id est, opinor, sponsus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex unico Dionis loco lib. LX. de Claudio: Τοῖς στρατοῦ τοῖς, ἐπειδὴ γυναικῶν ἐκ ἐδύνατο ἐκ γὰρ τῆς νόμου ἔχειν, τὰ τῆς γεραιμύτων δὲ αἰώματ' ἔδωκε. id est, Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit. Sed & plura maritis priuilegia in sorte, in administratione prouinciarum: quæ hauries ex præmiis patrum statim, ne eadem iteranda sint. Patribus certè, ut prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenso legum. Idque non solum è Iuliâ aut Papiâ, sed more Rom. prisco. Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut ciues Romani fierent, ait Lilius lib. XLI. Item à Censoribus, In quattuor vrbanas tribus (eæ autem minùs honestæ) descripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex Sc. esset, ait idem lib. XLV. Julius Cæsar, agrum Campanum diuisit extra sortem xx. millibus ciuium, quibus terni pluresve liberi essent, ut notat Suetonius cap. XX. & Appian. Ciuium II. & exempla reperies fors sit plura. Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papiâ solum, ut censent quidam haud è vulgo, sed iamdiu antè. Quod clarum ex iis quæ Dio scribit LIII. de præsidibus prouinciarum, & LV. ante Papiam latam. Fateor tamen, quòd Papiâ præsertim. Præmia πολυπαιδίας ex eâ lege, non absurdè fecero, si ordine proponam. Primum. Vt in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib. II. Contra plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. Lex non alia quàm hæc Papiâ. Secundum. Vti præferantur proletarij in sorte prouinciarum: & easdem diutiùs obtineant. Prius membrum è Tacito firmo, Annali xv. Percrebuerat eâ tempestate prauissimus mos, cum propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturaque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. Alterum è Dione LIII. Præsides, inquit, annuos & sorte lectos esse voluit, πλὴν ἐὶ τοῦ πολυπαιδίας ἢ γάμου δεξιούμια δεξιέμ. id est, nisi sicui multitudinis liberum aut nuptiarum causâ priuilegium esset. Quamquam id ad sortem tantum referri fortasse par est, non etiam ad mansionem. Tertium. Præcant emineantque in omni magistratu. Colligas ex Agellij lib. II. cap. xv. verbis quæ supra. Et ab hoc exemplo est, quòd qui plures liberos habet, in cursâ vel collegio primus sententiam rogatur; in albo & processu, ceteris præfertur. L. IX. C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorum. Exempli causâ, minores xxv. annis ad honores non admittuntur nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigesimo admittuntur, qui tres, vigesimo secundo, & sic deinceps. Vide l. II. De minoribus, quæ ad hanc sententiam clara. Et Plinij locum eodem traho, libro VII. Epist. præter meam supra, aliorumque mentem. Calestrium Tironem familiarissimè diligo. simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in Præturâ sum consecutus, cum mihi Cæsar annum remisisset. Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Cæsaris solere, quasi liberos haberent. Quintum. Qui plures liberos habet, id est, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ, & ceteris que muneribus personalibus immunis est. L. II. De excusationibus. l. I. C. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures assem accipiunt, è constitutione Hadriani l. VII. De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio scripsit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogasse liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ faciliè colliges ex iis quæ dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud ius trium liberorum (Auctoritatem trium liberorum, Tertullianus dixit, contra Valentianos) quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius l. II. Epist. Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quamquam parcè & cum dilectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulxit. Idem ad Traianum lib. x. Exprimere domine verbis non possum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putasti iure trium liberorum. Martialis,

Vxor cum tibi sit formosa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?

Quod

Quid sit, in numero maritorum esse, ius mariti.

Mariti in sorte prouinciarum antehabiti. Præmia patrum multa: Etiam veteri rep.

Auxit eâ Augustus.

I. Patres in petitione prælati.

II. Præferuntur in sorte prouinciali.

III. Præcedunt collegas in magistratu.

IV. Patribus gratia fit Legis Anualis.

Plinij nouus intellectus.

V. Immunes sunt à curâ, &c.

VI. Mitius cum damnatis agitur.

Origo iuris trium liberorum. Id princeps dabat.

Quod petis à nostro supplex dominoque deoque,
Hoc dabis ipse tibi; si potes arrigere.

Idem de se :
Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
Natorumque dedit iura paterna trium.

Scriptit hæc
Dio ante
latam Pa-
pnam.

Origo eius è lege Iuliâ, uti discas ex Dionis apto ad hanc rem loco, l. LV. H' δὲ δὴ Λιγία ἐστὶ τὰς μητέρας τὰς τρεῖς τρεῖς ἑστέρας. Ὡς γὰρ ἀντὶ τοῦ δαιμόσιον εἶναι ἐν ἀνδράσιν εἴτε γυναικῶν μὴ δὲ ποσαυτὰς τεκνῶσαι, τὰ πᾶσι νόμος, ἀπέστειλεν ἰσὺ δὲ τὸ βελῆς, νῦν δὲ δὲ τὸ ἀποκαταπέρας τὰ τὴν ἄφρονιότητα διακρίνωμα (χαλκί). Ὡς σφὰς μήτε τρεῖς ἀπαίδας ὑπημίους ἐπέχουσι, καὶ τὰ ἀπολυπαίδας ἀδελφὰ, πλεὺ δλίγων πινῶν, κερπέδες.

id est : Liuia in numerum matrum quæ ter peperissent adscripta. Quibus enim seu vi-
fis seu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit; iis lex, antea quidem
per senatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum. ita ut neque pœnis
orbitatis obnoxij sint, & præmia omnia multitudinis liberorum consequantur, paucis
saltem exceptis. Vbi vides & feminis tribui solere id beneficium : quod primo & ex lege Iu-
liâ, à Senatu petebatur; postea à Principe. quamquam ea verba perperam, in longè aliam senten-
tiam abduxit interpres. Plutarchus de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas ad-
ministrasse, ὡς περ, inquit, αἱ τρεῖς παίδες. At quòd id solus Princeps dederit, clarè Martialis :

Feminis tri-
butum etiam
id ius.
Peti solet à
Senatu.

Natorum mihi ius trium roganti
Mufarum pretium dedit mearum
Solutus qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Ius paren-
tum, idem.

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat :

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

Ius libero-
rum, idem.

& Tacitus hic privilegia parentum. Alij simpliciter etiam, In liberorum. In fragmento iuris ve-
teris, quod euulgauit doctissimus Pythæus : Mulier sine auctoritate tutoris manumittere po-
test, si ius habeat liberorum. Et Paulus lib. IV. Sentent. ad Sc. Tertullianum, plus semel. Ius
liberorum tamen propria quadam & alia significatione capi in Vlpiani Fragm. tit. XVI. & C
l. I. C. De iure liber. non vanè notat nostri aui Iurisconsultus ad Fragmenta eaisa : & nodum
quem Duarenus ligauerat i. Disput. cap. XL. doctè soluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo
Sole, in eapse Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit : quod pertinuit (nisi in alienâ regio-
ne aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita distinguit Sc. Tertullianum, de quo vide Paul-
lum l. IV. tit. IX. Quod tamen ius vetustius est illo Sc^o : & mentio eius in Suetonij Claudio capi-
te XIX. ubi Princeps Feminis (quæ naues scilicet mercaturæ causâ fabricarent) ius tribuit
quattuor liberorum. De præmiis, ista.

Ius quattuor
liberorum.

Calibatus
pœnæ & or-
bitatis.
Calibes ni-
hil capiunt,
orbi dimi-
dium.

CAPVT de pœnis multisque calibum & orborum. Quæ etiam in lege Iuliâ fuerant : sed Au-
gustus, ut ipse apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti calibes
ex testamentis nihil caperent, nisi è proximè iunctorum : orbi, non nisi dimidium. Melior ergo con-
ditio orborum : & iure, quia mariti saltim. Sozomenus lib. I. Eccles. histor. discrimen hoc benè no-
tat : Νόμος ἦν Ρωμαίους παλαιός, δὸς εἶκοσι καὶ πέντε εἴδη τῆς ἴσων ἀξιοῦσι κωλύων τὰς ἀγάμους τοῖς μὴ
τοῖς πᾶσι, ἀλλ' ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μὴ ἐν κερδαίνειν ἐκ δὲ θήνης τὰς μὴ γῆρας ἐξυπᾶτω προσήκοντας : τὰς δὲ
ἀπαίδας, ἑπιμῶν τὸ ἦμισυ τῆς κληρονομίας.

Caducum
fit quod ca-
libi relin-
quitur.

Calibes ergo nihil capiunt : aded ut scripserit Vlpianus, Calibi relictum legatum cadu-
cum fieri, nisi legi intra centum dies paruerit. Et respexit ad bas pœnas Plutarchus, libello
ὡς ἐφίλοσοφίας. Ρωμαίων πολλοί, inquit, γαμήσιν καὶ γυνώσι, ἔχ' ἴνα κληρονομίους ἔχωσιν, ἀλλ' ἴνα κληρονο-
μῶν δύνων). id est, Romanorum plerique vxores ducunt & liberos serunt, non ut heredes
habeant, sed ut heredes ipsi esse possint. Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito :

Iuuenalis
explicatus.

— propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Solidum
capere.

Tertullianus de Monogamiâ : Aliud est si & apud Christum Legibus Iuliis agi credunt, &
existimant calibes & orbos ex testamento Dei solidum non posse capere. Idè toties apud
Iurisconsultos de solidi captionem lectum quæsitumque. ut l. LXII. LXXXVIII. De her. inst. l. VI.
De vulg. & pupill. substit. l. XLI. §. fin. De iure fisci. quæ omnia propriè ad orbos spectant pa-
tresque

A tresque solitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat, ibatque in fiscum. ideoque caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus: Lege Papiâ præmiis inducti, ut si à priuilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. id est, ararium publicum bona quibus dominus non esset, occuparet. Ea enim mens; nec emendatio frigidior est, ut ille ait, Gallicâ niue. Ferretum potius audio, de corruptione, & defectu loci verè indicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus sequentia filo orationis non respondent. Rauardus noster ad. l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ discrimen nullum fuisse inter calibes orbosque, & pariter omnes ab hereditatibus legatisque submotos. Discrimina que deinde reperta, esse à Tiberio qui legis eius nexus multos exsoluit & nodos. Ambigo. Illud scio, ex Vlpiani titulo XIII. totum hoc ætema definiri potuisse: integer exstaret modò. At nunc nihil præter indicem est, De cælibe, orbo, & solitatio patre. Et quidem si calibes nihil acceperint, uti certum: orbos semissem habuisse, solitarios patres maiorem aliquam portionem, ratio consentit.

Caducaria lex.

Refutatus Verranius. Ferreti iudicium probum.

Rauardi sententia noua.

Discrimen videri fuisse calibis, orbi, solitarij patris.

Decimaria lex inter coniuges.

B CAPVT de iis qua coniuges inter se capiunt, ad sine priori. Vlpianus tit. xv. Vir & vxor inter se decimam matrimonij nomine capere possunt. Quòd si ex alio matrimonio liberos superstitis habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. Vide eundem Vlpian. tit. xvi. De solidi capacitate inter virum & vxorem. Causse enim sunt, è quibus solidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenset Iurisconsultus. Respexit huc Orator vetus: Placet ergo o leges diligentissimæ pudoris ciuitates, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari? Decimaria ea lex sublata, l. II. C. De inf. pæn. cæl. & orb.

Interdum tamen solidum capiunt. Sublatæ decimæ.

C APVT de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & instit. l. III. Caput item de liberatione operarum: cuius verbal. xxxvii. De operis libert.

Iura in bonis libertorum, pro ratione liberorum. Modus diuortii impositus, ut ait Sueton.

C APVT de diuortiiis. quo modus impositus eorum crebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap. xxxiv. Inuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio suggerit in sterilitate. Themate Declamationis CLI. Intra quinquennium non parientem repudiare liceat. Eodem capite iniusti diuortij pænæ: & ut dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eoque de dote, multa in Comment. Iurisconsultorum ad Papiam legem. Vide l. LXIV. Solutio matrimonio. Plura capita omitto sciens volensque: quia ad subtilitates potius iuris pertinent, quam cognitionem antiquitatis.

Ego siquid in his humanitus omisi, commisi: adde, corrige, ignosce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcico indice, Iuliam & Papiam κατ' ἐξοχήν, & quia in iure plurimi usus appellari ἀπλῶς Leges. Ita inuenies Μαυρικιανὸν Ad leges βιβλία ἐξ. Τερτυλιανὸν κλήρυτος Ad leges βιβλία εἴκοσι, Μαρκιανὸν Ad leges βιβλία ἐξ. Γαίον Ad leges βιβλία δεκάπεντε, Παύλον Ad leges βιβλία δέκα. Οὐδριανὸν Ad leges βιβλία εἴκοσι. & caue aliter acceperis, quam ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nusquam i scriptores in Pandectis simpliciter Ad leges laudantur, sed ad Iuliam & Papiam saltem. Scies & illud, valuisse has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, sed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap. iv. Nonne & vanissimas Papias leges, quæ antè cogunt liberos suscipi, quam Iulix matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Seuerus constantissimus Principum exclusit? Celibatus deinde pænâ sustulit Constantinus propter Christianos παρθενίαν καὶ ἀπειδίαν δεῖν ἀποκοιῦντας. Euseb. in vitâ Constantini, & Sozomenus libro I. Carpsit Papiam & in parte Theodosius, ut habes l. I. C. De iure liberorum; & principes secuti. Sed nos satis exspatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.

In Pandectis Ad leges, simpliciter: pro ad Iuliam & Papiam.

Seuerus imminuit Papias leges.

Et Constantinus Theodosiusque.

D.

O PINOR Augusti & deinceps æuo fuisse annum vigesimum quintum, sed incipientem. Vigesima quartus, inquam, expletus sufficiebat. Argumento, quòd Tiberius Quæstor fuit, vndeicesimum annum agens, ait Velleius: atque ille ipse non nisi quinquennio maturiùs quam

quàm per Leges, ut Dio lib. LIII. & Tacitus statim notat: ergo ille legitimus annus. Certe A non intra. argumento Quinctiliani verborum lib. XII. Calvus, Cæsar, Pollio, multò ante quæstoriam omnes ætatem grauiſſima iudicia ſuſceperunt. Atqui anno, vnoetvigefimo Cæſar Dolabellam, altero & vigefimo Afinius Pollio C. Cato. iem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinius iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus, ait alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem XXIX. ætatis, Gracchum vigefimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui XXII. adſtruere videatur, ad Traianum: Cautum eſt domine, Pompeiã lege nequis capiat magiſtratum, nève ſit in Senatu minor annorum XXX. Secutum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. ſed cum is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò diſerte finierim vigefimumquintum: inducit me Dio lib. LII. Qui ex decreto Mecenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut ut melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſtæ) Senatoriæ ætati deſinit annum XXV. Quæſtura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l. II. De minoribus.

PAG. 87.

E.

Olim Cenſores vias curabant. Poſtea Quattuorui-ri. * Viocuri, id eſt, qui curant vias. Seuirii viarum. Curatores extraordinarij, vti illuſtris ferè. Explicatus nodus in Suetonij verbis. Curatores perpetui ab Auguſto. Discrimen inter iv. viros & Curatores. Curatores digniores habiti.

O LIM Cenſoribus viarum cura. Cicero de Legibus: Cenſores vrbiſ templà, vias, aquas, ætarium, vectigalia tuentor. Deinde Quattuorui-ri inſtituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris: Eodem tempore & Quattuorui-ri qui curam viarum gererent conſtituti. tempus intellegit, poſt creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbiſ DX. Ij videntur à Varrone non inconcinne dicti * Viocuri. Antiqui ergo Quattuorui-ri viarum. ſed non ſufficientibus iis, additi duo, factique Seuirii, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos deſtinabant ſingulis viis. Ita Cæſar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminia, Ciceroni. Auguſtus deinde, quò plures partem adminiſtrandæ reip. caperent (ait Suetonius) noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, C Aquarum. Sed quomodo noua, ſi iam antè Quattuorui-ri viarum, ſi Curatores? Silent ſcholiaſte: ſed verè dicam ego. Curatores ante Auguſtum, fateor: ſed nec perpetuum id. nec certum munus. Fecit vtrumque Auguſtus. Quòd ad iv. viros: ſcito diſcretum à Curatoribus eorum munus. Quattuorui-ri vias vrbiſ curabant: Curatores, eas quæ extra urbem. Docuit me hoc Dio libro LIV. de Vigintiui-riſ: vbi clarè ſcriptum è Seuiriiſ viarum, amotos ab Auguſto duos qui vias curabant extra muros; rōs (ait) ἕξω τῆς πόλεως ὄντες ἰσχυροὶ κορυφαί: retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo ſub Auguſto & Curatores viarum & Quattuorui-ri, quorum munera locis regionibusque diſtineta. Et digniores ſanè Curatores: quia in vias illas grandes extra urbem, ſumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere lib. v. Epist. Receſſeram in municipium, cum mihi nunciatum eſt Cornutum Tertullum accepiffe Æmilia viæ curam. Exprimerè non poſſum quanto ſim gaudio adfectus & ipſius & meo nomine. Et Statius Plotium dilaudans, IV. Silu.

Te Germanicus arbitrum ſequenti
Annonæ dedit, omniumque latè
Præfecit ſtationibus viarum.

Et in lapidibus paſſim inter alios honores inſculptum CVRATORI. VIARVM. aut plurimum, CVRATORI. VIÆ. APPIÆ. Salaria, Flaminia, &c. nominibus expreſſis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribusve. Et hos quidem Curatores fuiſſe cenſeam, à quibus mancipēs redimebant, & quorum negligentia hic culpata.

Certis viis
adtributi.

F. EVRI-

E.

PAG. 38.

EVRIPIDES, — Εχει γδ καταφυγῶν θῆρ μὲν πύργον,
 Δελοὶ δὲ βωμὸς θεῶν.

Seruulus apud Plautum :

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens :

Et Veneris sanctæ confidam vinctus ad aram.

Et benè, confidam. quia supplicum, sedere. Nec diis modò is honos, sed etiam heroibus quibusdam ; ut Theseo Athenis. Plutarchus : Κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῆ πόλει, ὡς δὲ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἐστὶ δὲ φύξιον διέταξις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δειλοῖσι κρείττονας. Itemque Regibus. uti Decium Magium Cyrenas tempestate delatum, ad statuam Ptolemai regis confugisse Luvius tradit libro XXIII. Roma haud ita frequens ille mos. nec liber à rep. quidquam reperio, præter Romuli asylum. Initium ei

B fuit à templo Iulij Cæsaris, quod Triumviri exstruxere, cum hoc iure, ut perfugium in eo cunctis esset. Dio libro XLVII. Απηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρώον αὐτῶν καταφυγόντα ἐπ' αὐτοῖς, μήτε ἀνδραλιτεῖας, μήτε συλαῶς, ὅπερ ἐδενὶ ἐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆ Ρωμύλῃ γαιουλίῳ, ἐδιδώκεσαν. id est: Edixere etiam Triumviri, nequis, qui impunitatis causâ in templum D. Iulij confugisset, inde eiici vel abripi posset. quod antè ne Deo quidem cuiquam concessum, exceptis iis quæ ad Romuli asylum pertinent. Quæ postrema Dionis cautè lege. Vereor enim ut erret. Nam præter Romuli asylum, etiam Diana in Auentino monte templum idem ius habuit : quod clarè notat Dionysius Halicarnas. IV. Antiq. Sed sub Imp. tamen maximè inualuit : nec templa solùm, sed statuæ eorum imaginesque passim perfugium seruis. Seneca De clementiâ lib. I. Seruis ad statuam licet confugere. cùm in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetat. Vlpianus in Pythæanis Fragmentis : Ideoque cognosce de querellis illorum qui ex familiâ Iull. Sabini ad statuam confugerunt, & siue durius habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, ut in

C potestatem Sabini non reuertantur. Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Sueton. in Aug. Antonium iuuenem simulacro Diui Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. In Tiberio, de Agrippinâ : Nouissimè calumniatus modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle. Resque eò euasit, ut non periculi solùm fuga, imago Imperatoris esset, sed calumniæ occasio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non solùm vitare. Vides hîc in Tacito : & eleganter in Philostrato De vitâ Apollonij lib. I. Erat, ait, apud Aspendios asylum Tiberij, statuæque sanctiores illis in locis venerabilioresque quàm Iouis Olympij simulacrum habebantur. ita ut impietatis damnatus quidam fuerit, quòd seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat. Itaque subuenerunt mox leges : & Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit ; eumque qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincla publica coërceri Diuus Pius rescripsit. ait Callistratus l. XXVIII. De pœnis. Sed & statuæ deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A seruo non tangi. Lauinij, mar-

D morea basis,

MAVORTIO
 SACR.
 HOC. SIGNVM
 A. SERVO. TANGI
 NEFAS. EST.

Ad Aram confugere mos Græciæ. Supplices id faciebant & serui. Tibullus explicatus.

Thesei asylum.

Romæ quando id coeperit.

Imperatorum statuæ, perfugium.

Ad eas etiam ingenui confugiebant. Hoc prætextu ad calumnias abusi.

Philostrati egregius locus.

Perfugium illud vetitū. Vide l. vnic. C. De his qui ad itar. conf. Statuarum quarumdam is eximium.

PAG. 89.

G.

Gladij Drufiani in proverbio. Qui fuerint. Mos exhibendi gladios editorii.

Suetonius explicatus. Caussa agnominatio- nis illius.

Idem Dio in M. Antonino.

LICEAT ἐν πάρεργω lucem facere optimo scriptori, qui sæpè nobis. Ego non alios censuerim, gladios Drufianos, quàm illos quibus ὡς gladiatores. Mos enim, priusquam paria committerentur, ὡς sic, siue gladij quibus pugnaturi, Editori publicè exhiberentur, satisne essent acuti. Suetonius in Tito, cap. 1X. de coniuratis duobus: Ceterum ipsos non solum familiari cænæ adhibuit, sed & insequenti die, gladiatorum spectaculo, circa se ex industriâ collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gratiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hos ipsos gladios ex more iam dicto: ideoque Victor, petiisse eum gladium dicit, quasi ad explorandam aciem. Sed apertius ipse Dio in Neruâ, de Crasso & Calpurnio: Παρεργασίῳ δὲ αὐτῶν ἐν τῷ θεῷ ἀγνοήσας ὅτι κατὰ μέρη, καὶ ἐδ' ὡς αὐτοῖς ἔειπεν, λόγῳ μὲν ἰν' ὁπισθεύων ἅπαντα, ὅπερ εἶωθε γινέσθαι, εἰ δὲ ἔλα ἔστιν, ἔργῳ δὲ ὁπδενεὶν ὁμοῦ ὅτι ἔδ' ἅπαντα μέλει, &c. Collocavitque eos in spectaculo quodam iuxta se, ignaros quòd proditi essent, iisque gladios tradidit, verbo quidem uti inspicerent (quod fieri solitum) satisne acuti essent, re autem verâ ut ostenderet, &c. Caussa ergo huic quasi proverbio, quòd cum Druso crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere solitus nisi acutissimos sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus contra M. Antoninus, qui gladios acutos iis non permisit, sed hebetes dumtaxat & obtusos.

PAG. 90.

H.

Rhenani temerarium facinus.

Vero argumento Beatus refutatus. Edui fratres Rom. Solutio objectionis à viro docto appositæ. Panegyristes verissimè correctus.

Bagaudæ latrones Diocletiani tempore.

Disceptacula de Scholâ Augustodunensi.

RHENANVS in Oratione Eumenij Rhetoris, quâ est: Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis quorum vita in Augustodunensium opido ingenuis artibus eruditur, &c. contra veterem editionem rescribere audeat Augustocliuensium. itaque edidit. Os hominis! Scilicet tota ea oratio in Cliuensium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitorem) nusquam aut nomen. Adfero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipse. Scriptum ibi enim: Ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Eduos? quorum hæc urbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiciebat) latrocinio eam Batavicæ rebellionis obsessam fuisse. quod vix conuenire putabat in Eduos, qui à Batavis siti longo interuallo. Sed vito facile petitionem eius, & discedo latere tecto. Nam corruptus locus, scriboque, Bagaudicæ rebellionis. Bataui latrones numquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batavici mentio in mediterraneis, sub id æuam. At de Bagaudis, auctores credendi qui res scripserunt Diocletiani. Victor: Namque vbi comperit Carini discessu Ælium Amandumque per Galliam excitâ manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris plerasque urbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. Saluianus libro V. de Gubernat. Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migrasse non pœnitet. Vide & Orosium lib. VII. ubi tamen, Baticadæ in manus. codice qui apud me est, legitur, sicut & Baccharidæ in Eusebij Chronicis. Spernimus ergo Augustocliuenses, Rhenani colonos novos: & Maniana illa Augustodini constituimus, ut hic ex Tacito vides, vetustissimâ post Massiliam, bonarum artium sede.

ADD. Ergone certamen mihi nouum, pro veteribus Manianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi, qui in Hercule Prodicio nuper, ipso aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnasti, ut nesciam an sim repugnando. Tamen quia caussa bonitas, nisi fallor, à me est, nitar pro veritate. disponam hanc stili aciem, manus tecum conferam: sed ut cum amico, planè amicè. Ut non solum sine plagâ pugna hæc sit, sed sine sugillatione aut morfu: sicut decet mitium dearum alumnos.

Quisquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: Μιχρὸν φεροντίζων τὸ Διψέ, & δὲ ἀληθείας πολὺ μάλλον. Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij scholas (Manianas ipse appellat) Augustoduni in Celticâ

A Celticâ fuisse: tu Pighi Augusto-Cluij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto solo & calo, quod dicitur, dissidemus. Tua argumenta praeuidebo, subseram mea. Ais primò, niti te sacrâ Constantij Caesaris epistolâ (ea Orationi inserta est) in quâ Augusto-Cluiensium opidum disertè nominatur. Verba: Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augusto-Cluiensium opido ingenuis artibus eruditur; & ipsi adolescentes, ut eorum indoli consulere cupiamus. Hoc, Pighi, adfers? Vide ne Lunam hanc, quod Graeci dicunt, in te detrabas: aut, quod Latini, asciam tuis ipse cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgavit, fateor: sed, quod scire te tuâ interest, aliter & à me à mente diu ante illum * Cuspinianus. in quo reperies, Augustodunensium opido, clarè Vtri credendum magis? ego huic censeam, non solum quia vir simplicissimæ probitatis, sed magis quia libris probis & vetustis usus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuisse * fatetur nullo. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduersum: ideoque validiore iam pugnas. Exstat ipsius Eumenij, inquis, Cluij etiam nunc statua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commouisti me eo argumento, cum legi, fateor: sed idem facile in gradum reposuisti, descriptione quam addis. Qui enim euincis, aut illam talem statuam Eumenij esse, aut prisca omnino eui? Stat, inquis, (nam verba tua vsurpo) in vestitu sui temporis. tunicâ videlicet talari rectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & supra pedem execti atque fenestrati sunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter constringit vitta; sicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ massam vel auri vel argenti in paterâ positam præsentare videtur. sinistrâ tenuit ferulam demissam, magisterij insigne. Tuam fidem, Pighi. Hæc insignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheusne? qui * militum esse solet. Vitanè? quæ sacerdotum. Ferula? quæ pedagogorum: non istorum (ne id nobis suadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa sic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: numquam à tam prisco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quesitum, an nomen Eumenij insculptum in hac statuâ est? non enim dicis. Si est: aliquod pro te argumentum fateor, sed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. si non est; quid urges nos ancipiti coniecturâ? Sed transis ab hoc musculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, & moenia nostra valdè quatis. Primum, inquis, Eumenius ipse docet sentire se de Cluijo, cum ait, urbem suam latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam, Romani Principis auxilium flagitasse. Bellè hoc in Rhenanos accolos conuenit, qui vicini Batauis: in Augustodunenses qui potest? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot sola terrarum, in mediam Celticam penetrasse? idque cum tot oppida interiecta, & præsida ubique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. sed arietem hunc tuum pridem haud incallidè laqueo auerti. Nam vitium hîc verbi esse, & Bacaudicæ legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia est, inquis. Non est. Vide tempora, vide historiam: optimè de Bacaudis omnia conueniunt: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse heres, & ambiguè obsidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: sub quo Franci aliæque Germanorum gentes Batauiam & Galliam vastarunt. Sed quid doces ipsos Batauos aliena tunc vastasse? Id enim necessum est, si proba verba Batauicæ rebellionis. Vocat etiam Latrocinium. quod à me est, quia Victor aliique Bacaudas hos appellat, agrestes ac latrones. Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphice Cluium & finitimæ regionis situm describunt, ut trahi aliorsum nullâ vi possint. Videamus. ponam ipsa pluscula. Nisi fortè non grauior Britanniam ruina depresserat, quàm si perfuso tegetetur Oceano: quæ profundissimo Pœnorum (ita Rhenanus: tu Pictonum legis: Cuspinianus, pœnarum, quem sequor) gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emerfit. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta defederat: quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset. En, velut in tabulâ, ut ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis suis Rhenus circumfundit, & Mosa alluit, & Oceani sinus ubique tangunt. * Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfusa flumina? Pax, mi Pighi. obiecto lana sacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non describi fateor: affirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vastarunt, imò ceperunt sibi & insederunt, quàm Galliam? Itaque cum Francos nominet,

Ibi enim ego colloco. At meus Pighius, Augusto-Cluij. I. Eius argumentum: à nomine.

Id reiectum.

* In panegyricis editis Vienna anno .i.c.xi.ii.

* In ipsâ Prefatione.

II. Argumentum: à statuâ. Id specie firmum, re infirmatum.

Non videri eius Eumenij statuam. * Quod eò magis appareat, quia iste etiam bullatus.

III. Argumentum: à locorum intervallo.

Id correctione repulsum.

Bataui non tunc rebelles.

IV. Argumentum: à situ oppidi.

Obiter emendatiuncula.

* Pighiij verba. Id interpretatione aliâ mollium.

minet, vides quàm appositè & omnium historiarum eius aui consensu, ad Galliam id trahamus. **A**
Sed ubi mare, inquis, & flumina? conspicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari
utrimque allui? quid certius quàm Rheno & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus
perfundi? Itaque mi optime & doctissime Pigbi (talis reuerà es) vide ne dum nimium pro gloriâ
Cliuentium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, sed vanis rerum eam non auge-
mus) pugnas, veritatem deseras. quam nos fulcimus bis etiam argumentis.

Sententia
mea stabili-
menta.

I. quia igno-
tum prius
Cliuium.

Primum quero, Vbi, aut à quo scriptore idoneo & veteri nominatum istud Cliuium? adfers
nullum. Nam quod Antoninus Cleuum nominat, in Britannia scilicet id ponit, in hoc limite nus-
quam. Coniecturas aliquot recenset, & nescio quid ex vulgi famâ de Iulio Cesare. sed obsecro, si
tam vetustum hoc opidum siue castrum: nonne mirum silentio id ab omnibus superis, mediis, imis
scriptoribus quasi de compasto præteritum? Et ferrem, si in vili loco. sed urbem Menianis istis
celebrem, Coloniam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nusquam nominari,
quæ incuria vel potius iniuria est?

II. quia
scholæ tunc
ineptum.

III. ex loci
amplitudine
& formâ.

Deinde. Cliuium tuum in Rheni limite situm est, in confinio tot Barbarorum. Quis acri peccore
tibi dabit, Scholam institutam in officinâ illâ Martis? **B**

Tertiò. Magna & ampla ea urbs fuit, de quâ Eumenius agit: templa pulcherrima habuit:
Capitolium, & Aqueductus, & omnia more Romano. Cedò, ubi apud vos hæc vestigia? Suspi-
cione leui ea quæris: sed re & veritate reperies Augustoduni. Eius muros spatiosi ambitus
alibi Ammianus appellat: mœnium Augustoduni magnitudinem vetustam, alibi: & clara
indicia etiam nunc exstant, indice & teste * Petro San-Juliano.

* Qui Bur-
gum iam
Gallie de-
scripsit nu-
per.

IV. è verbis
Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine
gloriatam. Nonne verissimum & testatissimum illud in Aduis? de Cliuiò ubi tale repperis? Per-
fugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio,
& Commentariis meis iam pridem inserui: sed hoc quoque scio, quòd non vulgò. & si Bataui, non
tamen ideò vicini Galli. Alia illorum causa est, qui tributorum immunes, semi-liberi, arma tan-
tùm & viros imperio suppeditabant. Itaque iure socios se dixerunt, fratres, amicos. In vobis
quid simile? qui veri Galli & tributarij, iam diu graue iugum ferebatis Romanae seruitutis.

V. ab ætate.

Quintò. Vetustissima sunt illæ Eumenie Menianæ. Colligas vel ex his verbis: Menianæ **C**
illæ scholæ quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentia celebres. Quod de Au-
gustoduno certum: ubi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde sub
Tiberio agnoscit. De Cliuiò nihil tale habemus, præter suspicari.

Miscella
quædam &
leuissima
argumenta.

Sextò. Menianas illas inter Apollinis templum atque Capitolium Eumenius ponit. At-
qui Apollinis quoque templum in Flauia Aduorum siue Augustoduno inclutum fuisse, alius Pa-
negyristes testatur in Oratione Constantino dictâ.

Postremò. Eumenius, Artifices Transmarinos, & ex amplissimis Prouinciarum ordini-
bus incolas novos indultos suæ ciuitati ab Impp scribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maxi-
minum: Ciuitas Aduorum, inquit, ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus
illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices. Nonne eadem de re palam atque urbe lo-
quuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus volâ, quàm opinio tua Pigbi,
in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixisti. Nam firmiora si adfers: facile ego Plancus aut
Deillius, nec morabor transfugij (dummodò in Veritatis castra) vllam notam. Hæc candidè à me **D**
scripta, homo candidissime, sine vllâ frontis nubeculâ, sic leges.

PAG. 94.

I.

Luxus femi-
narum in
gemmis.
* Foris sup-
panguntur.

SENECA De Beneficiis: Video vniones non singulos singulis auribus comparatos:
(iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo sunt:) iunguntur inter se, & insuper alij
bui supponuntur. Non satis muliebris infania viros subiecerat, nisi bina ac terna pa-
trimonia singulis auribus pepercissent. Tertullianus acutè, De habitu mul. Graciles au-
rium cutes Calendarium expendunt, & in sinistra per singulos digitos saccis singulis
ludit. Augustinus hoc ampliùs queritur, suo æuo insanisse in turpi isto aurium cultu etiam viros.
quem

A quem vide, si lubet, Epistolâ LXXXIV. Eum luxuria ritum referre quidam conantur ad eum priscum, ex Valerij verbis l.v. cap. II. ubi de Martio exorato à feminis: In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benignissimis decretis adornavit. Sanxit namque uti feminis semitâ viri cederent, confessus plus salutis reip. in stolâ, quàm in armis fuisse: vetustisque aurium insignibus novum vittæ discrimen adiecit. legunt enim, in aurium insignibus. Non probo. & fortasse nec notæ quidem tunc Italiae gemmæ. Scripserim, vetustisque crinium insignibus? Crinibus enim posituque comarum, matronæ antiquitus discretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis: Simulque se mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu lasciuiore comam sibi inferunt, crinibus à fronte diuisis apertam professæ mulieritatem. Plautus Milite:

Inquisitio in Valerij locum lectionis dubia.

De eo coniectura nostra.

Matronæ crinium formâ, aliâ à virginibus.

Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines, vittasque habeat.

Mostellariâ:

B Soli gerendum morem censeo, & capiundas crines. id est, nubendum. Festus: Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c. Senis crinibus, id est, sex crinium orbibus, siue fertis. Implexi igitur capilli matronales, ut exemplum petere licet à statuis nummisque: virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib. XIV. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas; quibus si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum. Cirratas, capio innuptas: uti Persius eodem epitheto de pueris, Ten' cirratorum centum dictata fuisse. Valerij ergo mens, præter crinium discrimen, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.

Cirri virginum.

* De quâ Capellam accipio l. I. De nup. Philol. Iuno quoque expurgatoris auri splendente venâ addiderat crinibus fociale vinculum.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. aspersas; & placet. refero que ad asperionem aquæ nuptiis solennem.

De quâ idem:

Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
Vitta data est.

Sed redeo ad nostrum.

I V S T I L I P S I

AD LIBRVM IV. ANNALIVM

E X C V R S V S.

A.

PAG. 124.

D **R**OMVLI lege, matrona adulterij rea, marito permiffa cognatisque. Ij, uti visum, multabant, puniebant: Sed utrumne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuisse. Ex Dionysio, qui lege regia maritum constituit *ἡμεῖς τὴν μὲν ἐξ ἑσῶν τῆς τιμωρίας*, arbitrum magnitudinis pœnæ. Ex iure ipso. quia mulier que iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, ut proles in patris. Ex Tacito: apud quem Plautius, prisco instituto, de capite fama que coniugis, propinquis coram, cognouit, & insontem nuntiauit. Ait, capite fama que. Si in superstitionis crimine marito id iuris: credo & in adulterij. In eas que sacris Bacchanalium incestu vsa, cognati maritique intra domos animaduenterunt, aiunt Linius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduersio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quispiam uxorem, quod vinum bibisset, fusti interemit, idque factum non modò accusatore, sed etiam reprehensore caruit: quidni idem iuris in grauiori culpâ sit? Argumen-

Disputatio de adulterij pœnâ.

gumentum à Catone non petam, qui ait : In adulterio vxorem tuam si prehendifles, impunè A
necares. Vanum enim. & pertinere tantum videtur ad deprehensam. Tamen hoc fateor, eo seue-
ro iure perquam rarò maritos vsos : moribusque receptum videtur, ut adulteram apud cogna-
tos conuictam domo saltem exigerent, multarentque dote. Id ius (sive mos fuit) Plautus indicat
Amphitruone :

Adultera
domo ex-
acta, & dote
priuata.

Quid si adduco tuum cognatum huc, à nauì Naucratem,
Qui mecum vnà vectu'st, vnà nauì : atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri ?

Numquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio ?

Et respondet mulier, Si deliqui, nulla causa est. Et clarè Valerius lib. VIII. cap. II. Cùm
C. Titinius Minturnensis Fanniam vxorem, quam impudicam de industriâ duxerat, eo
crimine repudiatam spoliare dote conaretur. Portius Latro, contra adulteram : Illud, iudi-
ces, mihi tormento est, quòd notata iudicio vero, ut multiplicatam dotem perdat ; plus
tamen ex quæstu habet, plus habitura est, quàm quantum damnatæ perdendum est.

Magistratus
accuabant
adulteras.
Et præsertim
Ædiles.
* In lib. II.
Annal.

Quæ pœna
legis Iulie.

Non fuit
capitalis.
* Velim con-
siderari Suc-
tonij etiam
locum in
Aug. cap. v.
vbi grauio-
rem adulterij
pœnam no-
minat.
Relegatio
fuit.

Aut fortasse
tantum mul-
ta dotis, cum
infamie no-
tâ.
Adulterio-
rum crebri-
tas.

Posteâ ta-
men pœna
capitis indu-
cta.
Gladij pœna
ex legibus
Wandalicis.

Hæc antiquitus obtinuisse videntur. quibus addo : Si mariti cognatique dissimulabant, aut, ut B
Liuij verbis utar, idoneus in priuato supplicij exactor nemo erat: non rarò, publico iudicio, perse-
quebatur id crimen magistratus. Et præsertim Ædilis. ac damnatos damnatasque apud populum
reperio pecuniaria multa, imò exsilio interdum. Exempla adduxi supra, de Vistiliâ : & nunc
non repono. Adde è Valerio de Cn Sergio Silo, cui promissorum matrifamiliæ nummorum
gratiâ dies ad populum dicta, damnatusque. lib. VI. Nec plura reperio prisco æuo. Lex Iulia
secuta est, ferente Augusto. Pœna eius in volumine Digestorum, quod miremur, non expressa: &
ideò ferram inter se reciprocant viri docti. Capitalem eam fuisse plures senserunt, deterioresque:
Relegationem tantum, pauci bonique. Et hercle non fuit mors. * Ex Taciti verbis libro III. de
Iuliâ filiâ, neptique : Adulteros earum morte aut fugâ puniuit. statimque addit, culpans Au-
gustum : clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur. Nam intellegit Iulias leges.
Ne exsiliium quidem, ex eodem loco : sic enim interpretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: Vbi
Tiberius contra legem Iuliam, seueritatem peruicaciter amplexus, Aquiliam exsilio damnat. Ex-
siliium intellego, perpetuum, quod sit vice deportationis. Esto igitur Relegatio. Facit hoc illud Ta- C
citi de Vistiliâ, Eaque in insulam Seriphon abdita est. id est, in insulam relegata. & paullo
clementius de Manlio, relegatione simplici : Adultero Manlio Africâ atque Italiâ interdi-
ctum. Iuuat aliquid illud Ouidij, qui ob adulterium damnatus: Namque relegatus, non exful
dicor. Et rationes quadam ex iure scripto: quas pete à Cuiacio l. VI. Obseruat. cap. XI. Nodus
aliquis esse possit in Iurisconsulti verbis ad l. Iuliam : Adulterij damnatam si quis duxerit
vxorem, lege eadem tenetur. quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis,
quæ supra : è quibus multa dotis saltem erui potest, & infamie nota. Portius autem posterior
Iuliâ lege. Dicam verè, parum certa res est: & exempla relegationis quæ in historiâ in personis
eximiis, videri possunt à seueritate Principum, non à lege: aliudque seruatum fortasse in homi-
num vulgo. Ni fuisset; non illa tam frequentes essent de adulteriis apud scriptores id cui querela.
Seneca audet scribere : Numquid iam vllus adulterio pudor est ? postquam eò ventum
est, ut nulla maritum habeat, nisi ut irriter adulterum. aliaque passim reperies in eam sen-
tentiam; parum probabilia, si relegatio & fuga, adulterij pœna. Quidquid eius est: capitale posteâ D
id crimen factum, ut ex Apuleio notat idem Cuiacius : cui adde Arnobium libro IV. Adulteria
tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehen-
derint fœdera genialis se lectuli expugnatione iecisse. Et gladio animaduenterunt non in
adulteros modò, sed omnes impudicos stupratoresque, Vandalicæ leges, ut legi apud Saluanum
l. VII. Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, seueras pudicitie san-
ctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.

A

IUSTI LIPSI
AD LIBRUM V. ANNALIVM
EXCURSUS.

A.

PAG. 139.

ACTA Senatus vocabant, commentarios (*ὑπομνήματα* vertunt Græci) quibus breviter inscriptum quidquid apud patres diceretur, agereturque. Tantum apud patres. Origo eorum, ut videtur, à Julio Cesare: qui Consul, Inito honore, primus omnium instituit, ut tam Senatus, quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. *Confectio mansit: publicatio abrogata ab Augusto. Suetonius cap. XXXVI.* Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quibus ne acta Senatus publicarentur. *Conficiebat ea quispiam è Senatu: scilicet ne arcana patrum sciret non è patribus. Colligimus ex Tacito hic, qui Iunium hunc Rusticum Senatorem ostendit infra: Quod fraude vnius Senatoris elusa maiestas imperatoria esset. Et Spartiano. qui Hadriano munus hoc tribuit post Questuram. Post Quæsturam, ait, acta Senatus curavit. eumque vocabant A curâ actorum, vel, Ab Actis Senatus. Lapis vetus, C. PORCIO. C. F. QVIR. X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVÆSTOR. AB. ACTIS. CEN. Conficiebat dixi Senator: siue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti scribæ censualesque, quos à re Actuarios item dicebant. Capitolinus Senatusconsultum Tacitum ita describit, ut non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent: Senatores exciperent, Senatores omnia officia censualium scribarumque complerent, nequid forte proderetur. Censuales illa etas dixit, librarios, scribas, tabellionesque. Inde titulus in Codice l. x. conceptus, De tabulariis, scribis, logographis, & censualibus: inde & Censuale officium, haud absimili sensu, l. XVIII. C. De testamentis. Eaque mente Tertullianus Apol. cap. XX. Græcorum censuales conferendi. * Actuarij qui excipiunt scribuntque, ut Iulio Suetonij cap. LV. Seneca epist. XXIII. Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & Actuarij vice fungitur: & Glossis Græcis, ὑπομνηματογράφος, Actuarius, Memorialis. Qui non in urbe solum, sed in provinciis militiæque. Actuarij in militiâ, lib. v. c. De erogatione militar. annonæ. Et Spartiano: Ipse quod matrimoniis militum & militarium corrupendis operam daret, à quodam Actuario, cuius uxorem stuprauerat, percussus est. Quos eleganter & cum adfectu describit Victor in Gallieno: Actuarij, inquit, genus hominum nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandasque quasi ab naturâ factum, annonæ dominans: eoque vtilia curantibus & fortunis aratorum difestum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnoque opes contraxerit. Satis de Actis Senatus: Venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio cap. v. & aliàs passim. Item Diurna, quia in dies conficerentur, Tacito lib. XVI. & XIII. Item Urbana. Sapius etiam ἀπὸ τοῦ Ἀέτα, ἢ τὸ ἔργον. Is continebantur res rationesque populi, iudicia publica, supplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illustres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis supplicibusque admonuit Ammianus libro XXII. Et acta super eo gesta non sine magno lægebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium: Consulatu Tauri & Florentij, inducto sub Præconibus Tauro. Vbi & formam aliquam seruabis conficiendorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib. XIII. Nerone II. L. Pisoné Cos. pauca memoriâ digna euenère. nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quibus molem Amphitheatri Cæsar exstruxerat, volumina implere: cum ex dignitate populi Rom. repperit sit, res illustres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. De natiuitatibus Suetonij*

Acta Senatus
Et confecit
primus Cæsar, aut certè
publicavit.
Suet. cap. XX.

Præerat conficiendis Senator.

Officium ab actis Senatus.

Scribæ actorum & Censuales.

* Ineptè Vellius Longus, Actuarij, diuersis actibus occupati. Actuarij, scriptores tantum dicuntur actorum in militiâ.

Acta publica. Diurna. Urbana. Materies eorum.

Forma conficiendi.

Natiuitates in actis. Suetonij

Suetonius sepè: qui plerumque argumenta sibi sumit de die cuiusque principis natali, ex Actis. **A**
 ut Tiber cap. V. Cal. cap. IX. Origo eius instituti à Servio Tullio, qui ut numerum sciret nascentium, morientium, virorum; adinuenit, Vti propinqui natâ prole certum aliquem nummum in ærarium Iunonis Lucina inferrent: iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitina: & sumentes quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuisse is mos videtur, sed in pueris natis retraxit Augustus: eaque adnotatio in Actis cum curâ habitâ, utique post Iulias Papiasque leges. Iuuenalis,
 — Tu libris Actorum spargere gaudes

Argumenta viri —

Professio
 apud Acta.

Cautè legendus
 Capitolinus.

Diuortia in
 Actis.

Cicero cor-
 rectus & ex-
 plicatus.

* Fulvius
 tamen legit,
 mundum, de
 quo etiam
 cogito.

Vbi reposita
 Acta.

* Sine etiam
 ad eadem
 Nympharum.
 ex Cicero,
 pro Milone,
 Tabularium.

Apuleius: Pater natum sibi filium ceterorum more professus est. Scævola l. XXVIII. De probationib. Mulier grauida repudiata, absente marito filium enixa, ut spurium in Actis professa est. Capitolinus in Gordianis: Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustrauit, cum apud Præf. ærarij, more Romano, professus filium, publicis Actis eius nomen infereret. Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac professione differit, quasi ille inuenerit primus. Inter hæc, inquit, liberales causas ita munuit, ut primus **B**
 iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine imposito. Quod aliter est: sed addidit quedam, immutauitque. De matrimonij diuortijsque, clarum est in Acta relata fuisse propter premia pœnasque legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiamque. Calius ad Ciceronem, Paulla Valeria (scribo Valerij, id est, coniunx) soror Triarij diuortium sine causâ fecit. Nuptura est D. Bruto: * nondum rettulerat. Rettulerat, scilicet in Acta. Seneca De Beneficijs: Quia verò nulla iam sine diuortio acta sunt, quod sepè audiebant, facere didicerunt. Et ad matrimonia pertinet **B**
 versus Iuuenalis,

Fient ista palàm, cupient & in Acta referri.

Hæc Acta à scribis tabellarijsque confecta videntur, & ad * Atrium Libertatis in Tabulario adseruata. Linius XLIII. Censores extemplo in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, & dimissis publicis seruis. Cui vetus in-
 scriptio Curatores tamen quosdam adsignat,

C. CALPETANVS. STATIVS
 SEX. METRORIVS
 M. PERPENNA. LVRCO
 T. SARTIVS. DECIANVS
 CVRATORES. TABVLARIOR.
 PVBLICORVM. FAC. CVR.

Præfecti æ-
 rario tabulas
 publicas ad-
 seruabant.

At ex Taciti XIII. colligas curam eam Quæstorib. fuisse aut ærarij Præfectis. Princeps, inquit, curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit. Eoque facit quòd M. Aurelius Professiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioque II. Georg.
 — aut populi tabularia vidit.

Registra pu-
 blica.

Acta repara-
 ta à Tiberio.

Acta, mate-
 ria histori-
 corum.

Vbi Seruius quedam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectioem ad Præfect. urbis: Fecit Romæ, inquit, curatores vrbis XIV. sed exconsulares viros, quos audire negotia vrbis iussit, ut omnes aut magna pars adessent, cum Acta fierent. Sed intellegit **D**
 iudiciaria acta. Fuerunt & Registra quedam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiscus in Probo: Vfus sum etiam Registris scribarum porticus Porphyreticæ, Actis etiam Senatus, ac populi. Perierant hæc publica acta (καταμνηστικὰ ἀνάκτορα appellat Dio) quæ vetustate, quæ incendio: sed reparauit primo principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendum conquirendumque dilectis. Adi Græcum eum scriptorem lib. LVII. in actis anni DCCLXIX. Dixi ista vberius, & præter rem, ut constaret in parte iuuentuti, quæ essent illa Acta, quorum testimonio totiens noster alijque in memoriâ rerum vsi: quæque habita semper historiae materia & leges.

A

IUSTI LIPSI
AD LIBRUM VI. ANNALIVM
EXCVRSVS.

PAG. 143.

A.

QUIM qui damnati grauioris criminis, puta Maiestatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipsi solum adflicti & perdit, sed nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ simili volebant, non pœnæ modò, sed ignominia metu. Itaque hæc duo ferè usurpata: ut nomen deleteretur, ut effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip. XIV. cum Antonij nomen è Fastis sublatum decreto Senatus esset: Cuius totus consulatus est ex omni monumentorum memoriâ reuulsus. Noster lib. II. Nomen Pisonis radendum Fastis censuit. Lampridius in Eligabalo: Nomen Antonini erasum est, Senatu iubente. Radebant igitur: sed & sæpè contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo: Milit qui & in castris statuarum eius titulos luto tegerent, ut fieri solet de Tyrannis. Eusebius pulchrè Eccl. Histor. lib. IX. cap. ult. de Maxentio: Γεγραί τε ὄσση εἰς πρὶν αὐτῆ καὶ τῆς αὐτῆ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀπέκριντο πόλιν, αἱ ὡρὶ δὲ ὕψος εἰς ἑξάτοιο ριπτείδρωι συνέβηοντο, αἱ δὲ τὰς δεξοῦς ψεῖς ἠχρεῖοῦτο, σκοτενῶ χρώματι καὶ μελανίδρωι: Inscriptiones etiam & tituli, quicumque honori eius aut liberorum per singulas vrbes positi erant, partim è sublimi in terram detracti contractique sunt; partim ut videntibus iuutiles fierent, obscuro quodam colore obducti & nigrefacti. At de effigie fractâ & abolitâ, Ambrosius: Vide quemadmodum in ciuitatibus bonorum Principum imagines perfeuerent, deleantur tyrannorum. Capitolinus in Gordianis: Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicus eraserunt. Linius de Atheniensibus: Rogationem extemplo tulerunt, ut Philippi statuæ, imagines omnes nominaque earum, tollerentur deleterenturque. Iuuenalis:

Pœnæ in damnatis.

Nomen tollebant.

Oblinebant.

Effigiem frangebant.

Frangendâ miseram funestat imagine gentein.

Eusebius loco quem dixi: Ἀνδραγόντων τε ὁμοίως ὅποσοι εἰς τὴν αὐτῆ πρὶν ὀρεσῆσαν, ὡσαύτως ριπτείδρωι συνέβηοντο. Γέλως καὶ παιδῶ τοῖς ἐρυβελίσει καὶ ἰμπαρογιεῖν ἐθέλων ἐκ χειρῶν: Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, similiter deiectæ & protritæ sunt: ac ludibrio & irrisui expositæ omnium qui iniuriâ & ignominia afficere eas vellent. Ratio autem ista abolendi duplex. Prior, ut modestè id fieret, & per magistratum submouerentur è publico conspectu. Cicero in Verrem IV. Centuripinorum Senatus decreuit, ut quæ statuæ C. Verris ipsius & filij essent, eas Quæstores demoliendas locarent, dumque eâ demolitio fieret, Senatores non minus xxx. adessent. Suetonius Domitiano: Senatus scalas inferri, clypeosque & imagines eius coram detrahi & affligi solo iussit. Altera, ut per impetum, & tota res permitteretur furori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos statuâs altioribus iniicere, atque ita detrahere. Iuuenalis:

Aliquando per decretum.

Alis per impetum.

— descendunt statuæ, restemque sequuntur.

Seneca, seu quis alius, in Octauia: de statuâ Poppææ:

— membra per partes trahunt

Seneca correctus.

Deducta laqueis.

Ita enim rectè illic legimus, non Diducta. Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyrico: Ergo istæ quidem æreæ & pauca manent manebuntque quamdiu templum ipsam: illæ autem aureæ & innumerabiles, strage & ruinâ publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, sæuire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque sequeretur. Nemo tam temperans gaudij feræque (velim scribi, serusque)

Et Plinius.

Quam vetus
id institu-
tum.

Nefas habe-
re eiu' modi
imagines.

que) lætitiæ, quin instar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, po- A
stremò truces horrendasque imagines abiectas (lego, obiectas) excoctasque flammis, vt
ex illo terrore & minis, in vsum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. Mos an-
tem hic damnandi imagines sanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio: Sext. Titius,
quòd habuit imaginem L. Saturnini domi suæ, condemnatus est. Vbi & hoc vides,
culpæ fuisse vel privatim damnatorum imagines habere. Quà mente illud Taciti scriptum, lib. XI.
Ac primùm in vestibulo imaginem patris Silij Sc^o abolitam demonstrat. Pulchrè Am-
brosius Officior. lib. 1. cap. XLIX. Si tyranni aliquis imaginem habeat, nōne obnoxius est
damnationi?

I V S T I L I P S I
A D L I B R V M X I . A N N A L I V M
E X C V R S V S .

PAG. 176.

A.

PAGINA PRIMA.

Orationis
Claudij fra-
gmentum.

MÆ. RERV. NOSTR.
EQVIDEM. PRIMAM. OMNIUM. ILLAM. COGITATIONEM. HOMINUM. QVAM.
MAXIME. PRIMAM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DEPRECOR. NE. QVASI.
NOVAM. ISTAM. REM. INTRODUCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. POTIVS. CO-
GITETIS. QVAM. MVLTÀ. IN. HAC. CIVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM.
STATIM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRÆ. IN. QVOT. FORMAS. STATVQVE. RES. C
P. NOSTRA. DIDVCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TENVERE. VRBEM. NE.
TAMEN. DOMESTICIS. SVCCESORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. SVPERVE-
NERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. VT. NVMA. ROMVLO. SVCCESSE-
RIT. EX. SABINIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. EXTERNVS. VT. ANCO.
MARCIO. PRISCVS. TARQVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD.
PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE.
GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVÆ. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT.
SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POST-
QVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNV. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET.
FILIO. NĒPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. IN-
SERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRE-
SIA. SI. TVSCOS. CÆLI. QVONDAM. VIVENNÆ. SODALIS. FIDELISSIMVS. D
OMNISQVE. EIVS. CASVS. COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EXACTVS.
CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CÆLIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MON-
TEM. CÆLIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CÆLIO. ITA. APPELLITATVS.
MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA.
APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNV. SVMMA. CVM. REI. P. VUTILITATE.
OBTINUIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVI-
TATI. NOSTRÆ. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEM-
PE. PERTÆSV. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGI-
STRATVS. ADMINISTRATIO REIP. TRANSLATA. EST.

QVID.

A QUID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRÆ. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM.
 VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN. ASPERIORIBVS.
 BELLIS. AVT. IN. CIVILI. MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXI-
 LIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD. DE-
 CEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRALI.
 REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP. . . . VRIS. DISTRI-
 BVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IM-
 PERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SÆPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID.
 COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES. NON. IMPERI. SOLVM.
 SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COE-
 PERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO PROCESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO.
 INSOLENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVÆSISSE. IACTATIONEM. GLORIÆ. PROLA-
 B TI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

PAGINA SECUNDA.

..... SANE NOVO.
 DIVVS. AVG. NO. LVS. ET. PATRVVS.
 TI. CÆSAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM.
 BONORVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA. ESSE.
 VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR?
 EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSVRÆ. MEÆ. APPROBARE. COE-
 PERO. QVID. DE. EA. RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PROVINCIA-
 LES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.
 C ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNENSIVM. QVAM.
 LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIÆ. CONFERT. EX. QVA. CO-
 LONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTIVM.
 FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CIVIS.
 LIBERI. FRVANTVR. QVÆSO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO.
 CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVÆ. INCREMENTA. VT. DIRVM. NO-
 MEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTRICVM. PRODIGIVM. QVOD.
 ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM.
 CIVITATIS. ROMANÆ. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS.
 POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT.
 VOBIS. UTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.
 D TEMPVS. EST. IAM. TI. CÆSAR. GERMANICÆ. DETEGERE. TE. PATRIBVS. CON-
 SCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES.
 GALLIÆ. NARBONENSIS. VENISTI.
 TOT. ECCE. INSIGNES. IUVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PÆ-
 NITENDI. SENATORES. QVAM. PÆNITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM.
 AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NO-
 MEN. LEGERE. QVOD. SI. HÆC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DE-
 SIDERATIS. QVAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA.
 FINES. PROVINCIÆ. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QUAN-
 DO.

DO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PĀNITET. A
 TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PRO-
 VINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATĀ. GALLIÆ.
 CAUSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO.
 PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CEN-
 TVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIMQVE. MVLTIS. TREPIDIS.
 REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMA-
 NIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM.
 PRÆSTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. CENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET.
 INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM.
 ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM.
 VT. PVBLICE. NOTĀ. SINT. FACVLTATES. NOSTRÆ. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO.
 EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

I V S T I L I P S I

AD LIBRVM XII. ANNALIVM
EXCURSUS.

A.

Pag. 187.

*D*E Crispo Passieno lubet paullo amplius adtexere, illustri cum primis viro & oratore.
 & maxime ea qua Scholiastes vetus Iuuenalis curiosè rettulit ad versum Satyræ IV.
 — venit & Crispi iucunda senectus.

* Proposuit
 Patres Prin-
 cipi, sanè
 quàm liberè
 in seruitute.
 * Interpreta-
 re Centum
 viros.

Crispus, inquit, municeps Visellienſis, tirocinio ſuo, in Senatu ita cœpit: * Pa-
 tres conſcripti, & tu Cæſar, propter quod ſimul oratione (*malim orationem, ut*
duplex cauſſa laudis fuerit, & Libertas & eloquentia) pleniffimè à Tiberio conlaudatus,
 plurimas ſpontè cauſſas apud * C. V. egit. pro quâ re in Baſilicâ Iuliâ eius ſtatua po-
 ſita eſt. Conſulatus duos geſſit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrip-
 pinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Cæſaris. Poſſedit bis mille ſeſtertia.
 (*ſcribo, bis millies ſeſtertiûm: quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hereditate*
eius ditatum.) Omnium Principum gratiam adpetiuit, ſed præcipuè Cæſaris (*excidit no-*
ta prænominis C. id eſt, Caij. nam hunc intellegit) quem iter facientem ſecutus eſt pedibus.
 Hic nullo audiente à Nerone interrogatus (*à Nerone? imò verò à Caio, in quem ſcelus*
hoc inceſti competiit. niſi mauis. Hoc illo audiente, à Nerone inter. *eâ mente, ut Caio præſen-*
te, à quopiam Nerone, qui adularetur ſædo Principi, & ſimul huic inſidiaretur, ſit rogatus.)
 Haberétne, ſicut ipſe, cum ſore germanâ conſuetudinem? Nondum, inquit, quan-
 tumuis decenter & cautè. ne aut negantem eum argueret, aut adſentientem ſibimet
 mendacio dehoneſtaret. (*corrigo, ne aut negando eum arg. aut adſentiendo ſemet de-*
hon.) Perijt per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus
 eſt. Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Paſſienum hunc traho, auctore eius valdè inuito.
 Nam ille (*dormijt, ac ſtertuit?*) refert ad Crifſum, qui ſub Domitiano. Atqui Vibius ille nomi-
 ne fuit: nec quadrant in eum re aut auctore, qua hic dicta. Mira *μεμνηται* Scholiaste, aliàs docti. Sed
 & noſter amicus, cur reſcribit municeps Vercellienſis? *Εὐλόγως* ad Vibium illum, fateor: at non
 ad Paſſienum. Quamquam Viſellia municipium etiam mihi ignotum. An Vitellienſis? an Vicel-
 lienſis? qua loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronico,
 eam Principe Caligulâ ponit, anno eius ſecundo: Paſſienus filius, fraude hereditatis ſuæ
 necatur. ſanè falſum eſt. conſtat enim ſub initia Claudiij obijſſe, ex Suetonij Nerone capite VI.
 Itaque traiecitia ea nota Hieronymi, ut in Chronico illo multa. ſed & emendanda ſic: fraude
 here-

A heredis suæ. Agrippina enim illi heres, & per eius fraudem, ut disertè in Scholiastæ extre-
mis hîc verbis legis, perijt. Fuit & Passienus pater, Seneca nominatus lib. 11. Controvers. v.
Ad quem pertinere cenfeo Vellei verba libro 11. Triumphalia ornamenta ex Africâ ei tri-
buentis: idque sub Augusto.

B.

PAG. 206.

IN prouincias Cæsaris olim Legati aut Propratores missi. in prouincias dico maiores. Nam quæ-
dam minores nec tantæ rei, Procuratores saltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium
munus; ut reditus ac tributa colligerent, aliæque quæ ad fiscum: sed quoniam, nullo alio Præsidi, res
sæpè cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in re criminum; factum ut iurisdictionem aliquam
sibi sumerent, Præsidium exemplo. Id Procuratorum genus, notæ & discriminis causâ, dicti
passim in libris legum, Procuratores Vice Præsidis, aut cum potestate. ut. l. 11. C. De pænis.
B l. 111. C. Vbi caus. fisc. l. IV. C. Ad leg. Flau. de plag. Dixi, iurisdictionem sumerent. reuera
enim non habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vitâ Agricole: Vtrumque
auum habuit procuratorem Cæsarem, quæ equestris nobilitas est. Dio l. LIII. Καὶ τὰς
ἐπιτελείους (non rectè interpres vertit Curatores) ἔτι καὶ τὰς τὰς τε κοινὰς προσόδους, ἐκλήροντας καὶ
προσέτιμα σφίσι ἀναλίσκοντας ὀνομάζουσι, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τὰ τε ἑαυτῶν καὶ τὰ τῶν δήμων, τὰς
μὲν ἐν τῶν ἰσθμίων, τὰς δὲ ἐν τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. id est: Procuratores (ita enim appellamus
eos qui publicos reditus colligunt, erogantque) in omnes prouincias tam suas quàm po-
puli Cæsar mittit, quosdam ex equitibus, quosdam è libertis. Itaque nec iudicia nec acta
eorum rata, vocarique poterant ad disquisitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos
agi (ut ad rem, & sollemniter loquar) nefas. apud magistratum solum populi Romani, pro ve
magistratu actio legis fuit. ut Consules, Proconsules; Praetores, Propratores: qui omnes è Senatu.
apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Egy-
pti, apud quem, ut Tacitus notat, lege agi permisit Augustus, decreto quodam singulari. Attamen
C procuratores isti prouincijs præerant, & ius sæpè in crimine & causâ capitis dicebant. Exem-
plum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè Præsides) sententiam tulit
de capite nostri capitis, Christi Seruatoris: exempla in Petronio, Cumano, alijsque vulgò apud Iose-
phum. Idemque in certis minutis prouincijs factum, quibus regendis solus Procurator. qua-
rum aliquot Tacitus recensuit i. Histor. Dux Mauritanix, Rhætia, Noricum, Thracia,
quæque aliæ Procuratoribus cohibentur. & præter eas notabis Alpium maritimarum Pro-
curatorem, item Ponti, * Epiri, pluresque. Hæc clara satis & certa. Ad hos Procuratores,
Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis ut in prouincijs eorum decreta proinde rata
sint ac si ipse statuisset. Nam ad fiscum solum si aptas: quid fiet communibus & latè conceptis
Cornelij verbis? Rerum, inquit, à procuratoribus suis iudicatarum. pariterque indefinitè ex-
tulit Tranquillus, quæ procuratores sui in iudicando statuerent. Adde subsequentem omnem
Taciti orationem: Videbis non aliud eum indignari, quàm quod iurisdictione communicata cum
equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum seditione aut armis erat. At pro-
curatores qui rei familiari tantum impositi, qui in prouincijs Proconsulum aut Legatorum: planè
D * priuati erant, & insigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio: Καπιτώνα τῶν Ἀσίων ἐπι-
τελείων εἰς τὸ σωτέριον ἐστήσατο, καὶ ἐγκαλέσας αὐτὰς ὅτι στρατιωτικῶς ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα πλεονεξίας ἀρχῶν
ἔχων ἐπαρξεν, ἐφυλάσσουσι. Οὐ γὰρ ἔξω τότε τοῖς τὰ ἀποκαταστατικὰ χρέη καταδομένοι πλέον, ἔδεν ποιῆν ἢ
τὰς νεομισθίας προσόδους ἐκλέγειν, καὶ πρὸς τὴν ἀποκαταστατικὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ καὶ τὰς νόμους εἶναι τοῖς ἰδιώ-
ταις διδάσκειν. Et Tacitus: Procurator Asiæ Lucilius Capito accusante prouinciâ, causam
dixit, magnâ cum adseueratione principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias familia-
res dedisse. quod si vim prætoris vsurpasset, manibusque militum vsus foret, spreta in
eo mandata sua, audirent socios. Planè ergo priuati tunc quidem. Nam postea ius accepe-
runt * de fiscali saltem pecuniâ cognoscendi, ut præmonui. Idque Dio etiam adsignificans ait,
ἐ γὰρ ἔξω τότε. Hi posteriores Procuratores multi erant, & sparsi per prouincias omnes: illi,
pauciores dignioresque. Dio excipuas habere Proconsulum prouincias videtur ab administratione
Procuratorum. Addit enim ad verba libri LIII. quæ supra, πλεονεξίας τὰς φέροντες οἱ ἀνθύπατοι,
πρὸς

Prouincia
minores so-
lis Procura-
toribus re-
ctæ.
Ij paulatim
iura dicere
aufi.
Procuratores
vice Præsidi-
dis.
Procuratores
ex equite, aut
libertino.
Ideo iure ip-
so acta eo-
rum non
rata.
Præfectus
Egypti, su-
pra ceteros
ius habuit.
Iudæa Pro-
curatores
habuit, Syria
attributa.
Aliquot Pro-
uincia quæ
solum Procura-
tor præfuit.
* De Epiri
procuratore
loco Præsidis
Arrian. in
Differ. Epist.
l. 111. c. IV.
vocat,
ἀρχοντα καὶ
ἐπιτελείων.
* Etiam de
lege Fabiâ do
plagiarijs
ex constituti-
one Imp.
M. Antonini.
V. b. an. l. 9.
De of. Pro-
conf.

An in Proconsulum provincijs procuratores. Fuisse videri. Duplices in provincijs quibusdam reditus.

* Quæ tamen videtur sustulisse Theodosius, & in fiscum suum vertisse. Vide Symmachum l. x. ep. 1.

παρ' ὧν ἀρχῶν ἐπεείσεον. quasi Proconsules reditus collegerint ipsi in provincijs suis. Fallacia A verba, quæ virum doctum nuper induxerunt, non me. Planissime enim in Proconsulum etiam provincijs procuratores. Dio ipse docet; Εἰς πάντα, inquit, ὁμοίως τὰ ἔδν τε αὐτῶν καὶ τὰ τ' ἑῶν. id est, In omnes gentes, tam quæ Cæsari quàm quæ populo attributæ. Atqui provincia omnes populi, Proconsulum fuere. Vlpianus item de Off. procons. Sanè, inquit, si fiscalis pecuniaria causa sit, quæ ad procuratorem Principis respicit, melius fecerit si se absteineat. cuius vana & irrita monitio, si in Proconsulum provincijs Procuratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quàm Procuratorem in alijs quidem provincijs omnes reditus colligere, quia omnes Cæsaris fisci que sunt: at in Proconsularibus non omnes, quoniam * vestigalia quedam vetera ipse Proconsul colligat in populi ararium usumque mittenda. Dicitur satis, si addo, Procuratores solius rei, Rationales postea dictos, ut à prioribus illis distinguerentur. quoniam illi rempublicam etiam; hi solam priuatam tractabant, rationesque pecunie principalis.

I V S T I L I P S I
A D L I B R V M X I I I . A N N A L I V M
E X C V R S V S .

PAG. 213.

A.

Ratio dandæ tesserae.

Cur sic dicta.

Deorum nomina crebra pro signo.

Suetonius correctus.

* Solemus enim quibus malè precamur cupimusque facere. Iterum is correctus. Gammata manus, Itolorum ritu. Gammati lapides.

Tessera duplex.

FORMAM dandæ tesserae petendæque in parte expressit Appianus IV. *Civilium:* Καὶ ὁ Λόλιος, inquit, ἐπειπε τὰς χλιάρχας τὸ σὺνθημα τῶν τεσσάρων ἀποδοῦναι ὡς τὰ καίσαρος, οἱ δὲ ἔφερον αὐτὰς τῶν ἀειθῶν τῶν τεσσάρων, καὶ καὶ τὴν ἑξῆς ἔστι τὸ αὐτῆς τὸ σὺνθημα χλιάρχων, ὅτι δίδοναι τὸ βασιλεῖ βιβλίον ἐφήμερον τῶν ἀειθῶν τῶν τεσσάρων. Atque olim ea data videtur sine voce, inscripta vel insculpta breui ligno; unde Tesserae nomen. de quo Polybium ad lib. VI. at sub Imp. vocale id signum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci. Pausanias libro X. Cùm utrimque à ducibus de more militi tesserae darentur, fortuitu ad oraculi verba appositæ datæ sunt, à Thessalis Itonia Minerva, à Phocensibus gentis auctor Phocus. Etiam Persæ, si Xenophonti fides lib. VII. Παιδείας. & III. ubi à Cyro tessera data τῶν συμμάχων καὶ ἡγεμόνων. aut τῶν σωτῆρ. Suetonij loci bini non sani in hac re. alter Cal. cap. LVIII. Signum, ait, more militiæ petisse: & Caio Iouem dante, Chæream exclamasse, Accipe ratum. ubi restituo magnanimi viri vocem litterâ additâ, Accipe * iratum. alter cap. LVI. Solitus modò signum petenti, Priapum aut Venerem dare; modò osculandam manum offerre formatam commotamque in obscænum modum. Libri vet. commitamque, aut, cammatamque. Scribo, gammatamque. Gammata manus, insertis commixtisque digitis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiâ et nunc. Sic lapides Gammati: non solum qui insculptum Gamma habebant, sed qui litteram eam exprimebant transuersi. Scriptor Gromaticus: Solent termini occurrere, qui lapides tam longiores sunt quàm qui latiores sequendi: hoc est, aut si cursum dirigunt lineares, aut si gamma faciunt transuersi. Malo etiam in Suetonij verbis, obscænum nodum, quàm modum. Facit ad lucem infamis huius signi Lampridij locus Eligabalo: Neque vniquam verbis pepercit infamibus, cùm & digitis impudicitiam ostentaret, nec vllus in conuentu & audiente populo esset pudor. Scies amplius tu tiro, Tesseram duplicem fuisse: vnâ quæ ad excubias, alteram quæ ad pugnam. De postremâ Tacitus lib. III. Histor. Eadem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnae signum.

B. OLIM

A

B.

OLIM arario prepositi Quæstores: notum. Caussa immutandi sub Iulio Cesare orta, anno urbis DCCIX. Quia enim absente Cesare Quæstores creati nulli, ararij cura Edilibus duobus commissa est: nec redijt postillà ad Quæstores. Dio disertè notat lib. XLIII. Ediles ergo præfuisse videntur (non enim immutationem reperio) per annos ferè decem & septem, donec Augustus Prætorios substituit. Factum anno DCCXXVI. Dio lib. LIII. Καὶ ἐπειδὴ ζηνιῶτων τῶν δημοσίων ἐδέξαντο, ἐδανείσατό τινες, ἔδωκεν αὐτοῖς, ὡς τε τὴν διοίκησιν σφῶν, δύο κατ' ἔτος ἐν τῷ ἑξατηνηκότων ἀφείδῃ ἐκέλευσε. id est: Quoniam ararium publicum inops pecuniarum esset, qualdam mutuò sumptas in id contulit: & administrationi earum duos Præturâ functos in annos singulos electos præfici iussit. Suetonius cap. XXXVI. Auctor fuit, ut cura ararij à Quæstoribus vrbanis ad Prætorios, Prætoréve transfiret. Tacitus hic. Idèd in monumentis id aui historijsque, Prætores ararij, inscripti passim. Mansit ad Claudium, qui curam ararij Saturni Quæstoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut utique præturâ functi sustinuerant, ait Sueton. cap. XXIV. Ita tamen, ut honores ijs extra ordinem permitteret, ait Tacitus, ne metu offensionum segniùs consulere. Quem Dio explicat, in Claudio: Τὰς ἑξατηνὰς τὰς ἐπὶ τῆς διοικήσεως κατέλυσε, ἀμειβίας αὐτῶν καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐπέστρεψεν, ἕχ' ὡς ἐν ἑτάμοις σφῶν (ὅπερ ὅτι τὰ ἐπιείκων ὡς τρεῖς, καὶ ἐπὶ τῷ ἑξατηνῶν καὶ ἄλλα ἐγένετο) ἀρχῆν, ἀλλ' οἱ δύο οἱ αὐτοὶ τετα ὅλα ἐπὶ αὐτῶν διοίκωσαν, καὶ οἱ μὲν ἑξατηνῶν ἀδύς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἐπέερον ὅπως ποτὲ καὶ ἐδόξαν ἀρῆσαι. id est: Prætores ararij solvens, Quæstoribus rursum antiquo more id tradidit. non tamen ut annum eorum munus esset (quod antea & in ipsis & in Prætoribus factum:) sed duo iidem tres annos continuos eam curam sustinebant: eisque exactis Præturas statim adipiscebantur, interdum & præmium mercedemque: proinde ac benè se gesserant. Honores ergo extra ordinem ijs dati, sunt Prætura. Sed ipsum immutans rursum Nero, redijt non ad Prætores (non enim ita appellati amplius) sed ad Præfectos: quos è Prætorijs elegit. Itaque clarè Tacitus, Prætura perfunctos dilegit, non Prætores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe nullo Romæ, iterùm Prætores præfecti videntur: inquitque Tacitus lib. IV. Histor. Prætores ararij (nam tunc à Prætoribus tractabatur ararium) publicam paupertatem questi, &c. Insita enim admonitio facillè ostendit aliud fuisse Taciti, id est, Traiani auo. Gellius lib. XIII. Præfectum nominat. Quod per Quæstorem dixi, inquit, intellegi nunc oportet Præf. arario. nam cura ararij à Quæstoribus ad Præfectos (ita legerim, non Præfectum) translata est. Præfuisse autem eos censeo biennium, ex hac sanctione Neronis: certè quidem ita seruatum sub Traiano Plinius Panegy. de se & Tertullo: Nondum biennium completeramus in officio laboriosissimo & maximo, cum tu nobis consulatum obtulisti. Et statim: Nobis Præfectis arario, Consulatum antequam successorem dedisti. In iure crebra mentio Præfectorum ararij, ut l. XII. De his que ut indignis. l. XV. & XLII. De iure fisci.

De Præfecturâ ararij. Primò id Quæstores tractabant. Mox Ediles. Inde Præturâ functi, aut Prætores.

Iterùm Quæstores.

Ijsque extra ordinem datæ præturæ.

Præfecti è Prætorijs sub Nerone.

Prætores sub Vespasiano.

Postremò denique Præfecti è Prætorijs. Qui biennium præerant.

D

C.

AD hanc Vicesimam Arriani insignis locus, lib. III. Dissertation. Epicteti, cap. XXVI. Ὁ δὲ ἄλλ' ὅτι δὴ δὲ δ' ἄφ' ἐδῆναι ἐλόβ' δεερε. δε τι δονεῖτε; ὅτι τοῖς εἰκωσώταις ἐπιθυμεῖ δ' εἶναι ἀργύριον, &c. In quo loco, vide ut cacutiat vir. alia doctus. Nam vertit: Seruus inprimis cupit se donari libertate. Quam ob causam? an quia desiderat pro tessera vendentibus argumentum numerare? Non sed quia opinatur, &c. Et in Notis ait, εἰκωσώταις esse qui rem emit exhibitio signo aut tessera: manumissos autem emere publicè frumenta potuisse exhibitâ tessera: unde Persius:

Interpretis Arriani lapsus.

— scabrosum tessera far.

Somnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, τοῖς εἰκωσώταις. Glossa: εἰκωσώταις, ὁ τὰς εἰκωσάδας ἀπαιτῶν,

Correctus Arrianus.

Correctus
Atrianus.

ἀπαρτῆς, Vicefimarius. *Verte igitur*: An quia vicefimarijs argentum dare desiderat? Idem **A**
Arrianus lib. 11. cap. 1. Ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑρέσει τις ἐπισημαίνει τὸν αὐτὸν δόλον, ἐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔσμεν ἢ
αὐτὸν δόλον. Ἄλλο ἐδὲν; ναί. Καὶ εἰκοσὼ αὐτὸν δὲναὶ ὀφείλει. *id est*: Cū quis seruum suum verterit
apud Prætozem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid ampliùs?
Certè. vigesimam pro eo dependet. *Cicero lib. 11. ad Attic. epist. xvi.* Portorij Italiae
sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter Vicefimam? *Hæc in manumissis.*
At in seruis receptum, ut quotiens venirent, vectigal pro ijs penderet emptor. Id Tacitus fuisse
ait, *quintam & vicefimam*: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac xxv. nihil
alibi scriptum. Imò scriptum contrà: *Augustum*, cū pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles
ei opus, instituisse *Quinquagesimam venalium mancipiorum.* Dio lv. in actis anni dccclx.
Τὸ τέλει δὲ πεντηκοσῆς ἐπι τῆς ἡμέρας ἀνδραπόδων ἀποδοτέον ἐστὶν. Et hercule uti aliarum rerum venalium
Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimque in Tacito reponere. * *quinquagesi-*
mæ. Ala quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infra, hoc ipso libro. Fuit & Vicefima
hereditarium, instituta ab Augusto ad ærarium militare. de quâ Dio lib. lv. actis anni dccclix.
Τὼ εἰκοσὼ τὸ τε κληροῦν καὶ τὸ δωρεῶν ἀς ἀν οἱ τελευτῶντες ποι, πλὴν τὸ ἐπ' αὐτῶν συγγενῶν ἢ ἐπὶ πέντων, κα- **B**
ταλείπεται, κατεστῆσθε. *Temperavit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in*
Laudatione. qui omnino videndus, si vim intellegere aues eius vectigalis. postque illos Antoni-
nus Philosophus, de quo Capitolinus: Leges etiam addidit (sive edidit) de vicefimâ heredi-
tatum: de tutelis. Videndus item Paullus lib. iv. Sent. tit. vi. lib. ult. c. de edicto D. Ha-
drian. toll. De Vicefima legibus primus scripsit A. Ofilius, & post eum Macer libros duos. In-
uenio & in lapidibus, PROCURATOR XX. HEREDITATIVM. item, PROMAGISTER.
Promagister
Vicefimæ. *XX. HEREDITATIVM. qui postremus titulus ab eo, quòd, uti è Plinio discis, publicani colli-*
gebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurifconsultorum fru-
gem demetere propositum nobis.

Vicefimæ-
quintæ ve-
ctigal in ser-
uis venali-
bus.
Quinquage-
sima vena-
lium.
* Nisi tamen
in Dione vi-
tium, & re-
scribi placeat,
πεντηκοσῆς.
Vicefima
heredita-
tium.

Promagister
Vicefimæ.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XIV. ANNALIVM
EXCURSUS.

A.

PAG. 238

Errant vulgò
in conuiuijs,
Tempestiuis,
& Intempe-
stiuis.

TEMPVS enim ut tardè aliquando iuuentus nostra discat, quid Tempestiua con-
uiuia, quid Intempestiua. Discat, & dediscat illa quæ nuper hausit à magnis ma-
gistris. Aiunt conuiuium Tempestiuum esse, quod tempore celebretur: verbo
reque honestum: nec in vitio poni umquam, nisi in libris vitiatis. Ecce alij qui **D**
Tempestiuum nihilum differre dicant ab Intempestiuo: & in culpâ habitum utrumque. Tertium
vidi, qui conuiuia tempestiua vellet esse, quæ statis certisque temporibus præberent sacerdotes.
Inducunt, & seducunt. audite me iuuenes, & cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legiti-
ma conuiuij hora apud Romanos priscos, Sol occasus. Saluianus libro 1. Numquid parcam il-
lam tunc agrestemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cū viles ac rusticos
cibos, ante ipsos quibus coxerant focos fumerent; eosque ipsos capere nisi ad vesperam
non liceret? Itaque quia *vesperè cæna: ideò prouerbij forma in Plauto, de vespere suo viuere.*
Posteà autem Decima haberi cæpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, ubi describit hominem
vanè gloriosum lib. 1v. Is ad eos quos vocauerat ad cenam non in suas ades: Itane? eamus, in-
quit, hospites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venito-
te. Hospites discedunt, ille se raptim domum suam conijcit: illi Decimâ quò iusserat,
veniunt,

Hora cœnæ
priscis vespere-
ra.

Posteà De-
cima.

A veniunt. Et ab eâ mente Philippus Vulteium invitans, apud Horat. : Post nonam venies. —
 Imò actiuosi homines & forenses post decimam sæpè. quoniam res & iudicia in foro exercita ad
 Decimam horam, uti ex Milonianâ Asconij discas. At labente imperio moribusque, octaua hora
 balnei haberi cœpta, nona ipsa cœna. Plinius de Spurinnâ : Vbi hora balnei nunciata est,
 (est autem hieme nona, æstate octaua) in sole ambulat nudus. lotus accubat. Martialis
 præter locos alios: Aut feriis.
Postea Nonna.

Imperat exstructos frangere Nona thoros.

Hanc horam qui præueniebant, tempestiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eo-
 rum Tempestiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempestam, iure eorum epulæ Intem-
 pestiua. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plau-
 tus probrosè in senem: Tempestiua
conuiuia an-
te horam.

Cum suo sibi gnato vnà ad amicam de die
 Potare.

B Hinc apud Catullum : Conuiuia lauta de die : apud Horatium,
 — dictus herè illic De medio potare die.

Suetonius de Nerone: Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat. Plinius in lau-
 datione Traiani: Non enim ante medium diem distentus, solitariâ cœnâ spectator adno-
 tatorque conuiujs tuis immines. Linius de Annibale Capuæ lasciuiante : Cœperunt epulari
 de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari disciplinâ esse. Cicero de Pisone:
 Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit : culpaturque eum vitij utriusque.
 Vti & Silius Campanos:

— medioque dierum
 Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
 Deprensa.

Hæc tempestiua conuiuia sæpè usurpari solita diebus letis, festisque. Iuuenalis Per sicum suum
 inuitans: — iam nunc in balnea saluâ Quando ea
usurpara.
Iuuenalis
explicatus.

Fronte licet vadas : quamquam solida hora superfit
 Ad Sextam.

C Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire sextâ septimâve.
 Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: Non lauro diluculo
 Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam : attamen lauro honestâ horâ & salubri.
 Nam lautio semper ante cibum. Item nuptijs. Apuleius apol. i. Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud
 celebratum officium, ac conuiuium tempestiuum ? Ea sunt conuiuia quæ Catoni placita
 apud Ciceronem : Ego verò propter sermonis delectationem tempestiujs conuiujs dele-
 ctor. Item Claudio, de quo Tacitus lib. xi. Claudius domum regressus, & tempestiujs epu-
 lis delinitus. Quæ epulæ si mediâ nocte fuissent, non potuit inter eas Messallina esse interfec-
 ta, sine querelâ aut verbo historicorum. Alexandro : de quo Curtius lib. viii. Iamque iter parare
 in posterum iussus, sollenni & tempestiuo adhibetur conuiuio. Tamen hæc conuiuia iure
 in vitio. Cicero ad Atticum libro ix. Audio bonis viris hanc cunctationem nostram non
 probari, multaque & seuerè in me in conuiujs quidem tempestiujs disputari. Ibidem: Et Tertullia-
nus.

D Quas eos cœnas facere & obire scripsit ad me Sextius ? quàm lautas, quàm tempestiuas ?
 Idem lib. iii. in Verrem, de Apronij cenâ in foro : Statuitur Lollius in illo tempestiuo gla-
 diatorum conuiuio. Et de ipso Verre lib. v. ait eum diem conuiujs, noctem stupris contri-
 uisse. Quintilianus Declamat. cccxxx. Neque enim senectutem adfert summus dies,
 sed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, post quam concidendum est ; sed
 tempestiuum conuiuium, & auiditas nimia. Seneca De Irâ lib. ii. cap. xxviii. Aliena
 vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Inde est, quòd tempestiua filij conuiuia
 pater deterior filio castigat. Addo Taciti locum lib. ii. Histor. Discubuerat Vitellius Ticini,
 adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribuni que ex motibus imperatorum seuerita-
 tem æmulantur, vel tempestiujs conuiujs gaudent. Qui vel solus locus sententiæ meæ fir-
 mandæ. Cedo enim si non de die illud epulum, quomodo subiungit de luctâ inter milites ? Quo-
 modò, Puluis procul & arma adspiciebantur, in tenebris ? Sanè iterum de Vitellio noster : Reprehen-
sa conuiuia.
 Clarum ar-
 gumentum
 è Taciti
 contextu ad
 Tempestiua
 conuiuia.

medio diei temulentus. & Xiphilinus, τὸ μεσημέριον ἢ ἡμέρας καὶ τὸ νυκτὸς ἐδαπάναι. Diurnum ergo A
conuiuium (intellego à meridie, aut circiter) Tempestiuum, quia in initum tempori nimis: noctur-
num contra, Intempestiuum. Describit Propertius,

Intempesti-
um conui-
uium.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. Senatum populumque obiurgauit edicto, quòd Cæsare præ-
liante, intempestiua conuiuia, circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent. Cicero
pro Murena: Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est ex-
trema saltatio. Curtius lib. VI. Intempestiua conuiuia, & perpotandi peruigilandi que
insana dulcedo. Et exempla plura. sed ijs qui cor habent, hac satis: μωρὸν αὐτὴν ἔτε πείσαι
ἔτε πείσαι ἔστ, ait uerbum uetus.

PAG. 243

B.

SED & munera peti, darique solent eo die ad barbam. Ammianus libro XVII. Cæsar cum
petenti, ex usu, gregario cuidam ut barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contu-
meliosis calumnijs appetitus est à Gaudentio. Iuuenalis,

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis uenalibus.

Barba deo
sacrabatur.

Suetonius
emendatus.

Quinetiam deo alicui sacrari solita, ut apud Græcos uirginum puerorumque coma. Suetonius
de Nerone: Barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem & pretiosissimis
margaritis adornatam Capitolio consecrauit. ubi emendo, Capitolino, Ioui scilicet, ex
Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque

Pergameo posuit dona sacra deo.

Tertullianus, De anima: Quis non exinde aut totum feli (lego, filij) caput reatui uouet,
aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ profecat, aut sacrificio obligat, aut sa-
cro obliquit pro publicâ aut priuatâ deuotione? Censorinus, De die natali, cap. I. Quidam C

Mos raden-
da barba
quando ce-
perit Romæ.
Liuius &
Varro di-
uerfi.

etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant. Quando is
mos Romæ cæperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) quero. Liuius eum agnoscere vi-
detur sub annum Urbis CCCLXIX. satis clarè, ubi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto:

Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac
barbam promississe. Si in luctu promiserint barbam, ergo aliàs rafa. Refellit tamen eum Varro
lib. II. De re Rust. Omnino tonsores in Italiâ primum uenisse ex Sicilia dicuntur post
R. C. A. CCCCLIV. ut scriptum in publico Ardeæ in litteris exstat. eosque addu-
xisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuarum,
quòd pleræque habent capillum & barbam magnam. Nec ambigo, quin ex ritu sui

Aberrasse
Liuium vi-
deri.

superiorisque cui aberrauerit Liuius mens & manus. Cicero certè pro M. Cælio etiam Ap. Clau-
dium Cæcum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni eum annis. Bellis Punicis in

* Lib. III.
cap. IV.
Iuuenes soli
olim barbati.

usu crebro iam rasuram fuisse docent Annalium prisca uerba, quæ de Scipione* Agellius rettu-
lit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & idè à Cicerone 1. ad Attic. D

Comestatores coniurationis barbatuli iuuenes. appellati sine ullâ lasciuie, ut uolunt, notâ.
& pro M. Cælio ad iuuenes alludens, Non hac barbâ quâ ista delectatur, inquit. iuuenemque
à barbâ descripsit Iuuenalis,

Iam senior, cuius barbam tua ianua uidit.

Quo anno
ab ijs posita.

Ponebant eam seriùs, citiùs, plerumque sub XXI. annum. Macrobius certè in Somnium Scipio-
nis ter septenarium numerum requirit ad radendam barbam adfirmavit. Atque ita Ne-
ronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen XX. anno posuit, Suetonij cap. X.

Hadrianus
primus red-
xit barbam.
In Græciâ
quando radi
cæperit.

At Cæsar Octavianus anno demum XXV. uti clarum ex Dione. Natus enim M. Tullio
C. Antonio Coss. posuit L. Marcio C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Romanorum Impera-
torum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus Nummis. Hæc Romæ. Apud Græcos
quid? Barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Athenæus ex Chrysippo adfert l. XIII.
cap. VI.

A cap. VI. sub eo rege radi repertum. Inter philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes Suida, in voce ανδρωα. Hec propemodum aliena à Tacito: sed per eum non absurde, ut spero, nec ingratis tuis, lector, mihi nata:

Antisthenes primus barba auctor philosophis.

C.

OLIM in populi libertate, non frequens appellationum usus, non certè in causâ civili: (nam prouocationem ad populum, in re maiori criminumque, frequentem scimus.) usus tamen. A Pratore enim appellatum reperio, aliàs ad collegam eius, aliàs ad Tribunos. Ad Collegam, Cicero uno loco sed claro, in Verrem, de Praturâ Urbanâ: L. Piso, inquit, multos codices impleuit earum rerum quibus ita intercessit, quòd iste aliter atque ut edixerat, decreuisset. quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis fellam isto Pratore solitus sit conuenire. quem iste collegam nisi habuisset, obrutus in foro lapidibus esset. Asconiusque ibi: Intercedere, ut vides, etiam Prator Pratori solet, ut Piso Verri, appellatione causæ ad collegam factâ. Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio: Appellantur Tribuni, à quibus cum esset certum auxilium petatum, &c. Clarius infra: Cuius procurator à Pratore Tribunos appellare ausus sit. Hec olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Augustus imperium adeptus, Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum* Pratori delegauit urbano: at prouincialium, consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotijs præposuisset, ait Suetonius capite XXXIII. Quem ita intellego, ut appellationes à minoribus magistratibus iudicibusve, Romæ ad Prætorem fierent, in causis dumtaxat civilibus: è prouincijs, ad consulares. Nam quin Augustus ipse, firmande dominationi, & iure potestatis Tribunicie, grauiorum rerum appellationes sibi seruauit: ambigendum vix puto è Dionis verbis lib. LII. ubi Mæcenas ad Augustum: Διναζε δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἀνὸς τῆς μετρίων ἀρχόντων, καὶ ὅσα τῆς ἑπιτέροτων, τὰ τε πολιάρχει καὶ τὰ ὑποπιτῆ καὶ τὰ ἐπαρχων, τὰ τε τὸ σίτον ἑπισκοποῦν καὶ τὰ νυκτοβλανοῦν καὶ ἀφικνῆται. et si quædam ibi miscet, magis ex ritu sui aui Dio, quàm Augusti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, sunt exempla in nostro scriptore. ut lib. IV. ijsque instantibus ad Imperatorem prouocauit: & alibi. post eum Caius magistratibus liberam iurisdictionem permisit, ait Suetonius cap. XVI. id est, sine appellatione plenam priscamque: sed id non diuturnum fuit, non magis quàm permessa ab eo comitorum libertas. Dio mihi auctor libro LVIII. sub Caio receptum, ut iudicia quædam Senatus tractaret, ita tamen ut ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, ut apparet, non sine pœnâ fuit. pœnâ, dico, in eos qui temerè appellassent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; statuitque ut eadem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellassent, tenerentur, quàm qui Principem. Sententiam hanc satis capio: confirmationem quero & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod istuc faciat, nisi fortè quæ de pœnâ præiudiciali eorum qui à Præfeto urbis appellassent, Symmachus scribit libro X. duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, capite XVII. nihil eorum quæ Tacitus; sed hoc tantum dicit, Cautum ut omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. Heret id spiculum, & non euello.

De appellationibus quid olim. Et infrequentes. A Pratore ad Prætorem appellatum.

Item ad Tribunos,

* Timidè ambigo, num scribend. in Tranquillo. Præ. delegauit urbis Augusti scitum in appellando. Causas plebasque sibi seruauit.

Ad Principem à Senatu appellatum sub Tiberio.

Caius aliquid mutauit, sed id vanum fuit.

Pœna temerè appellatum. Suetonij dissensus à Tacito: & res cogitanti intricata.

A

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XV. ANNALIVM
EXCVRSVS.

PAG. 277

A.

Lib. VIII.

* Quia scilicet non servabatur, aut feceretur.

CERTA inuestigatio eius diei à clade Aliensi capi potest, & debet. quam certum est anteriorem fuisse, & fastis perpetuis traditam & signatam: ideoque & vulgo notam. Cicero ad Atticum: Maiores nostri funestiorum diem esse voluerunt Aliensis pugnae, quam urbis captæ, quod hoc malum ex illo: itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus * ignotus. Quis igitur ille? Livius ex professo tradit, initio libri VI. Diem ad XV. Kal. Sextiles duplici clade insignem, quo die ad Cremeram Fabij cæsi, quo dein ad Aliam, cum exitio urbis, fœdè pugnatum. Eadem Taciti nostri assertio II. Histor. de Vitellio, quem tradit funesto omine de cerimonijs publicis edixisse XV. Kal. Augusti, die antiquitus infausto Cremerensi Aliensique cladibus. Ergo eorum mente pugnae ille dies: sequens autem urbis captæ, & incensæ. quod Livius item tradit. Ingressi, inquit, postero die urbem, patente Collinâ portâ. Hæc si ita vera: quis non videt XIV. Kalend. ipsum incendij diem fuisse? & rectè igitur hic ita in Tacito scriptum. At alij fortasse dissentiunt. Minimè. imò Agellius è Verrio Flacco refert, libro V. capite XVII. cum causam querit, cur dies postriduani atri Romanis habitus: refert, inquam, Q. Sulpicium Tribunum militum, aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratiâ postridie Idus fecisse; & post diem tertium eius diei urbem à Gallis occupatam esse. Quibus verbis si hæc sententia est, ut tres dies medios, & quarto demum pugnatum; profectò cum Livio sentit ac Tacito, & pugnae dies erit Decimusquintus Kalendarum. Esse autem, ex ipso Livio dixeris, in quo pariter ita scriptum: Quod postridie Idus non litasset Sulpicius, & post diem tertium obiectus hosti exercitus Romanus esset. At si quis aliter, & velit post diem tertium, significare ipsum diem tertium: tum certè fateor, XVI. Kalendarum diem pugnae fuisse, quomodo in Viris illustribus (quocumque auctore) est scriptum. Sed vel sic ipse incendij dies XV. sit, non hercules XVI. Itaque nihil video, quod virum illum tegat, nisi fortè Macrobius, qui describens Agelliana illa, ut solet, adferre videtur die postero quam Sulpicius malè sacrificasset, pugnatum fuisse. Sed hoc sanè falsum, & improvidè à Macrobio scriptum. sicut item à Plutarcho in Causis: Οτι μηδ' τὰς κινητίας εἶδεν, ἀεὶ νῦν Γαλιᾶς καλεῖται ἐξ αἰχμητῶν οἱ χαλιάρχοι τὸ σκατόμα, ὅτε τὸ Ἄλιον ποταμὸν ἐνεστήθησαν ὑπὸ Κελτῶν μάχῃ: Quod post Quinctiles Idus, quas nunc Iulias vocant, educentes Tribuni copias, ad Aliam flumen victi sunt à Gallis. Indefinitè aut falsò aio dictum: quo argumento? certo, quod Livium eius rei auctorem dat, qui palàm contrà scripsit, ut iam ostensum. Nam Plutarchus ibi, Ὡς οἱ πλείστοι νομίζουσιν, καὶ Λίβιου ἰσχυροῦ: Ut plurimi arbitrantur, & Livius in historiâ scribit. Ille verò hoc non scribit: & quocumque rem vertas, XIV. Kalendarum incendij erit, imò XIII. fortasse (tanto longius à XVI.) si Plutarcho & Polybio credam. Ille in Camillo, iste lib. II. scribunt, non postero, ut Livius, sed tertio denique die à pugna Gallos irrupisse. Et consentit etiam, aut certè distinguit & conciliat Io. Zonaras: qui posterâ quidem die iuisse ad urbem vult, sed cum portas apertas viderent, substituisse, insidias veritos; & tertiam denique die ingressos. Itaque, ut finiam, nihil erroris in Tacito: cum Livio sentit & priscis, quos adduxi.

IT 2 VI

B. PEDA-

PÆDAGOGIA Seneca describit epist. XCVI. Transeo agmina exoletorum, per nationes coloresque descripta, ut eadem omnibus leuitas sit, eadem primæ mensura lanuginis, eadem species capillorum. *Iulianus in Antiochico*: Οὐ κρείττον ἢ ὁδὸν ἔχει μὲν ἄλλοι ἀγορῶν βασιλευσίν, καὶ παῖδας ἠγαθῶν καλῶς, εἰς ἃς ἀποβλέπουν οἱ πολῖται; *Hi pueri plerumque ad illicita dominis.* *Suetonius Nerone cap. XXVIII.* Super ingenuorum pædagogia, & matronarum concubinatus. *Pædagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis.* *Tertullianus Apol.* Cùm de pædagogijs aulicis nescio quem cinædum (*Antinoum intellegit*) deum facitis. *Notitiâ Imperij*: sub dispositione viri spectabilis Castrensium collocantur. **PÆDAGOGIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRÆ. PALATIORVM. Plinius. XXXIII.**

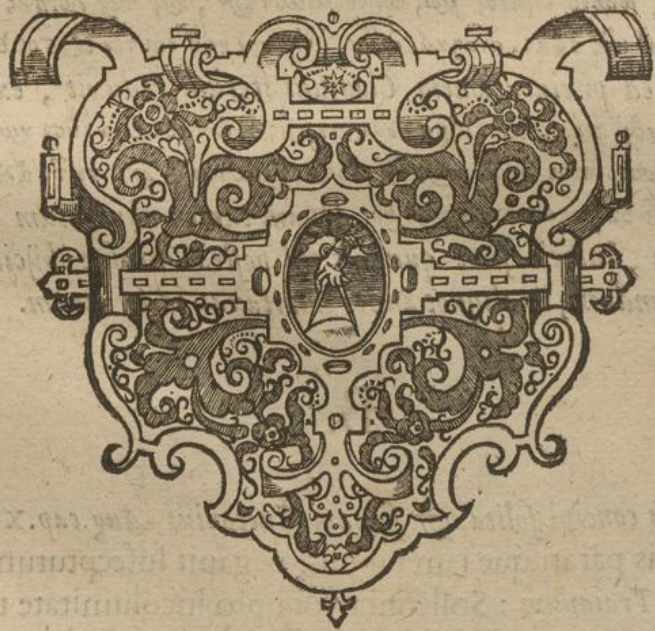
B *Iam verò & pædagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento: quod de fibulis argenteis exaudio, Veneri arcende. Vfus etiam eorum ad mensam.* *Vlpianus l. XII. de Instructo vel instrum.* Si instructum fundum legasset, ea pædagogia quæ ibi habebat, ut cùm ibi venisset præsto essent in triclinio, legato continentur. *Hos habebant in veste pretiosâ.* *Seneca De vitâ beatâ, cap. XVII.* Quare pædagogium pretiosâ veste succingitur? *Imò auratâ.* *Idem De tranquillit. cap. I.* Præstringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentius quàm intra priuatum larem vestita & auro culta mancipia, & agmen feruorum nitentium. *Ammianus libro XXXVI.* Tunicâ auro distinctâ, ut regius minister, indutus, à calce in pubem in pædagogiani pueri speciem. *Nec aliud sensit cùm de auro Plinius scripsit*: Honestius viri pædagogijs id damus, balineasque diues puerorum forma conuertit. *nescio an, conuestit.* *Seneca de puerorum istorum delicijs, epist. CXXIII.* Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum consideret. *Vides ergo ubique Pædagogia pro cœtu & quasi collegio puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib. VII. epist.* Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat. *rescriboque, Puer è pædagogio. Intellegit enim puerum pædagogianum.* *Ammianus lib. XXIX.* Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obseruandam venaticiam prædam, Spartanum canem retinere dispositus. *Res nomenque in parte mansit, apud Paigios Gallorum, Italarumque.*

Pædagogia veterum partim formâ & a tate. Ad delicias.

Pretiosâ amici. Imò aureâ.

Pædagogia ni pueri.

Pædagogiū pro cœtu, non loco. Plinij leuicula correctio. Pueri nostri, quos Paigios vocamus, oriundi inde.

I V S T I L I P S I

AD LIBRUM XVI. ANNALIVM

E X C V R S V S.

A.

PAG. 298

Iurandum in acta Principum.

Quam originem habuerit.

A Julio usque iurabant. Iurabant in acta omnium Imp. exceptis pessimis.

Non viritum, sed vni ex quoque magistratu.

Id postea tamen mutatum.

LIBERA re Romanâ non iuratum scio in cuiusquam acta, iuratum in leges quidem: sed acta finito magistratu vocari poterant ad disquisitionem Senatus. Is probabat, aut rescindebat. Primi Triumviri, nisi fallor, Calendis Ianuarijs & ipsi iurarunt, & alios adegerunt, rata se habituros omnia acta diui Iulij. Inde secutis principibus exemplum. Dio opportunè, lib. XLVII. Ἐν τῇ τῆς πρώτης τῆς ἔτους ἡμέρας αὐτοῖς τε ὤμοσαν, καὶ τὰς ἄλλας ὄρκισαν βέλαια νομῆν πάντα τὰ ὑπὲρ ἐλευθέρου ἡμοῦ, καὶ τὸ καὶ νῦν ἐπὶ πάντας τοὺς τὸ κράτος ἔχουσιν, ἢ καὶ ἐπὶ αὐτῶν ποτε ἡμοῦ, καὶ μὴ ἀπρωθεῖσι γίνεσθαι. id est: Kalendis autem noui anni, & ipsi Triumviri iurarunt, & alios iurare coegerunt, omnia acta Iulij rata se habituros. Quod & nunc vsurpatur in omnibus qui aut tenent imperium, aut tenuerunt, nisi forte infamiâ ignominiaque publicè notati sint. Id accidit sub annum Urbis DCCXII. Factum idem viuo Augusto; de quo idem Græcus lib. LIII. Ἐν δὲ τῇ νουμνίᾳ ὄρκους ἢ βελὴ βεβαίως τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ἐποιήσαντο. Idque iuramentum semper abusque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infra: Eiusdem animi est Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Augusti non iurare. Nisi tamen si quis sceleribus & flagitijs aliter meruisset. Dio lib. LX. de Caio: Καὶ οὗτος τὸ μὲν ὄνομα αὐτῶν ἐκ ἔστιν ἐν τῷ κατὰ λόγον τῆς ἀποκαταστάσεως, ὡς μνήμην ἐπὶ τοῖς ὄρκοις καὶ ἐπὶ τῶν ὁρκίων ποιῆσαι, ὡς ἐπὶ τῷ Τιβέριῳ. id est: Ob eas causas non est Caij nomen in catalogo alboque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votisque; vti nec Tiberij. Iuratum verò non viritum, sed vno aliquo ex quoque magistratu verba præeunte, reliquis assentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nouâ, transgressus est sub Tiberio, ut narrat idem Dio LVIII. Νομιζομένη συχρὸν χρόνον ἦδη, μικρὴν κατ' ἀνδρα γὰρ βελίω ἐν τῇ νουμνίᾳ ὁμιλοῦναι, ἀλλ' ἐπεὶ, ὡς ἐπὶ εἰρητῆς μοι, περὶ σπουδῆς, καὶ τὰς λοιπὰς σωπεπαιῶν, ἐκ ἐπιπέσειν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπεπαύσειν μηδενὸς σφῶν ἀναγκάσαιτο, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπιπέσειν, ὡς ἐπὶ τῶν τῶν μᾶλλον ὁδορῶν. Sed præiurationem Claudius iterum reduxit, explicatque Dio lib. ultimo: Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἐπιστάσειν δάμοσε, τὰς δ' ἄλλους ἐκάλυσε κατ' ἀνδρα οὐλοῦσαι, καὶ ἔτι εἰς τῆς σφαιροῦται, ὡς ἐπὶ ποτε, καὶ ἔτι τῆς δημοκρατικῆς, ὅτι τῆς ἄλλων ὡς ἐκάστων εἰς ἐξήρησε τῶν ὄρκων τοῖς ὁμοίως. Καὶ τὸ ἐπὶ πλείω ἐπὶ ἐπέσειν. Quam tamen abrogatam denuò esse, reditumque ad singularia iuramenta, indicio sunt quæ hîc & postea Thrasea obijciuntur. Et Dionis sanè verba ultima satis ostendunt, in aliquot annos dumtaxat id seruatum.

B.

PAG. 298

Obsignabantur vota in tabulis.

Quis dies Votorum.

EA vota in tabulis concipi solita, & signari. Suetonius Aug. cap. XC VII. Nam se quamquam conscriptis paratisque iam tabulis, negavit suscepturum vota, quæ non esset soluturus. Plinius ad Traianum: Sollennia vota pro incolumitate tuâ, quâ salus publica continetur, & suscepimus & solvimus: precati deos, vt velint ea semper solui, semperque signari. Concepta non Kalendis ipsis, sed III. Nonas. Plutarchus in Cicerone: Τετάρτην κλήρονα λήρουσιν, ἡμέρα τρίτη τῶν νέων καλῶν δῶν, ἐν ἣ νῦν οἱ ἀρχόντες ὄρχονται καὶ θύσονται ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας. Capitolinus in Pertinace: Tertio Nonarum die, Votis ipsis. Eunnapius in vitâ Maximi: ἢ τετάρτη

η τελμη δε ημερα της κελανδα, δε αυτασ Γανααλιασ ημερασ Ρωμαιοσ δεσπονομαζεσ, και δεσπυνησταντεσ
παντεσ αυτησ υπερονε τω διαχων. Adde hunc Caij Ie locum de verbis. signif. post Kalendas
Januarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur. Denique hunc Dionis clarum
lib. LIX. Κα τελμη δε ημερα τη τασ δυχασ εχαση στυλλθον ιδρ, &c. Tertiâ autem die, quâ Vota
fuit, conuenerunt quidem, &c. Firma hæc videbantur: tamen concutit nos nonnihil Ta-
citus. Et subdit: Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter sacra & Vota, vincla & la-
queus inducantur? Et Tibullus ad Messallam:

Alij videntur
Ka'endis
ipsis ponere.

— Tyrio subtemine vestem
Indueras, oriente die duce fertilis anni:
Cum fera discordes tenuerunt flamina venti,
Et largita tuis sunt multa silentia votis.

Sed stamus. & ad Taciti locum aio, non ita districtè verba capienda quasi illo ipso die Vota, sed
quasi in propinquo. Aut verius: etiam tunc Vota fuisse, sed ex ritu prisco, quæ soli Consules
nuncupabant, pro Imperij & populi salute. Hæc autem pro Principe subtexta. & die quidem
letiore, & augustiore pompâ. Quod ipsum de Tibullianis illis censeo. Sanè veteri reip. negari non
potest, quin Vota ipsis Kalendis. Omitto plures Livi locos: hunc do firmum & clarum, lib. XXI.
extremo: Consulẽm C. Flaminium, conscientiam præteritorum, & Capitolium, & sollen-
nem Votorum nuncupationem fugisse: ne die initi magistratus, Iouis opt. max. tem-
plum adiret. Fieri etiam potest, ut plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ante No-
nas præcipuus. Concepta autem & in castris apud signa. & in Capitolio. Tertullianus de Coronâ:
Ecce annua Votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in principijs, secunda in Capi-
tolijs. Accipe post loca, & verba. Hunc tibi Iupiter bouem cornibus auro decoratis
vouemus esse futurum. Vbi & formulæ pars, in quâ tamen corrigo, esse * facturum. Est enim
eo exemplo dictum, quo illud Gracchi: Credo ego inimicos meos hoc dictatum. Dies hic
publicè latus; ideoque Ælius Cæsar Votorum causâ ab Hadriano lugeri est veritus. Eum-
dem etiam * Sollennia ἀπὸς, appellarunt. Quod obseruo ex Tertulliani his verbis: Veræ reli-
gionis homines etiam Sollennia Imperatorum conscientiam potius, quàm lasciuiam cele-
brant. Grande videlicet officium focos & choros (nescio an, thoros, ut ad lectisternia refe-
ratur) in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere.
Hæcne sollennes dies principum decent, quæ alios dies non decent? O nos meritò
damnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæsarum casti & sobrij & probi expungimus?

Distinctio
adhibita.

Vbi conce-
pta.

Tertullianus
correctus.
* Ita poeta
vetus: Mars
tibi voueo
facturum
bidente
verre.

* Et Plinius
suprà, Sol-
lennia vota.
Coniectura
in Tertullia-
no.

